

פרשת וישלח תשפ"ז

[שנה ט"ז - גליון י"א]

דברות קודש
ליקוטי מגיד משנה
מצוה יומית
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

דברות קודש
שיעור הלכה
ניצוצי הדף
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מרא"מ בספרי משנ"ה
מערכת המשנה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

הילולא דצדיקיא
א געדאנק פון פרשה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

לימוד מצוה יומית

ערב שבת:	י"ז כסלו
מצוה קטז.	מצות קרבן מנחה
שבת קודש:	י"ח כסלו
מצוה קיז.	איסור שאור ודבש

פרשת וישב

יום ראשון:	י"ט כסלו
מצוה קיח.	לא להקריב בלי מלח
יום שני:	כ' כסלו
מצוה קיט.	מצות מליחת הקרבן
יום שלישי:	כ"א כסלו
מצוה קכ.	קרבן ב"ד שטעו
יום רביעי:	כ"ב כסלו
מצוה קכא.	קרבן חטאת יחיד
יום חמישי:	כ"ג כסלו
מצוה קכב.	מצות עדות

תוכן הענינים

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה .. **ג**

מצוה יומית ..... **ה**

ליקוטי מגיד משנה ..... **ט**

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ..... **יד**

מערכת המשנה ..... **לא**

שיעורי הלכה ..... **לג**

ניצוצי הדף ..... **לט**

מראי מקומות ללימוד דף היומי ..... **מה**

הילולא דצדיקיא ..... **מו**

מגיד משנה לנוער ..... **נד**

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקס

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

קול אונגוואר

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

605.477.4427

◆ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה
פרשת וישלח תשנ"א

"**וישלח יעקב**" (לב:ד). כתב הרמב"ן עה"ת, שנכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקב"ה את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו, וישלח מלאך ויצילהו. ולמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו, והשתדל בהצלה בכל יכלתו. ויש בה עוד רמז לדורות, כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו. וראוי לנו לאחוז דרכו של צדיק שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא עצמו - לתפלה, ולדורון, ולהצלה בדרך מלחמה, לברוח ולהנצל. וכבר ראו רבותינו הרמז הזה מן הפרשה הזאת כאשר אזכיר, עכל"ק.

והנה הלכות גדולות שנו כאן הוראה לדורות מאת המורה הגדול הרמב"ן ז"ל כיצד ינהגו בני ישראל בגולה עד ביאת משיח צדקינו, כל זמן שאנחנו משועבדים בין ועם הגוים. והוראה זו נוגע לכלל ישראל ולכל דרכי החיים לדורות עד ביאת המשיח, ובפרט בזמן הזה שבעונ"ה עדיין לא בא. ויש כאן כמה דברים שכדאי וראוי לעמוד עליהם.

א) כי בכל אופן הקב"ה הוא השומר את עבדיו ופודה ומציל וגואלם מיד חזק מהם. ב) שהגם שההצלה מאת ה', מ"מ לאו כל אדם הוא בבחינת צדיק כזה שהקב"ה יצילהו ע"פ דרך נס גמור. ולכן אפילו מי שהוא צדיק גמור צריך להשתדל בהצלה בכל יכלתו בדרך העולם והטבע, ולא יסמוך על הנס, והקב"ה יסייעהו להנצל כי הוא רצון הבורא.

ג) שהוראה זו הוא הוראה לדורות בתור הלכה, כמ"ש ויש בה עוד רמז לדורות כי כל מה שאירע וכו' יארע לנו עם בני עשו. וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא עצמו - לתפלה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה לברוח ולהנצל וכו'.

אלא שקצת צ"ב שכתב 'ולהצלה בדרך מלחמה', משמע שילחום עמהם כשהוא צריך בדרך הצלה. ושוב קאמר 'לברוח ולהנצל', א"כ משמע שלא ילחום אלא יברח, כמ"ש ביעקב "ויברח יעקב" (הושע יב:יג), ומשה רבינו מפני פרעה, ואליהו מאחאב.

ונראה ביאור הדברים, דכשהם בין הגוים ומתחכמים עליהם ח"ו להרע להם ולהרגם, אז המצוה לברוח ולהנצל. אבל אם א"א לברוח באופן אחר אלא ללחום עמהם, ילחום עמהם להנצל ולהציל עצמו, כי לשעבוד ניתנו בגלות ולא ליהרג ולהאבד. וכבר טענה אסתר כן, "ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי" (אסתר ז:ד), אבל הרשע רוצה להרוג ולאבד.

אולי כוונתו גם שאם בני ישראל בארץ ישראל, אז המצוה להלחם ולעמוד על נפשם, כי אז ליכא ענין לברוח, כי אסור לצאת מארץ ישראל, ועכ"פ אין לצאת כל שאפשר להציל עצמו ולגרש אותם. ועיין בגמ' (סנהדרין קז.) ביקש דוד לעבוד ע"ז וכו', ופי' מהרש"א לצאת לחו"ל. והנה חושי הארכי לא הניחו (עי' ש"ב טו:לב) ואמר מלך שכמותו יעבוד ע"ז. ועיין רש"י (גיטין ח:) ולכתוב עליו אונו ואפי' בשבת, ודו"ק.

אבל כשישראל בין האומות, לא ילחום אלא יברח למקום אחר, אם אפשר לו להציל עצמו שיברח. אלא דבזמן מרדכי מצינו שצוה להם להקהל ולעמוד על נפשם, ולא אמר להם לברוח. ואפשר שכיון שהגזירה היתה בכל מדינות מלכות אחשורוש, ומָלַך על כל העולם כולו ולא הי' מקום לברוח, וצ"ע.

וכבר כתב הרמב"ן ז"ל עה"פ "הבה נתחכמה לו" (שמות א:י) דלכן גזר פרעה "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" (שם:כב), ולא צוה להרוג אותם ולהשמיד כולם כמו שצוה המן להשמיד ולהרוג ולאבד ח"ו, לפי שהיו העם רב וחזק, ומתיירא שיעמדו נגדו ויעשו מלחמה גדולה עמהם, כי (ברכות נח.) אם בא להרגך - השכם להרגו, ע"ש. ומיהו כשיעשו כרצון ה', אז ודאי ה' יצילם.

עוד למדנו מדברי הרמב"ן ז"ל שמה שצריך להשתדל להציל בדרך מלחמה, והוא בדרך הטבע, הוא דוקא בזמן שח"ו אינם צדיקים, וכמ"ש והוא לא בטח בצדקתו והשתדל, כלומר שצדיק גמור לא צריך להשתדל. והוא על דרך שהי' בימי חזקיה שישן על מטתו והקב"ה עשה מלחמה עם סנחריב ומחנהו ע"י מלאכי מעלה. ואדרבה, יוסף הצדיק נענש על שהשתדל אצל שר המשקים באמרו אליו "כי אם זכרתני וגו' והזכרתני" (בראשית מ:יד) ונשאר עוד שני שנים בבית הסוהר.

אבל המלחמה צריכה דוקא בזמן שאינם ראוים לנס כזה, ואז הגם שהנצחון לעולם מה' לבני ישראל, כי "ה' איש מלחמה" (שמות טו:ג), מ"מ צריך לזה השתדלות ודרך הטבע במלחמה להציל עצמו, וית"ש עושה את שלו. ו"אלה ברכב ואלה בסוסים" (תהלים כ:ח), כלומר שהם סומכין עליהם, "ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר" (שם) אפילו כשהולכים ג"כ נגדם בטכסיסי מלחמה, ובכל אלו "המה כרעו ונפלו" (שם:ט) מעצמם ולא מחמת טכסיסי המלחמה שבידינו אלא בדרך נס, ה' איש מלחמה.

מה נאמר שעינינו ראו שאותם שהשתדלו במלחמת העולם בהצלה ולברוח או באופנים שאפשר, הרבה מהם ניצולו והצליחו לברוח ואף שלא כולם. אבל אחרים שלא השתדלו כלום, וסמכו על הנס או על רחמי הכורת, ובעונ"ה עשה מה שעשה ה' ינקום דמם.

ולצורך השעה נראה דודאי אבינו יעקב הכניע אז שרו של עשו, והוא היתה גם לזמן הזה, ונזכה בקרוב לגאולה שלימה בב"א.

מצוה יומית

מצוה קיט. מצות מליחת הקרבן

כ' כסלו תשפ"ז

ברית מלח מגין כיון שמרמז לאחדות

איתא בספר אמרי שאול (מהרה"ק ממאדזיץ זי"ע, עניני אחדות ושלום אות י"ז) על דברי התוספות (ברכות מ. ד"ה הבא מלח) רבי מנחם היה מדקדק מאד להביא מלח על השלחן. כדאיתא במדרש כשישראל יושבין על השלחן וממתינין זה את זה עד שיטילו ידיהם והן בלא מצוות, השטן מקטרג, וברית מלח מגין עליהם.[א] ויש להבין מה ענין הקטרוג, וגם מה ענין הברית מלח להגין עליהם.

ופירש באמרי שאול, כי המלח אינו נאכל לבדו, רק בצירוף שאר אוכל, כמו פת במלח, או בשר במלח. א"כ הוא דבר המושך להתחברות, כי תמיד כורת ברית עם זולתו. וא"כ זהו הפירוש, כי מה שממתינים זה על זה, הרי זה כריתת ברית של אחוה וריעות שאינו יכול לאכול בלי חבירו. ודבר זה כדאי להגן עליהם שלא יקטרג השטן. והאריך שם עוד, וש"י.

בבית המדרש אינו יושב בטל

והיות כי ע' פנים לתורה, אמרתי אענה חלקי גם אני בביאור דברי המדרש בס"ד באופן אחר. ולכאורה יש להקשות, א"כ בשעה שבאו כמה אנשים לביהמ"ד להתפלל, ויושבים ומחכים על מנין עשרה, אמאי לא מביאין גם שם תיקון בשביל הקטרוג. ואם תמצא לומר, שאז אינו מקטרג, צריך טעם למה שם אינו מקטרג וכאן מקטרג. וצ"ל ששם כשבאו מראשונים, כל זמן שממתינים על האחרים יוכלו ללמוד או לומר תהלים. אבל הנוטל ידיו לאכילה אסור להפסיק, והוא יושב ובטל, ע"ז השטן מקטרג.

[א] נביא כאן דברים נפלאים מהרה"ק מגראכאוו בענין ברית מלח (פ' קרח ד"ה כל תרומת): פירש"י על תיבת "ברית מלח עולם" (במדבר יח:יט), כברית הכרותה למלח שאינו מסריח לעולם. הנה לפי פשטיות מרמז על מלח טבעיות. ועל פי חסידות, הנה כתוב "ה' מָלָךְ" (תהלים י:טז), "ה' מָלָךְ" (שם צג:א), "ה' ימלוך לעולם ועד" (שמות טו:יח). והנה מובא במקובלים (שער המצות למהרח"ו פ' עקב ד') שג' פעמים הוי"ה גימטריא 'מלח'. והנה זה הברית כרת השי"ת עם ישראל, שאם יקבלו עליהם עול מלכות שמים באמונה, בחינת היה הוה ויהיה, עי"ז יהיו מכריתים כל המקטרגים, ויהיו ממשיכים אור השכינה בכל מקומות שישראל יהיו יושבים. וגם ברית כרותה שתמיד יהיו ישראל מאמינים בהשי"ת שהוא היה הוה ויהיה.

וזה מרמז הפסוק שהשי"ת הבטיח לאהרן בברית מלח עולם, וכמו שקיום כל ישראל ע"י בחינת מלח הנ"ל, היינו ג' פעמים הוי"ה הנ"ל גימטריא 'מלח', כ"כ כהונתו יהיה קיים לעד, והגם שחרבה ירושלים ובית המקדש, אעפ"כ יחזור לעתיד למקומו. וע"ז מרמז רש"י הקדוש שבחינת אמירת "ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעולם ועד", זה מבריא לנפש ולגוף ואינו מסריח לעולם. וזה מרמז ג"כ הפסוק (משלי יב:יח) "לְשון חֲכמים מַרפא" ר"ת "מלח", ע"י בחי' מלח הנ"ל יש כח לצדיקים לרפאות ולהמשיך רפואה לגוף ולנפש.

אם מותר ללמוד בין נטילה לברכה

אמנם בשו"ע (או"ח סי' קס"ו) הביא שתי דיעות אם מותר להפסיק לאחר נטילת ידים. והטור הביא בשם הרא"ש, שהיה רגיל אף בראשונים שלא להפסיק ולא לדבר, ומשמע שרק שלא להפסיק ולא לדבר דברים בטלים, אבל שאילת שלום מותר, ואולי גם לימוד התורה, ועכ"פ בהרהור.

ועיין אורחות חיים להרא"ש (אות ל') אל ידבר בין נטילת ידים לברכת המוציא, ויקדים שלום לכל אדם. ועיין בדרך ישרה שם. וא"כ להרא"ש עדיין למה השטן מקטרג, הא בידו ללמוד תורה. וצ"ל דהמדרש שהביא ר"מ סובר שאין מפסיקין כלל אפילו לדברי תורה ודלא כהרא"ש, ולכן שפיר מקטרג.

מביא מלח על שלחנו להראות ששלחנו דומה למזבח

נראה לפענ"ד לומר לפ"מ שאמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"ג) שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו מזבחי מתים, שנאמר (ישעי' כח:ח) "כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום". אבל שלשה שאכלו כאחד ואמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו משלחנו של מקום, שנאמר (יחזקאל מא:כב) "וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'".

והנה בשעה שנוטלין ידים והמאכל על השלחן, וישראל יושבין על השלחן ואין ביניהם דברי תורה, שהרי אסור להפסיק, נראה כי שלחנו ח"ו קיא צואה בלי מקום. ולכן מביא מלח להראות כי אדרבה, הרי המאכל בבחינת קרבן, ונאמר (ויקרא ב:יג) "על כל קרבנך תקריב מלח", ואמרו (מנחות צו.) בזמן שביהמ"ק קיים אדם מביא קרבן ומכפר, ועכשיו שלחנו של אדם במקום מזבח. ולכן כשמביא מלח להראות ששלחנו הוא מזבח וכאילו הקריב קרבן.

מלח לשתף מדת הרחמים למדת הדין

שנית נראה לפמ"ש רבינו בחיי (פ' ויקרא) על דרך הקבלה, יש במלח שתי כוחות משתנים זה היפך זה, והם המים והאש. ובכח חמימות האש המיבשו והמגלידו, חוזר מלח. וא"כ יש בעצם המלח כח במים והאש שהם כנגד שתי מדות שבהם קיים העולם - והם מדת רחמים והדין.

ומטעם זה אמר "לא תשבית מלח ברית אלקיך", קרא מלח 'ברית אלקיך' לפי שבו יתקיים ויכרת העולם, וכמ"ש ראה שאין העולם מתקיים, שיתף מדת הרחמים למדת הדין, ע"ש. לפ"ז י"ל כי לא נברא העולם אלא בשביל התורה, ובה כתיב (יהושע א:ח) "והגית בה יומם ולילה". וכל שמפסיק אפילו רגע כמימרא השטן מקטרג עליו. ולכן מביא מלח על השלחן לומר ששיתף מדת הרחמים למדת הדין, וביטל אותו ע"י הרחמים.

מים עליונים צריכים לבקש רשות ממים התחתונים

ועוד בו שלישיה, לפ"מ שפירש"י (ויקרא ב:יג) שהברית כרותה למלח משמת ימי בראשית, שהובטחו מים התחתונים ליקרב במזבח במלח, וניסוך המים בחג.

ועיין ברבינו בחיי (שם): וכן אמרו במדרש, מים התחתונים נקראו 'מים בוכים'. ולמה נקראו מים בוכים? כי בשעה שחלק הקב"ה את המים, נתן אלו למעלה ואלו למטה, התחילו המים התחתונים בוכים. וזהו שכתוב (איוב כח:יא) "מבכי נהרות חבש".

אמר רבי אבא, בבכי נתפרשו המים התחתונים מן העליונים. אמרו: 'אוי לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרינו'. מה עשו? העיזו פניהם ובקעו תהומות וביקשו לעלות, עד שגער בהן הקב"ה, שנאמר "הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה" (ישעי' מג:טז). "גוער בים ויבשהו" (נחום א:ד).

אמר להם הקב"ה: הואיל ולכבודי עשיתן כל כך, אין להן רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מכם, שנאמר (תהלים צג:ד) "מקולות מים רבים אדירים משברי ים", ומה הם אומרים "אדיר במרום ה'" (שם). ולא עוד, אלא שעתידין אתם ליקרב ע"ג מזבח במלח וניסוך המים, עכ"ל.

טעם שמבקשים רשות בעת בציעת הפת

והנה מן המלח מוכח דכיון שלשם שמים נתכוונו המים התחתונים, לכן אין להם רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות ממים התחתונים, וצריכין להמתין על קבלת רשות ממים התחתונים, וזהו כבוד שמים.

גם כאן במה שהללו נטלו ידים ראשונה, וממתינים זה את זה עד שיטילו ידיהם כולם, זהו כבוד שמים, וצריכים ליטול רשות לכולם. ומה נמלצו בזה דבריהם ז"ל שאומרים 'ברשות מרנן', ולמה צריכים נטילת רשות. ולהנ"ל אתי שפיר, כיון שהביאו מלח על השלחן להסיר המקטרג ולהראות שצריך להמתין וליטול רשות, ולכן אומרים ברשות מרנן, ומברך.

הנוטלין הראשונים כמים עליונים

וקצת יש להסביר עוד, שהנוטלים הראשונים שיושבין על השלחן הם כמים העליונים שהם ראשונים לנטילה, ויש קטרוג למה אין מברכין להשי"ת, אלא יושבין על השלחן וממתינים זה את זה עד שיטילו האחרונים. ולכן מביא מלח על השלחן להראות שאין רשות לעליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מהתחתונים. גם כאן אין להם רשות לברך עד שיטלו רשות מהאחרונים, ואין עבירה במה שיושבין וממתינים עליהם.

מטה משה: יכול להפסיק בדברי תורה

ורביעי בקודש, שראיתי במטה משה (ח"ב סי' ער"ב) שהביא מחלוקת הראשונים: דעת רבינו יואל שאין לחוש להפסק בין נטילה להמוציא, וההיא דתיכף לנטילה ברכה, מוקים לה במים אחרונים, וכ"כ הרי"ף והרמב"ם.

מיהו התשב"ץ בשם מהר"ם, וכן הרא"ש תלמידו נהג אחריו שלא להפסיק בראשונים. וכן מתוך הירושלמי נראה שעל מים ראשונים קאי. ומ"מ אם שואל אדם בדברי תורה ואין משיב לו, עון הוא בידו, מאחר שיכול להפסיק, אלא משום גדר ופרישות יכול לעשות. א"כ אין ראוי שיעשה גדר לבטל דברי תורה, שכל העולם עומד עליהם וצורך סעודה הוא, שכל שלחן שאין עליו דברי תורה הוא כשלחן של מתים.

ובפרט לפמ"ש רבינו מנחם כשישראל יושבין על השלחן וממתינן זה לזה עד שיטלו ידיהם והם בלא מצוות וכו', שאז ברית מלח מגין עליהם. וא"כ לעסוק בתורה אין לך ברית ומצוה יותר ממנה. ולכך אומר אני שטוב שירגיל עצמו שלא להפסיק בשיחות בטילות, אבל בדברי תורה שהיא יעלת חן ראוי שיפסיק, רק

שיראה שלא יהא בה יוהרא, אלא בנחת ולאט עם חבירו, עכ"ל.

ברית מלח להגין

הנה מבואר דבאמת מותר לומר דברי תורה. לפ"ז י"ל פשוט, שהמדרש אומר כשישראל יושבין על השלחן וממתינין זה לזה בנטילת ידים, והרי היו יכולין ללמוד תורה כיון שמותר להפסיק, והם יושבין בלי לימוד התורה, אז מביאין המלח שיגין עליהם מקטרוג ח"ו. אבל העוסקין בתורה לא צריכין לברית מלח. ורבי מנחם שדקדק מאד היה להציל גם על אותם שלא עסקו בתורה, ואולי גם בדברים בטלים כפי דעתו שאין איסור הפסק, ולכן צריכין ברית מלח.

מדות המלח

עוד לאלוק מילין בדברי רבי מנחם והמדרש הנ"ל, לפ"מ שכתב הריקאנטי (פ' ויקרא ד"ה על כל) כי המלח תחילתו הוא מים, ותולדתו לרוות את הארץ ע"י המטר ולהולידה ולהצמיחה. ובכח השמש המכה בהם יעשה מלח, ונהפך טבעם להכרית הזרעים. ונמצא במלח נכללו כל המדות - המים בתחילתו והאש בסופו. ולפי מדתו של דוד ומעשיו שהוא מלך רחמן על ישראל, וקשה ואכזר לאוה"ע, ניתנה לו המלוכה, לו ולזרעו אחריו ברית מלח. וכמו שהמלח הוא טעם לכל המאכלות, כך מדתו של דוד הוא יסוד וטעם כל כחות המלכות.

ענין מלח בסעודה

והנה קודם הסעודה נוטלין הידים להמשיך מדת המים לרוות את הארץ, ולהמטיר לחם מן השמים מהזן ומפרנס לכל בחן ובחסד וברחמים. ומים הם מדת החסד כידוע. אלא שלא יקטרג השטן על ישראל ח"ו שלא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן, ואם הם יושבין רגע בלי תורה וממתינים זה על זה, יקטרג מדת הדין עליהם.

ובכח השמש שהוא התורה המכה בהם על ביטולה, יעשה מלח ונהפך טבעם מאותיות 'לחם' נעשה 'מלח', שהוא ארץ מלחה (ירמי' יז:ו) שהוא דין, ו"גפרית ומלח שריפה כל ארצה" (דברים כט:כב). וע"ד שאמר רשב"י (ברכות לה.) אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו' תורה מה תהא עליה.

וע"ז מקדימין ומביאין מלח על השלחן להזכיר ברית מלח, ולא תשבית מלח ברית אלקיך, שהוא שבועה מעל מנחתך, שהוא מדתו של דוד המע"ה - רחמן על ישראל ואכזר על אוה"ע, ונתבטל מדת הדין והקטרוג מעל ישראל.

(שו"ת ח"י סי' מ"ח)

ליקוטי מגיד משנה
פרשת וישלח

"עם לבן גרתי ואחר עד אתה ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדוני למצא חן בעיניך" (לב:ה). והקשו המפרשים, אדרבה בזה לא ימצא חן בעיניו שיש לו כל זה מברכת אביו. ונראה דהבעל הטורים פי' עה"פ "מי לך המחנה הזה אשר פגשתי" (לג:ח), לא כך אמרת כשהיינו בבטן אמנו ומריבים על ב' עולמות, שאתה היית בוחר בעוה"ב, והיאך הגעת לכל אלו.[א]

מעשה באנטונינוס עם רבי

האמנם בגמרא ע"ז (י:) כל יומא שדר ליה [אנטונינוס לרבינו הקדוש] דהבא פריכא במטראתא וחיטי אפומייהו, אמר להו אמטיו חיטי לרבי. אמר ליה רבי לא צריכנא אית לי טובא. אמר ליהוו למאן דבתרך דיהיבי לבתראי דאתו בתרך, ודאתו מינייהו ניפוק עלייהו. ופרש"י, ששלח אנטונינוס שקים מלאים זהב לבית רבי, ועל פיהם שם חטים, שאם יפתחו העבדים יראו שהשקים מלאים חטים. ואמר לו שהגם שהוא אינו צריך, אבל היוצאין מבניך יוציאו הוצאת למלכי רומי העומדין אחרי אנטונינוס, לכן שלח לו את הממון.

יעקב צריך עולם הזה כדי לשחד את עשו

ולפ"ז י"ל שאמר לו יעקב, הלוא אנכי צריך כל זה לשחד אותך והבאים אחריך, ואין אני צריך לעצמי. וז"ש "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו וגו' ואחר עד עתה ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה", ולכאורה והלוא תנאי בינינו, ואמר כי באמת

[א] בבני יששכר (ניסן מאמר ג' אות י"ב, סיון מאמר ב' אות י"א) מובא על זה, וז"ל: דהנה ידוע דיעקב ועשו חלקו ביניהם העולמות (תדבא"ז פי"ט), והנה עשו הוא הגדול לתולדה שיצא תחילה לעולם הזה, ונטל לחלקו העולם הזה, ויעקב הוא הקטן, מקטין את עצמו בעולם הזה, ונטל לחלקו עולם הבא. והקשו הראשונים, א"כ האיך מצאנו ידינו ורגלינו ליהנות מן עולם הזה יותר מן פת חריבה וקיתון של מים, שהוא ההכרח לחיות. אבל יותר מן ההכרח, הרי הוא של עשו ואומות העולם. ואפילו הנאת אכילת מצוה האיך נוכל, הרי הוא מן הנאת עולם הזה.

ותירץ הרב הגדול מהר"ש פרימו ז"ל, להיות דדרשו חז"ל (שבת פח.) תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית, אם מקבלין ישראל את התורה מוטב, ואם לאו אחזיר אתכם לתוהו ובוהו. נמצא הכל היה תלוי ועומד עד יום קבלת התורה. על כן כתיב במעשה בראשית (בראשית א:לא) "ויהי ערב ויהי בוקר יום הַששי" בה"א - הכל היה תלוי עד יום ששי בסיון של זמן קבלת התורה. נמצא בהגיע יום ההוא היה כל העולם כולו בסכנה גדולה, כי אם לא היו ישראל מקבלין את התורה, היה חוזר כל העולם לתוהו ובוהו. והנה ישראל באומרם 'נעשה ונשמע' הצילו את כל העולם, וקיי"ל (ב"מ כד:) המציל מזוטו של ים ומשלוליתו של נהר, לעצמו הציל. א"כ הכל הוא של ישראל - עולם הזה ועולם הבא, עיי"ש.

מה ש'ויהי לי שור וחמור וגו', אינו אלא כדי למצא חן בעיניך, ולכן באמת שלחתי המחנה נגדך ולמצא חן בעיניך.

איך ימצא חן אם יאמר ויהי לי שור וחמור וכו'

או יאמר "עם לבן גרתי וגו' ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני וגו'". ומקשים העולם (עי' באלשיך) אדרבה, הרי אמר שלא נתקיימו בו הברכות, והכא אמר (לב:יב) "כי במקלי עברתי הירדן הזה ועתה הייתי לשתי מחנות", ומספר כל מה שיש לו, ואיך ימצא חן בעיניו.

יעקב אבינו קנה קרקעות רק בארץ ישראל

ונראה דבסמוך כתיב (לג:יט) "ויקן את חלקת השדה", פי' האבן עזרא דהזכיר הכתוב זאת, להודיע כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל, ומי שיש לו בה חלק, חשוב הוא כחלק עולם הבא. והנה טענת עשו היתה ליעקב, שהרי הם חָלקו את העולמות ביניהם, עשו לקח עוה"ז ויעקב עוה"ב, וא"כ איך לקח ממנו העוה"ז. והאמנם יעקב שִׂכל את ידיו ולא קנה קרקעות בחו"ל כלל, ולא רצה להיות לו חלק בחו"ל, רק בארץ ישראל קנה חלקת השדה, וארץ ישראל בבחינת עוה"ב, וחו"ל עוה"ז כדעת האבן עזרא. ולכן לא קנה שדות וכרמים וקרקעות בחו"ל כלל, כי כל זה שייך לעשו.

כל הדברים הגשמיים שהיו ליעקב - כדי לקיים מצוות בהם

ומיהו קיום המצות חייב, ומבואר בחרדים בהקדמה דחייב אדם לקיים כל תרי"ג מצוות, וכל זמן שלא יקיים הכל צריך להתגלגל עוד פעם לעוה"ז. והנה בתורה כתיב "לא תחרוש בשור ובחמור יחדו", "וכל פטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו", צאן ובקר להקריב קרבנות מבהמה טהורה, ו"גדילים תעשה לך" מצמר, וראשית הגז, וזרוע ולחיים והקבה, ועבד ושפחה לקיים בהם "לעולם בהם תעבודו". וזה ששלח לו יעקב "עם לבן גרתי ואחר עד עתה ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה" - הכל כדי לקיים תרי"ג מצוות, והיינו 'גרתי', ותרי"ג שמרתי, ולכן ויהי כל אלה, אבל לא קניתי בחו"ל כלום מה ששייך לעוה"ז. (שנת תש"נ)

❖

טעם שחילק יעקב המחנה לב' מחנות

"ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה" (לב:ט). לכאורה מדוע ברור לו שהמחנה הנשאר יהיה לפליטה, הא אפשר שיהרוג שניהם. ועוד קשה, הרי המחנה האחת עשה מהרכוש עבדים ושפחות וגו', והמחנה השניה היה הוא ואשתו ובניו,[ב] ואם יבוא עשו והכה המחנה שלו חס ושלום, אם כן למה לו עוד המחנה

[ב] וכמו שפי' האלשיך, וז"ל: ויחץ כו', והוא כי עשה מהעם אשר אתו מחנה אחד, ואת הצאן כו' שהוא כל מקנה קניינו אשר רכש מחנה אחר, וזהו לשני מחנות, והוא לשום את מחנה הנכסים ראשונה, שיפגע בו עשו תחילה, ואת מחנה העם ונשים ובנים במחנה אחרון, כסדרן הנזכר לפנים (לג:ב).

השניה של עבדים ושפחות, ועל פי הגיון וטכסיסי המלחמה, היה לו לחלק משפחתו ולשלוח חצי מבניו ונשיו למחנה אחת, שאם יבוא עשו והכה אחת, והיה המחנה הנשאר לפליטה.

יעקב אבינו ידע שהקב"ה לא יחזור מהבטחתו

אמנם להנ"ל[ג] ניחא, דיעקב ידע, דכיון שהקב"ה הבטיחו לטובה, לא יחזור בו מהבטחתו, אלא שייצר לו שמא יגרום החטא ותתמעט הטובה, ויבוא עשו אל המחנה האחת והכהו, ולכן שכל את ידיו ושלח את עבדיו לבד, כי מה שהבטיחו בטח בה' שלא ימית אותו ואת בניו, ועכ"פ יתקיים מיעוט ההבטחה ע"י החטא שיהרוג את המחנה, והוא וביתו ישארו לפליטה. ובזה מדויק מאד הלשון (שם:יג) "ואתה אמרת היטב איטיב עמך", ודקדקו המפרשים על כפל הלשון 'היטב איטיב', עיין רש"י בשם המדרש (ב"ר ע"ו ז'). ולפי מה שכתבתי אתי שפיר, שאתה אמרת היטב איטיב בכל הטובה, ולא תתמעט הטובה רק בהטבה אחת ובמיעוט הטבה. (שו"ת משנ"ה חי"ט סי' ש"ס)

❖

ביאור הענין שצדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם

"ויותר יעקב לבדו" (לב:כה). פרש"י (מגמ' חולין צא.) א"ר אלעזר, שנשתייר על פכין קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם. וכל כך למה? לפי שאין פושטין ידיהם בגזל. וצ"ב, דמה מועיל הממון לכשימות בשבילו ח"ו, ובתורה נמי כתיב (פסחים כה.) "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" - יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכך כתיב 'ובכל מאדך', וצ"ב כנ"ל.

העיקר כוונת הלב

ונראה דכתיב (משלי ג:ו) "בכל דרכיך דעהו", ואין הקב"ה מחשיב אלא המסירות נפש לעבודתו, והגם כי אין לך דבר גדול מתלמוד תורה, עד שאמרו חז"ל (פאה פ"א מ"א) ותלמוד תורה כנגד כולם, מ"מ מסירת נפש לה' שמוסר גופו ונפשו לו ית"ש גדול הימנו. וכבר כתב הר"ן בדרשותיו (דרוש הששי): שמי שמוסר גופו ונפשו להש"י, וחושק

[ג] וז"ל רבינו שם: ונראה בזה בסייעתא דשמיא, דמה שכתב הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"י ה"ד) דמה שנאמר ע"י נביא לטובה, לעולם לא חוזר ואי אפשר לבטל ההבטחה לטובה לעולם, היינו דאי אפשר לבטל הטובה שלא תבוא לגמרי, וכגון שהבטיח הקב"ה לבני ישראל שיביאם ביאה שניה לארץ ישראל, ואילו לא הביאם לארץ ישראל בכלל אז היתה חזרה, והיה חוזר הקב"ה מהטובה שהבטיח להם להחזירם ולהביאם לארץ ישראל. אבל אם הביאם לארץ ישראל אלא שלא הביאם ביד רמה, אלא ע"י רשות כורש, הנה נתקיימה ההבטחה להחזירם, אלא שנתמעטה הטובה, דהיינו שלא היתה ביד רמה, וזה כבר גרם החטא.

א"כ תרוייהו אמת, דודאי אין הקב"ה חוזר מטובה שהבטיח, וממילא הנביא שניבא על הטובה אם לא נתקיימה הרי הוא נביא שקר, שהרי מעולם לא חזר על הטובה. ומיהו אם נתקיימה הטובה בזעיר אנפין, וכגון ביאה שניה אכתי טובה הוא, אלא שגרם החטא ונתמעטה הטובה, וזה לפענ"ד ברור בס"ד.

בעבודתו, ישיג מדרגה גדולה יותר ממי שהיה בתכלית החכמה. אמרינן בברכות (כ.) מ"ש קמאי דמיתרחיש להו ניסא ומ"ש בתראי דלא איתרחיש להו ניסא, אי משום תנויי וכו'. א"ל קמאי הוו קאמסרי נפשייהו אקידוש השם, אנן לא מסרינן נפשין אקדה"ש, אלא רחמנא ליבא בעי. הנה ביארו, כי אין עיקר המדרגה החכמה, אבל הכוונה השלימה במעשים הטובים, כי המעשים הטובים אין תכלית כוונתם שיעשו הדברים, אבל כוונת הלב בהם.

וראו ענין הכוונה מה הוא, כי מי שכוונותיו דביקות בהשי"ת, גם כשהוא מתעסק בדברים המוניים, בעניני העסקים והקנינים, הוא עובד השי"ת עבודה גמורה. ומי שאין כוונתו לדבק בהשי"ת, גם כשהוא חושב לעבוד את השם הוא ממרה אותו. שהרי כיוצא בזה אמר הנביא (ישעי' כט:יג) "בפיו ובשפתיו כבדונו ולבו רחק ממני", ונאמר (ירמי' יב:ב) "קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם וגו'". וזה עיקר המצוה ותכליתם השלם. כי מי שהושלם בכל מצוה קלה שעושה, מאמת ומודיע כל האמונות הטובות, וגם בעסקים ההמוניים, לפי שהושם תכליתם עבודת השי"ת לא זולתה.

וזה הדבר שמטעה ההמון, וזה הטעות הוא נמשך בכל הכוונות, כי ההמוני, כשרואה האנשים הטובים והחסידים מתעסקים בעניני העולם, כמו שאנו רואים האבות שהיו עושים עיקר מהזריעות והמקנה, ואמרו רז"ל "ויותר יעקב לבדו", שנשתייר על פכים קטנים, וכשההמוני רואה זה, אומר בלבו הנני רואה החסידים עם כל חסידותם משתדלים בעניני העולם, אעשה כן גם אני. ואוי להם לבריות רואות ואינן יודעות מה רואות, כי הם אינן רואים רק חיצוניות הדברים, לא פנימיותם, כי הצדיקים עושים כל דבריהם לתכלית טובה וכראוי, ויתר האנשים תכליתם ללא דבר.

והמשיל הדבר לאחד החכמים ששאל למה לא יכירו ההמון בין הרופא הטוב והרע, והשיב בזה, מפני שאותן הדברים בעצמן שמתעסק בהן הרופא הטוב מתעסק בהן הרופא הרע, כי כמו שהרופא הטוב מתעסק במשקים ומרקחות ומשיחות ואבקים, כן הרופא הסכל משתמש בהם ומתעסק באותן הדברים עצמן, אלא שהרופא החכם עושה בכוונה ודבר בעתו, והסכל עושה בלא כוונה ובלא עת. כן עניני המצוות אצל ההמוניים בשוה החסיד וההמוני מתעסקים בהם, אך הטובים כל ענינם עבודה שלימה מפני הכוונה השלימה בהם, והאחרים גם כשעובדים את השי"ת אין עבודתם שלימה, כי הכוונה היא עיקר במצוות, וכן בעבירות, ע"ש באריכות.

אברהם אבינו רצה לעשות רצון השי"ת אע"פ שלא נענש על כך

וכתב עוד שם וז"ל: ואמנם יתאמת שמי שישען עליו באמת להיות נכנס בעובי הקורה בעבודתו ית', וכל מה שיעשה המעשה יותר רחוק מן הטבע, יורה על היותו נשען על השם ית' באמת. והמעשה היותר גדול והיותר רחוק מהטבע הוא מעשה אברהם אבינו ע"ה בעקידת יצחק, כי לא היה נמשך לו עונש כלל אם לא יעקדנו, כי לא צוהו השי"ת בזה, והנה הבטיחו (בראשית כא:ב) "כי ביצחק יקרא לך זרע". וזהו לשון הכתוב (יט:ב) "קח נא את בנך וגו'", וכבר נודע (עי' סנהדרין פט:) שזה הציווי ['קח נא' אינו שנצטוה ליקח] אלא לשון בקשה, שהראה לו שייטב בעיניו אם ימחול אברהם על הבטחתו

ויעקוד את בנו, ולוּ היה אברהם משיבו "הן לי לא נתתה זרע" כי אם זה, והבטחתני בו ואיך אעשה זה, לא נחשב לו עון ולא ישגיהו עונש מזה. ואעפ"כ לגודל אהבתו את השי"ת מצא את לבבו לעשות חפץ השי"ת, אע"פ שאילו לא עשאו לא היה משיגו עונש כלל, וזה ענין העקידה וסודו, ע"ש באריכות.

הצדיקים מוסרים נפשם להשי"ת

ולפ"ז מובן "ויותר יעקב לבדו", ששכח פכין קטנים, מכאן שצדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם. וקשה, דהרי 'ושמרתם מאד לנפשותיכם' כתיב, וכל אשר לו יתן בעד נפשו, וכ"ש שלא יסכן עצמו בשביל כסף עד שחביב עליו ממונו יותר מגופו. וע"ז כנותן טעם מפני שלא פושטים ידיהם בגזל, כלומר זה לעומת זה בעבדות ה' הוא מדה גדולה, שהרי הגזלנים מוסרים נפשיהם לגזול ממון חבירו ליהרוג או ליהרג, כמו שאמרו (סנהדרין עב.) הטעם בהבא במחתרת שטעמו שהתיר את דמו שבא להרוג או ליהרג אם יעמוד נגדו. ובגמ' (שם עא:) בבן סורר ומורה כשיבקש לימודו ואין לו, יעמוד על פרשת דרכים ומלסטם את הבריות והורגם, לכן מדה כנגד מדה צדיקים נותנין נפשיהם וחביב עליהם ממונם יותר מגופם בשביל שלא פשטו ידיהם בגזל, ולתקן החטא, כי העיקר מסירת נפש להקב"ה ו'בכל דרכיך דעהו' והבן. וזה שאמר "ויותר יעקב לבדו", שנשתייר על פכין קטנים, וכנ"ל.[ד]

[ד] מובא בכתר שם טוב (סי' רי"ח): התורה חסה על ממונם של ישראל. ולמה כך, כי זה כלל גדול, שכל דבר שאדם לובש או אוכל או משתמש בכלי, הוא נהנה מהחיות שיש באותו הדבר. כי לולא אותו הרוחניות לא היה שום קיום לאותו דבר. ויש שם ניצוצין קדושים השייכים לשורש נשמתו, וכשהוא משתמש באותו הכלי או אוכל מאכל, אפילו לצורך גופו, הוא מתקן הניצוצין. כי אח"כ עובד ה' בכח ההוא שבא לגופו, מלבוש או מאכל, או שאר דברים, ובזה הכח עובד להשי"ת, נמצא מתקנם וכו'. לכך צריך האדם לחוס על כליו ועל כל דבר שיש לו, דהיינו מצד הניצוצין שיש בכלי זה, בכדי לחוס על הניצוצין הקדושים.

דברי אלקים חיים
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת ויצא תשפ"ו

שיעור חומש רש"י – בישבה"ק באר"י

מעלת לימוד התורה בארץ ישראל

יש להודות ולהלל להקב"ה על הזכות הגדולה שזכינו לבוא לארץ ישראל, ולירושלים עיר הקודש, ולשבת בבית המדרש. ועל כך אנו מודים להשי"ת בכל יום, שֶׁשַּׂמְתָּ חלקנו מיושבי בית המדרש, אנו רצים והם רצים, אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת. (ברכות כח:). שהזכות לשבת בביהמ"ד ולעסוק בתורה היא המביאה את האדם לחיי העולם הבא.

וכ"ק מרן אאדמו"ר זצוק"ל היה רגיל להביא את דברי **האבן עזרא** עה"פ (בראשית לג:יט) "ויקן את חלקת השדה", שכתב בזה"ל, והזכיר זה הכתוב להודיע כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל, ומי שיש לו בה חלק חשוב הוא כחלק עולם הבא. והיה אומר, **שהרמב"ן** בפירושו השני על פסוק זה הביא את דברי האבן עזרא ולא חלק עליהם. הרי שגם הוא הסכים למעלת ארץ ישראל המבוארת בדבריו.

נמצא שמי שזוכה לשבת בארץ ישראל, הרי הוא יושב במקום שיש בו בחינה של עולם הבא. וכאשר הוא זוכה גם לשבת בבית המדרש ולעסוק בתורה, המביאה את האדם לחיי העולם הבא, הרי מצטרפות אצלו שתי המעלות הללו, וממילא גדולה מעלתו עד מאד.

והנה מסופר על אחד מחסידי **הרה"ק בעל בית אהרן מקארלין זי"ע**, ששמע מפי רבו כי תענוג גן עדן של האדם תלוי במידת התענוג הרוחני שזכה להרגיש בשבת קודש בהיותו בעולם הזה. וכענין שאמרו חז"ל (ברכות נז:) שבת אחד משל לעולם הבא. וכששמע החסיד דברים אלו, נצטער מאד, כי ידע בנפשו עד כמה מועטה הרגשתו בתענוג השבת. וחשב שאף אם ירבה תענוג זה ששים פעמים, עדיין יהיה חלקו בתענוג העולם הבא מועט ביותר.

ובצר לו נכנס להשיח את צערו לפני **הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע**, בנו של בעל בית אהרן. אולם בטרם הספיק לדבר, אמר לו הרה"ק רבי אשר בשם **הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע**, שאפילו יהודי שאינו זוכה להרגיש את תענוג השבת, אלא שהוא מתבייש ומצטער על שאינו זוכה להרגישו, גם הוא יכול לזכות לתענוג העולם הבא. הרי שאף עצם ההשתוקקות להרגיש את קדושת השבת ותענוגה יש בה מעלה גדולה.

והנה כתב **האור החיים הקדוש** (שמות

לא:טז ד"ה עוד יתבאר על פי), שהשבת היא הכנה להשגת תענוג העולם הבא, כי הנשמה היתירה שהאדם זוכה לה בשבת קודש מקורה בעולם העליון, הנקרא 'עולם שכולו שבת'. ועל כך רמזו חז"ל (שבת י:) באמרם מתנה טובה יש לי בבית גנזי ו'שבת' שמה, כי הנשמה היתירה באה מגנזי המלך, שהם בחינת העולם העליון.

ומבאר האור החיים הקדוש, שמן הנמנע שיעלה האדם לעולם העליון וישיג את תענוגו, מבלי שזכה תחילה להשיג בחינה ממנו בהיותו בעולם הזה. ולכך ניתנה לישראל הנשמה היתירה בשבת קודש, כדי שעל ידה יזכו להשיג מעין תענוג העולם העליון, ולהיות מוכנים לקבל את תענוגו לעתיד לבוא. וזהו שאמר הכתוב "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת", שע"י שמירת השבת זוכים ישראל להכין את עצמם לעולם שכולו שבת.[א]

ומזה יש לנו ללמוד עד כמה גדולה מעלת הזכות לשבת בביהמ"ד בארץ ישראל ולעסוק בתורה, שהיא בבחינת מעין עולם הבא. וראוי לאדם להתבונן בגודל הזכות שניתנה לו, ולהרגיש את התענוג שיש בישיבתו בבית המדרש ובעסק התורה. וככל שיכיר יותר בגודל הזכות הזאת, כך יתעורר לנצל את זמנו וכוחותיו כראוי, לקנות קנינים בתורה, ולהוציא ממעלת המקום את התועלת הראויה.

והנה אתמול היה היא"צ של **הרה"ק בעל בת עין זי"ע**. ומסופר על הרה"ק הבת עין זי"ע, שכמה שנים קודם שעלה לארץ ישראל כבר היתה בלבו השתוקקות גדולה לעלות אליה. ופעם אחת בא לבקר את **הרה"ק רבי אהרן מזיטומיר זי"ע, בעל תולדות אהרן**, שהיה באותה שעה חולה. ואמר לו הרה"ק מזיטומיר, ששתיית מים מארץ ישראל מסוגלת לו לרפואה, ומאחר שהבת עין משתוקק כל כך לעלות לארץ ישראל, הרי שכבר יש בו בחינה מקדושת הארץ.

לפיכך ביקש ממנו שיכניס מעט מים לתוך פיו ויחזירם אל הכוס, כדי שיוכל לשתות מאותם המים, שיהיו נחשבים בעיניו כמים מארץ ישראל. וכך עשה הבת עין. וממעשה זה יש ללמוד עד כמה גדולה מעלת ההשתוקקות לארץ ישראל, שאפילו קודם שזוכה האדם להגיע אליה בפועל, כבר יש בכח רצונו והשתוקקותו להמשיך עליו בחינה מקדושתה.

וכענין זה מצינו בגמרא (כתובות עה.) עה"פ (תהלים פז:ה) "ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון", שאמר רבי מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי, אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה. הרי שאפילו מי שעדיין לא זכה לבוא לארץ ישראל, אלא שהוא מצפה ומשתוקק לראותה, יש לו כבר שייכות למעלתה ולברכתה.

[א] הרה"ק רבי עוזיאל מייזליש מריטשוואל זי"ע, מתלמידי המגיד ממעזריטש, כתב בספרו תפארת עוזיאל (פ' ואתחנן, ד"ה זכור), דידוע מאמרם ז"ל כי שבת היא אחד מששים שבגן עדן. ונראה, דאם אחד אומר לחבירו בדרך מחלוקת שאין לו אלא חלק קטן בגן עדן, הרי הוא כועס עליו. והנה האדם רואה שבשבת אין לו התלהבות, וא"כ אף אם יוסיפו לו ששים פעמים כפי ערך התענוג שהוא מרגיש בשבת, עדיין אין בכך כלום, שהרי אין אצלו שום הפרש בין חול לשבת. ולפיכך עליו לעורר את עצמו ולהוסיף בהתלהבות ובתענוג השבת, כי כל המוסיף מוסיפין לו, וכפי מה שהוא מוסיף, כך יתנו לו ששים פעמים לפי ערכו.

שתי מחנות המלאכים של יעקב אבינו

והנה בפרשתנו נאמר "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום" (בראשית לב:ד). ופירש **רש"י**, מלאכים ממש. ובסוף פ' ויצא נאמר (שם:ב-ג) "ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים, ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנים".

ופירש"י, ויפגעו בו מלאכי אלקים, מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ. ועל מה שנאמר "ויקרא שם המקום ההוא מחנים" פירש רש"י, שתי מחנות, של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו. נמצא שבאותה שעה היו אצל יעקב אבינו שתי מחנות של מלאכים - מלאכי חוץ לארץ שליוווהו בדרכו, ומלאכי ארץ ישראל שבאו לקראתו.

ולאחר מכן נאמר "וישלח יעקב מלאכים לפניו", והיינו אותם המלאכים שהיו עמו. ויש להתבונן מהו הענין בזה ששתי מחנות המלאכים נזדמנו יחד אצל יעקב אבינו, ומהי המעלה הנרמזת בזה. וכדי לבאר ענין זה, יש להקדים מה שמצינו בדברי חז"ל בגודל מעלתו של מי שעולה מחוץ לארץ ללמוד בה.

מעלת העולה מחוץ לארץ ללמוד תורה בארץ ישראל

והנה איתא בגמרא (כתובות עה.) אמר אביי, וחד מינייהו עדיף כתרי מינן. ופירושו, שאחד מחכמי ארץ ישראל חשוב כשנים מחכמי בבל. והוסיף רבא, וחד מינן כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו, דהיינו שאחד מחכמי בבל העולה לארץ ישראל חשוב כשנים מחכמי ארץ ישראל. ולכאורה יש להבין, מאחר שחכמי ארץ ישראל עדיפים מחכמי חוץ לארץ, מפני מה דוקא מי שעלה מחוץ לארץ לארץ ישראל זוכה למעלה יתירה, עד שהוא חשוב כשנים מחכמי ארץ ישראל עצמם.

וכ"ק מרן אאדמו"ר זצוק"ל היה רגיל להזכיר בזה את דברי **החתם סופר** (שו"ת יו"ד סי' רל"ג), בתשובה שכתב **לזקה"ק רבי עמרם חסידא זי"ע**. שבסיום התשובה כתב החתם סופר, שמאחר שהוא יושב בחוץ לארץ, הוא מקוה שכאשר יגיעו דבריו לארץ ישראל יתעלו ויתקדשו שם פי שנים בחכמה ובתבונה, על פי דברי חז"ל 'וחד מינן כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו'.

והוסיף החתם סופר לבאר בדרך זו את מעלת התלמוד בבלי, שנתעלה על התלמוד ירושלמי לאחר שנתקבל בארץ ישראל, ומטעם זה פוסקים כמותו. הרי שאע"פ שקדושת ארץ ישראל גדולה מקדושת חוץ לארץ, מ"מ יש מעלה מיוחדת בדברי תורה שנתחדשו בחוץ לארץ ואח"כ הגיעו לארץ ישראל, שע"י קדושת הארץ הם מתעלים למדריגה יתירה.

ובשיטה מקובצת (כתובות עה. ד"ה וחד מינן) מבאר בפשטות מה שאמרו חז"ל 'וחד מינן כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו'. דהנה בני ארץ ישראל זוכים למעלה מיוחדת בהשגת התורה מחמת קדושת הארץ, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ב קנח:) אוירא דארץ ישראל מחכים. ולפיכך מסייע להם טבע הארץ להשגת התורה, ואינם מורגלים להרבות בלימוד בחריפות כדרך בני בבל.

אולם בני בבל, שלא היה להם סיוע זה של קדושת הארץ, הורגלו לעמול בתורה בדרך של חריפות ופלפול כדי להגיע להבנת הדברים. וכאשר אחד מבני בבל עולה לארץ ישראל, הרי הוא זוכה לשתי המעלות כאחת - שמצד אחד כבר קנה לעצמו את ההרגל ללמוד בחריפות ובעיון, ומצד שני נתוסף לו סיוע קדושת הארץ המחכימה את האדם.

וכתב שם השיטה מקובצת, שטבע הארץ עדיף מן ההרגל. אולם כאשר בן בבל עולה לארץ ישראל, מצטרפים אצלו ההרגל וטבע הארץ יחד, ולכך הוא חשוב כשנים מבני ארץ ישראל. נמצא שמעלתו של העולה לארץ ישראל אינה רק מפני קדושת הארץ שזכה לה, אלא גם מפני הכוחות שקנה לעצמו קודם לכן בחוץ לארץ, שבצירופם עם קדושת הארץ הוא זוכה למעלה יתירה.

[וכענין זה מצינו בגמרא (סנהדרין כד.) חילוק בין דרכי לימודם של חכמי ארץ ישראל לדרכי לימודם של חכמי בבל. דאמר רבי אושעיא על הפסוק (זכרי' יא:ז) "ואקח לי שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים". 'נועם' - אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעימין זה לזה בהלכה. 'חובלים' - אלו תלמידי חכמים שבבבל שמחבלים זה לזה בהלכה.

וביאר רש"י (ב"מ פה. ד"ה דלשתכח), שבני ארץ ישראל היו מעיינים יחד ומיישבים את טעמי ההלכות בלא ריבוי קושיות ופירוקים, ואילו בני בבל היו רגילים בדרך לימוד של קושיות ופלפול. ומבואר בזה, שבארץ ישראל היתה דרך הלימוד בנעימות וביישוב הדעת, לברר את הסוגיות ולהעמידן על אמיתן, ואילו בבבל היתה דרך הלימוד מתוך חריפות וריבוי הקושיות והפירוקים.]

ולפ"ז נמצא שהעולה מחוץ לארץ לארץ ישראל זוכה לכח גדול מאוד להתעלות בתורה. ובפרט בחור שהורגל לעמול בתורה בחוץ לארץ, ובא ללמוד בארץ ישראל, שיש בידו לצרף את שתי המעלות יחד. וכאשר מתבוננים בדברי הגמרא בדרך חשבון, הרי מאחר שאחד מבני ארץ ישראל חשוב כשנים מבני חוץ לארץ, והעולה מחוץ לארץ חשוב כשנים מבני ארץ ישראל, נמצא שיש בזה בחינה של פי ארבעה ממעלתו הראשונה.

אמנם כפי גודל המעלה, כך גדלה גם האחריות המוטלת על האדם לנצלה כראוי. שהרי מי שניתנה לו האפשרות להתעלות בתורה במִדה מרובה ואינו מנצל את כחותיו ואת זמנו, נמצא שהפסיד יותר ממי שלא ניתנה לו אותה אפשרות.

ולפיכך צריך כל בחור הבא ללמוד בארץ ישראל להכיר בגודל הזכות שנפלה בחלקו, ולהשתדל לנצל את זמנו להתעלות בתורה ובעבודת השי"ת, כדי שיזכה להוציא מן הכחות שניתנו לו את שלימות תועלתם.

קדושת ארץ ישראל והתחדשות האדם בתורה

ונראה לבאר עוד ענין נפלא במעלת קדושת ארץ ישראל. דהנה בפ' ויצא נאמר אצל יעקב אבינו (בראשית כח:יג) "הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך". ופירש רש"י, קיפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו שתהא נוחה ליכבש לבניו כארבע אמות, שזה מקומו של אדם (חולין צא:). ויש להבין מהו ענין קיפול הארץ תחת יעקב אבינו, ומדוע

הראה לו הקב"ה את מעלת ארץ ישראל דוקא בדרך זו.

והנה מצינו בגמרא (גיטין נז.) שאמר עולא, שראה מקום בארץ ישראל שלא היה בו שיעור להחזיק אפילו ששים ריבוא קנים, ואעפ"כ העידו חז"ל שהיו שם בימי קדם עיירות רבות ובהן אוכלוסין מרובים מאד. וביארה הגמרא, שארץ ישראל נאמר בה (ירמי' ג:יט) "ארץ וגו' צבי" - מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף ארץ ישראל: בזמן שיושבין עליה רווחא, ובזמן שאין יושבין עליה גמדא.

ומבואר בזה ענין נפלא בקדושת ארץ ישראל, שכאשר בני ישראל יושבים עליה היא מתרחבת ומחזיקה אוכלוסין מרובים. וכשאין יושבים עליה היא מתכווצת. ולכאורה יש להתבונן מהי התכלית בנס זה, שהארץ מתרחבת ומתכווצת לפי יושביה, והלוא אין הקב"ה עושה נסים לחנם.

והנה כתב בספה"ק **דגל מחנה אפרים** (פ' וישב ד"ה וישב יעקב) לפרש הכתוב (בראשית לז:א) "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען", שבמקום שהיתה בו השראת השכינה, אף לאחר שנסתלקה משם נשאר לעולם רושם הקדושה. וזהו שאמר הכתוב 'וישב יעקב בארץ מגורי אביו', שבחר יעקב אבינו לשבת באותו מקום שבו ישב יצחק אביו ועסק בעבודת השי"ת, מפני שקדושת המקום נשארת בו לעולם.

ומבאר שם, שהמקום גורם, וכשם שמצוה גוררת מצוה, כך קדושה גוררת קדושה. ועפ"ז הביא בשם אנשי אמת יראי ה' לפרש הכתוב (תהלים א:א) "ובמושב לצים לא ישב". שלכאורה היה ראוי לומר 'ועם לצים לא ישב', ומדוע נאמר 'ובמושב לצים'. אלא שבמקום שישבו בו אנשים ועסקו בליצנות ובדברים שאינם ראויים, נשאר בו רושם ממעשיהם, עד שאף מי שבא אחריהם לשבת באותו מקום עלול להיות מושפע מהם.

ולכך נאמר 'ובמושב לצים לא ישב', שיש להיזהר אפילו מן המקום שבו ישבו לצים, מפני הרושם שנשאר בו. וכל שכן במקום שהיתה בו קדושה, שהיא נשארת ותופסת את מקומה, שהרי מדה טובה מרובה ממדת פורענות.

ובדרך זו פירש **הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע** את דברי המשנה (אבות פ"ג מ"ב), שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה, הרי זה מושב לצים. שיש לרמז בזה, שלפעמים באים שני בני אדם לשבת במקום אחד, ואף שכוונתם לעסוק בתורה, מ"מ אינם מצליחים ללמוד כראוי. והטעם הוא, מפני שבאותו מקום ישבו קודם לכן אנשים שעסקו בליצנות ובדברים בטלים, ונשאר בו רושם המפריע לאדם להתעלות בתורה.

ומעתה יש לבאר את ענינה המיוחד של ארץ ישראל, שמצינו שהקב"ה עשה בה נס שהיא מתרחבת ומתכווצת, דכאשר אין בני ישראל יושבים במקום מסוים, קדושת המקום נעלמת ונסתרת, וכאשר בא יהודי לשבת ולעסוק שם בתורה, מתגלית לפניו קדושת הארץ מחדש, ונפתח לו מקום של קדושה שלא נפגם מעולם, שיוכל להתחיל בו את עבודתו מתוך קדושה וטהרה, בלא שיהיו פגמי המקום מכבידים עליו.

וזהו הרמז במה שאמרו חז"ל שבזמן שיושבין עליה רווחא ובזמן שאין יושבין

עליה גמדא, שגילוי קדושת הארץ מתרחב לפי מדריגת האדם ורצונו לעבוד את בוראו.

ויש להוסיף בזה, שאף כאשר האדם נכשל ח"ו בחטא, אין עצם קדושת ארץ ישראל נפגמת בכך, אלא שקדושתה נסתרת ממנו. שהרי בחינת עולם, שהיא בחינת המקום, כמבואר בספר יצירה (פ"ו מ"א), עומדת בקדושתה לעולם. וכאשר האדם שב בתשובה ורוצה לחזור ולעסוק בתורה, מתגלית לפניו קדושת המקום מחדש, והוא יכול להתחיל בעבודת השי"ת כאילו לא היה שום פגם קודם לכן. ובזה יש לבאר את גודל הסייעתא דשמיא שיש בלימוד התורה בארץ ישראל, שבכח קדושת המקום זוכה האדם להתחדשות ולהתעלות בתורה.

ובזה יש לבאר מה שאמרו חז"ל שקיפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחת יעקב אבינו, שרמז לו בזה על כח קדושת הארץ, שכאשר האדם זוכה לעמוד בתוכה ולעסוק בתורה ובעבודת השי"ת, הרי קדושתה מתגלה אליו כפי הכנתו ומדריגתו. וזהו ענין קיפול הארץ תחתיו, שנעשה מקומו של יעקב אבינו מקום הכולל בתוכו את קדושת הארץ כולה.

ועל דרך זה יש לומר, שמי שזוכה לבוא לארץ ישראל ולשבת בה בביהמ"ד, הרי ניתנת לו האפשרות להמשיך עליו בחינה חדשה של קדושה, ולזכות להתעלות בתורה מכח סגולת הארץ. ואף אם קודם לכן לא עלה בידו להתעלות כפי רצונו, הרי בהיותו בארץ ישראל הוא יכול להתחיל מחדש, מפני שקדושת המקום מסייעת לו להתגבר על המניעות ולהגיע למדריגות חדשות בעבודת השי"ת.

וזהו שאנו מזכירים בברכת המזון 'ארץ חמדה טובה ורחבה', שיש בארץ ישראל בחינה מיוחדת של התרחבות והתחדשות הקדושה. וכאשר אדם בא ללמוד בה תורה מתוך רצון אמיתי להתעלות, הרי נפתח לפניו מקום חדש בעבודת השי"ת, והוא יכול להוסיף ולעלות מיום ליום. ונמצא שענין התרחבות הארץ אינו רק רמז להתרחבות המקום בגשמיות, אלא גם להתגלות הקדושה ולהתרחבות הכחות הרוחניים של האדם.

והנה **בתוספות** (ב"ב מד: ד"ה דלא) הובאו דברי האומרים שאין לך אדם מישראל שאין לו ארבע אמות בארץ ישראל. ואף שהתוספות הקשו על דעה זו לענין קנין קרקע, מ"מ הובאו דעת האומרים שלכל אחד מישראל יש ארבע אמות בארץ ישראל. וכן הובא **בתשובות הגאונים** (שו"ת מהר"ם מרוטנבורג, דפוס פראג, סי' תקל"ו; כל-בו סי' קכ"ח), שלכל אחד מישראל יש ארבע אמות בארץ ישראל.

ויש לומר בזה בדרך רמז, שארבע האמות שיש לכל אחד מישראל בארץ ישראל רומזות גם לחלקו המיוחד בתורה. שהרי אמרו חז"ל (ברכות ח.) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ולפ"ז יש לרמז, שארבע האמות המיוחדות של כל יהודי בארץ ישראל הן המקום שבו הוא יושב ועוסק בתורה, כי ע"י לימודו הוא זוכה לגלות את קדושת המקום המיוחדת לחלקו בתורה.

[ובדרך זו יש לפרש גם מה שאמרו בגמרא (כתובות קיא.) עה"פ (ישעי' מב:ה) "נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה". אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רבי

יוחנן, כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן העולם הבא. ויש לרמז בזה, שכאשר יהודי זוכה לילך בארבע אמותיו בארץ ישראל ולעסוק בהן בתורה ובעבודת השי"ת, הרי הוא זוכה למעלת העולם הבא, ע"י קדושת הארץ המצטרפת לעבודתו.]

ולפ"ז יש לומר, שכאשר אדם בא ללמוד תורה בארץ ישראל, הרי הוא זוכה להתחדשות הקדושה בארבע אמותיו, ויכול להתעלות בתורה למדריגות שלא היה יכול להגיע אליהן קודם לכן. וכאשר מצטרפים יחד קדושת המקום, קדושת הזמן והכנת נפשו של האדם, הרי יש בידו את כל התנאים הנצרכים לעלות ולהתגדל בתורה, ולהגיע להשגות גדולות ונפלאות.

מעלת סיני ועוקר הרים בלימוד התורה

והנה מצינו בחז"ל שתי מעלות מיוחדות בלימוד התורה, כדאיתא בגמרא (ברכות סד.; הוריות יד.) שנחלקו אם סיני עדיף או עוקר הרים עדיף. ופירש רש"י, שסיני הוא מי שמשניות ובריתות סדורות לו כנתינתן מהר סיני, ואילו עוקר הרים הוא מי שחריף ומפולפל בתורה. הרי שיש בלימוד התורה שתי בחינות: מעלת הידיעה והבקיאות, ומעלת החריפות והעיון.

והגמרא מביאה שרב יוסף היה סיני, ורבה היה עוקר הרים.. וכאשר ביקשו לדעת מי מהם קודם למנותו לראש הישיבה, שלחו לארץ ישראל לשאול מי עדיף, והשיבו להם, סיני עדיף, דאמר מר הכל צריכין למרי חטיא. ופירושו, שהכל צריכים לבעל החיטים, שהוא משל למי שיש בידו ידיעות רחבות בתורה, שהכל צריכים לו כדי לברר את ההלכות ואת יסודות הסוגיות.

והביאור בזה, שבעל ידיעות רחבות בתורה הרי הוא כמי שיש בידו חיטים, שהן היסוד למזונו של האדם, וכך ידיעת התורה היא היסוד שעליו נבנה כל העיון והפלפול. אמנם גם מעלת עוקר הרים גדולה מאוד, שהרי ע"י החריפות והעיון יכול האדם לרדת לעומק הסוגיות, לברר את הדברים לאמיתם ולחדש חידושים בתורה. ושלימות מעלת הלימוד היא כאשר זוכה האדם לצרף את שתי הבחינות הללו יחד.

ויש לקשר ענין זה עם מה שנתבאר בדברי השיטה מקובצת, שבארץ ישראל היתה מעלה מיוחדת בהשגת התורה מחמת קדושת הארץ, ואילו בחוץ לארץ היו רגילים יותר לעמול בתורה בדרך של חריפות ופלפול. ועפ"ז יש לומר בדרך רמז, שבארץ ישראל מתגלית יותר בחינת סיני, ובחוץ לארץ בחינת עוקר הרים, וכל אחת משתי הבחינות הללו יש בה מעלה מיוחדת בעסק התורה.

וכאשר אדם בא מחוץ לארץ לארץ ישראל, הרי הוא יכול לזכות לשתי המעלות כאחת, להיות סיני ועוקר הרים - בעל ידיעות רחבות בתורה, ויחד עם זה בעל חריפות ועיון גדול. שהרי מצד אחד כבר הורגל בחוץ לארץ לעמול בעומק הסוגיות, ומצד שני נתוסף לו בארץ ישראל הסיוע המיוחד של קדושת הארץ להשגת התורה, וע"י צירוף שתי המעלות הוא יכול להגיע להשגות גדולות ונפלאות.

אמנם אין לו לאדם להסתפק בידיעות רחבות בתורה בלבד, אלא צריך להשתדל

להבין כל דבר לאישורו, ולהתעמק בסוגיות עד שיהיו הדברים ברורים ומיושבים בדעתו. וכן מי שזכה לחריפות ולעיון, צריך להשתדל לקנות לעצמו ידיעות רחבות בכל חלקי התורה, כדי שיהיו דבריו מיוסדים על הבקיאות ועל ידיעת הסוגיות.

ולפיכך צריך כל בחור להשתדל ללמוד באופן שיזכה הן למעלת סיני והן למעלת עוקר הרים: שיהיו דברי הגמרא, רש"י ותוספות ברורים לו, ולא יסתפק בידיעה שטחית של הדברים. אלא יכניס את מחשבתו ואת עמלו בכל דבר שהוא לומד, עד שיזכה להבין את עומק הסוגיא לאמיתה. ועי"ז נעשית התורה קנין בנפשו, והוא יכול לעלות ולהתגדל בתורה מיום ליום.

כח חידושי התורה לפעול התחדשות בבריאה

והנה מצינו בספרי הצדיקים, ובפרט בספה"ק **נועם אלימלך**, ענין נפלא בגודל כוחם של חידושי תורה, שעל ידם יכול האדם להמשיך התחדשות של שפע וברכה בעולם. דהנה אנו אומרים בתפילה, 'המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית', שהקב"ה מחדש את הבריאה בכל יום ויום.

ויש להתבונן כיצד אפשר לבטל גזירה שכבר נגזרה ח"ו, והרי לכאורה אם נגזרה הגזירה מן השמים, כיצד ניתן לשנותה.

והענין הוא, שכאשר יהודי יושב ועוסק בתורה בעיון וביגיעה, וזוכה לחדש בה חידוש אמיתי, הרי ע"י חידוש התורה הוא ממשיך בחינה של בריאה חדשה בעולם. וכיון שנתחדשה בחינה חדשה בבריאה, הרי אפשר להמשיך על ידה שפע וישועה שלא היו קודם לכן.. ואין זה נחשב לשינוי הרצון הראשון, אלא שהתחדשה מציאות חדשה שבה לא נגזרה אותה גזירה.

וזהו עפ"מ דאיתא **בזוהר הקדוש** (פ' תרומה, ח"ב קסא.), קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, שהקב"ה הסתכל בתורה וברא את העולם. ונמצא שהתורה היא שורש הבריאה, וממנה נמשכת חיות העולם וקיומו. ולפיכך כאשר יהודי מחדש דבר בתורה, יש בכח חידושו להמשיך בחינה חדשה מן השורש שממנו נברא העולם, ועי"ז נפתח מקור חדש של שפע וברכה.

וזהו הכח הנפלא שניתן ליהודי העוסק בתורה, שע"י יגיעתו וחידושיו בתורה הוא יכול לפעול פעולות גדולות בעולמות העליונים, ולהמשיך שפע של ישועות בגשמיות וברוחניות. ובפרט כאשר הוא זוכה לעסוק בתורה בארץ ישראל, שמלבד כח התורה עצמה מצטרפת אליו גם מעלת קדושת הארץ, המסייעת לו להגיע להשגות חדשות ולהמשיך התחדשות של קדושה בעולם. ובפרט כשלומד גם באופן של עוקר הרים.

ואין הכוונה בזה דוקא למי שזוכה לחדש חידושים גדולים המפליאים את כל שומעיהם. אלא אפילו אדם היושב ומתייגע להבין דברי תוספות, או פירוש רש"י, או סוגיא אחת בגמרא, ועד עתה לא היו הדברים ברורים אצלו, וכעת זכה להגיע להבנה חדשה וישרה בדברי התורה - הרי גם בזה יש בחינה של חידוש תורה.

וכן בלימוד חומש עם פירוש רש"י, כאשר אדם מתעמק בדברי רש"י ומתייגע להבין את כוונתו, ולבסוף זוכה להבין דבר שלא היה ברור לו קודם לכן, הרי יש בזה מעלה

גדולה. כי כל הבנה חדשה ואמיתית שאדם זוכה להשיג בתורה ע"י עמלו, היא התחדשות בתורה שלו, ועל ידה הוא מוסיף קדושה בנפשו ויכול להמשיך שפע של ברכה וישועה.

ונמצא שאין שיעור לכח שניתן לכל יהודי העוסק בתורה, שהרי בכל יום ויום הוא יכול להתעלות בהבנת התורה, להשיג הבנות חדשות ולהוסיף בקדושה. ובפרט מי שזוכה לשבת בארץ ישראל ולעסוק בתורה מתוך יגיעה והתמדה, שיש בידו לצרף את מעלת העיון והיגיעה עם סגולת קדושת הארץ, ועי"ז הוא יכול לפעול פעולות גדולות ולהגיע למדריגות נפלאות.

ביאור ענין ב' מחנות מלאכים של יעקב אבינו

ומעתה יש לחזור לביאור ענין יעקב אבינו, שנפגש עם שתי מחנות של מלאכים - מלאכי חוץ לארץ ומלאכי ארץ ישראל. דהנה יעקב אבינו זכה לשתי המעלות הללו כאחת: למעלת העיון והיגיעה השייכת לבחינת חוץ לארץ, ולמעלת קדושת ארץ ישראל שבה מתגלה כח ההשגה בתורה. ובזה יש לומר שהיתה כלולה בו הן בחינת סיני והן בחינת עוקר הרים.

וזהו מה שנאמר 'ויפגעו בו מלאכי אלקים', שבאו לקראתו מלאכי ארץ ישראל, ואף מלאכי חוץ לארץ שהיו מלווים אותו עד עתה נזדמנו עמהם באותו מקום. כי יעקב אבינו היה בבחינת מי שזכה לקנות את מעלת עבודתו בחוץ לארץ. ועתה זכה שתצטרף אליה גם מעלת קדושת ארץ ישראל. וע"י צירוף שתי המעלות הללו נתגלה בו כח גדול של קדושה.

ובזה יש לבאר מה שקרא יעקב אבינו שם המקום 'מחנים', כי שתי מחנות המלאכים רומזות לשתי המעלות שהיו כלולות בו - מעלת חוץ לארץ ומעלת ארץ ישראל. וכשם שהעולה מחוץ לארץ לארץ ישראל זוכה לצרף את כח ההרגל והיגיעה עם קדושת הארץ, כך אצל יעקב אבינו נזדמנו שתי מחנות המלאכים יחד, לרמז על צירוף שתי הבחינות הללו.

ומכח שתי המעלות הללו היה יכול לפעול פעולות גדולות ולהמשיך ישועות. ולכן לאחר מכן נאמר "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו", ופירש"י מלאכים ממש, דהיינו שהשתמש באותן מחנות של מלאכים שהיו עמו כדי לפעול את הישועה שהיה צריך לה באותה שעה.

והרי לנו עד כמה גדול כחו של אדם הזוכה לצרף את מעלת העיון והיגיעה בתורה עם קדושת ארץ ישראל. שכאשר הוא יושב ועוסק בתורה מתוך עמל והתחדשות, הרי הוא זוכה למעלות גדולות מאד, ויכול להמשיך ע"י תורתו שפע של קדושה וברכה, ולפעול פעולות נפלאות בעבור עצמו ובעבור כלל ישראל.

והשי"ת יעזור שכל הבחורים יזכו לנצל את שנות לימודם מתוך ברכה והצלחה, ויעלו ויתגדלו להיות גדולי תורה ויראה, ויזכו להקים בתים נאמנים בישראל, מתוך שמחה ונחת וכל טוב.

ויברך השי"ת את ראש הישיבה ואת כל הרבנים והעוסקים בצרכי הישיבה, שיזכו להמשיך בהרבצת התורה מתוך בריאות והרחבת הדעת, ולראות פירות טובים בעמלם. ונזכה כולנו לכל הישועות בגשמיות וברוחניות, ולגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

ליל שב"ק חת"ק

"וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו: ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני" (לב:כו-כז).

ים - רקיע - כסא הכבוד

השל"ה (פ' וישלח תורה אור אות ד') 'ותקע כף ירך יעקב' ירמוז לפגם שלמעלה חורבן בית המקדש שלמטה ושל מעלה, ויהיה זה רמוז ב'תקע כף ירך'. רבותינו ז"ל (במדב"ר י"ח כ"א) אמרו במצות ציצית שרומז לתרי"ג מצות כנודע. אמרו (סוטה יז.) תכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע [דומה] לכסא [הכבוד]. והם רומזים לשלש מעלות עליונות של ישראל אשר הקב"ה דבקתו בהם, ומתחילה זכה בהן יעקב ואח"כ ישראל.

יעקב זכה למעלת ים, שנאמר (בראשית לב:יא) 'כי במקלי עברתי את הירדן הזה', ואמרו רבותינו ז"ל (תנחומא ישן, ויצא ג') שבקע אותו במקלו. ואמרו במדרש (ב"ר ע"ו ס"ה) שבזכות יעקב נבקע ים סוף כו'. **זכה לרקיע**, השמש שקעה וזרחה בשבילו, 'ויזרח לו השמש' (לב:לב). **זכה לכסא**, כי צורתו חקוקה שמה (ב"ר ס"ח י"ב, ועי' חולין צא:).

ובן זכו זרעו לשלשה אלה: הראשון **קריעת 'ים' סוף**, 'וירא ישראל את היד הגדולה' (שמות יד:לא). השני רקיע, זה שקרע הקדוש ברוך הוא **שבעה 'רקיעים' במתן תורה** כשאמר 'אנכי ה' אלקיך וגו'' (שם כ:ב). השלישי הוא **בית המקדש הנקרא 'כסא'**, שנאמר (ירמי' יז:יב) "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו", והוא מכוון נגד כסא שלמעלה.

ובחורבן ביהמ"ק כתיב (איכה ב:א) "השליך משמים ארץ תפארת ישראל". ואמרו רבותינו ז"ל (איכ"ר ב' ב') שאמר הקב"ה, כלום אתם מכעיסים לְפָנַי אלא מפני שצורתו של יעקב חקוקה בכסא, השליך הקב"ה אותה משם. ואז תקעה הכ"ף מן 'ירך', ראשי תיבות 'יַם רַקיע כִּסא', ואות 'ך' מן 'ירך' הוא כסא תקעה ממקומה. גם 'כף' עולה מאה, ורומז לקו"ף קטנה ד'קצתי בחיי' (בראשית כז:מו), הרומז על חורבן בית המקדש (בעל הטורים שם). וכשתתקטן 'ק' ד'יעקב', אז נשאר 'יעב', והוא העב והענן המחשיך. וזהו סוד 'איכה יעיב באפו ה'' (איכה ב:א), והשליך מן השמים להארץ את תפארת ישראל החקוקה בכסא. אבל יעקב היה מכסה העי"ן הרומז ל'עב' ולענן. וזהו סוד 'ויעבר את מעבר יב"ק' (בראשית לב:כג), שהם אותיות 'יעקב' בהעלמת העין. וכתבו המקובלים יב"ק ראשי תיבות יַעננו בְיום קָראנו. והעי"ן מובלעת אצל היו"ד בתיבת 'יעננו', ואז ראשי תיבות 'יעקב'. וכבר הארכתי במקום אחר (ח"א תולדות אדם אות ר"ח, רצ"א, רצ"ג בהגה"ה) בסוד 'ויעבר' שהוא ע"ב רי"ו. ובסוד 'יבק' (ח"א שער האותיות אות ק' - קדושה, אות קטנה רמ"ה בהגה"ה) שהוא סוד שלשה שמות אהי"ה ידו"ד אדנ"י, ואין להאריך כאן.

ורבינו החתם סופר (תו"מ בראשית לב:כו-כט) כתב 'ויגע בכף יריכו'. הרמז על דרך שכ' השל"ה עפ"מ שאמרו חז"ל (חולין פט.) תכלת דומה לים וים לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד. הרמז לשלשה יסודי העולם, התורה היא יסוד ותכלית הבריאה והיא נמשלת לים. אבל התורה בלי עוסקיה ומפרשיה אינה מועלת. ותלמידי חכמים

העוסקים ומפרשים ומפרסמים דברי׳ הם דוגמת רקיע שמרקעים את דברי׳ [לשון הקרא ״ריקועי פחים ציפוי למזבח״ (במדבר יז:ג)]. ואי אפשר זה בלא זה, והיינו ים דומה לרקיע והתורה נצחיית וגם עוסקי׳, כנאמר ״לא ימושו מפיך וגו׳״ (ישעי׳ נט:כא).

ותכלית שניהם וגמר הדבר הוא עבודה בביהמ״ק הנקרא ׳כסא׳, והיינו רקיע דומה לכסא כבוד. ושלשה בחינות אלו הם ר״ת י׳ר׳ך׳ - יַם רָקִיע כִּסֵא. ושנים הראשונים לא יתבטלו, אבל ביהמ״ק נחרב בעונינו ע״י שנתערבו בגוים וילמדו מעשיהם (עי׳ תהלים קו:לה), והיינו ע״י התאבקות שר של עשו. ׳ותקע כף ירך׳, היינו ה[אות] כ״ף של ׳ירך׳. תקעה הכ״ף מן ׳ירך׳, ראשי תיבות יַם רָקִיע כִּסֵא, וה׳ך׳ מן ׳ירך׳ הוא כסא תקעה ממקומה. גם ׳כף׳ עולה מאה.

פחים קטנים שחזר יעקב עליהם

אולי הכוונה בהקדם ביאור שהשאיר יעקב אבינו פחים קטנים, עפ״י מש״כ הש״ך עה״ת שאותם **פחים קטנים שחזר יעקב עליהם הם הם הפך שמן של נס חנוכה,** ומשם יצא איסור גיד הנשה כשנאבק עם המלאך, וא״כ אפילו כף של כסא הכוונהאות כ״ף שהוא פ״ך, ועוד לאלוק מילין.

אין חסידות כבראשונה

ועד״ז יש להביא דברי הישמח משה בהקדמה שפירש המדרש עה״פ ״זה קרבן אהרן״ (ויקרא ו:יג), חביב היה קרבנו של אהרן לפני הקב״ה מקרבנם של נשיאים דכתיב ״זה קרבן״ (במדבר ז:יז ועומ״ק) וכו׳. דהנה אין לך אדם שאין לו שעה שחושק לעשות רצון קונו ובוחן לבו לטוב, ויתלהב לבו לעבודת השי״ת. רק אחר עבור שעה נתקרר וחוזר לקדמותו. אבל הבני עלי׳ כל שעה ושעה כשעה ראשונה, שבכל עת נדמה לו שֶׁעתה מתחיל לעבוד להשי״ת, ואין אצלו אמצע וסוף, רק תמיד מתחיל. ובזה פירשתי (משלי י:כח) ״תוחלת צדיקים שמחה ותקות רשעים תאבד״. מדוע אמר אצל צדיקים ׳תוחלת׳. רק אצל צדיקים הוא תמיד התחלה, לכך הוא להם שמחה כדבר חדש.

קרבנות של אהרן שהיתה בכל יום

והנה קרבנם של נשיאים היתה תיכף לאחר הקמת המשכן, והיתה בהתלהבות גדול בראותם כבוד ה׳ מלא את המשכן והוא חנוכה ראשונה, בודאי היתה חביבה לפני הקב״ה. בא המדרש לומר קרבנות של אהרן שהיתה בכל יום פעמים היתה באותה התלהבות ובאותה כוונה תמיד כבראשונה, וזו חביבה לפני הקב״ה, והרי זה דומה כקרבנם של נשיאים בפעם ראשונה, כן היתה תמיד קרבן של אהרן.

והנה ענין המנורה להדליק לפני הקב״ה הוא גדול ונורא, וודאי צריך לזה כוונה גדולה. ואי היה אהרן מדליק רק בפעם ראשונה, לא היתה חידוש כל כך שהיתה בכוונה גדולה. אבל באמת היה אהרן המדליק כל מ׳ שנה, אף שיוכל לקיים ע״י אחד מבניו. וכן ראיתי בחת״ס שתמיד אהרן המדליק, ואעפ״כ לא שינה שום פעם מכוונתו הטובה, אלא תמיד היתה כמו ההתחלה. וזה שבחו של אהרן שלא שינה כל אותן מ׳ שנה, עיי״ש.

יקרה בשבת קודש זכרון תרועה

ויש להוסיף ולהמתיק ביותר הנוגע להסביר דבה״ק עפ״ד הישמ״מ (פ׳ אמור) על **הפיוט בר״ה יום זה אם יקרה בשבת קודש זכרון תרועה מקרא קדש, טבעו אם בחול יבואכם יום תרועה יהי׳ לכם.** והלשון ׳טבעו׳ אין לו

ביאור, כי טבע מה בעי הכא וגם מה אשמעינן בזה.

אמנם נבין במשל, מי שהוא רעב ואוכל משביע רעבונו אף בגרוע שבמאכלים, ואם ירצה להשביע רעבונו שלא ע״י מאכל רק בראי׳ או שמיעה, יצטרך להיות דבר נפלא הפלא ופלא שמגודל התענוג ישכח רעבונו על זמן מה. ולהבין למה זה דבמאכל ישביעו אף בדבר נפחת, דעת לנבון נקל דהמאכל טבעו להשביע מצד התולדה. אבל שמיעה וראי׳ אין טבעם להשביע, צריך שיהי׳ דבר נפלא לשנות הטבע.

זכר לתרועה מקרא קודש צ״ל הקריאה בקדושה יתירה

והנה המצוות כולם הם לנו תועלת בטבע, ״אלקים הבין דרכה״ (איוב כח:כג). וא״כ העושה מצו׳ בפועל, בנקל שיעשה התיקון והיחוד אף בעשי׳ כפשוטו. משא״כ כשעושה רק זכר להמצו׳ [כמו כל העוסק בתורה כאילו הקריב] צריך שיהי׳ בקדושה וטהרה יתירה וכוונה זכה והתלהבות גדולה שיחשב כאילו עשה בפועל.

וז״ש הפייטן יום זה אם יקרה בשב״ק, שאין מקיימין תק״ש בפועל, אז זכרון תרועה שעושין רק זכר לתרועה, מקרא קדש צ״ל הקריאה בקדושה יתירה (עיי״ש שהאריך בזה בדברי מוסר לר״ה שחל בשבת). וא״ת למה לא הקפיד ע״ז כ״כ בחול. ע״ז אמר ׳טבעו אם בחול יבואכם׳, דבחול הוא מטבע המצו׳ לתועלת, ע״כ ׳יום תרועה׳ בפשטות ׳יהי׳ לכם׳ ואין צריך הפלגה יתירה בקדושה, עכתוד״ק בקיצור.

חביבות המצות של הנרות הוא כאלו הדליק בבית מקדשנו

ועד״ז יש לומר שהקב״ה השאיר וניחם את אהרן הכהן כדברי הרמב״ן, שיזכה שבני בניו ילחמו ויחזרו המנורה למקומו, ואח״כ יזכו לנר ונס חנוכה. והנה אנחנו כבר עברנו מאז ועד יותר מאלפים שנה, ונשאר המצוה חביבה מאוד כדברי הרמב״ם בהל׳ חנוכה (פ״ד הי״ב) בשבח והודאה. וכאשר עיניו רואות בכל דור ודור השמחה וההתלהבות בהדלקה וביתר שאת. ומחמת זה לא תיקנו חיוב סעודה בעת הדלקה המנורה, כי ההדלקה משביע בעצמו כמו סעודה, והמצוה עושה רושם כמו שהיתה בעת הדלקה בבית המקדש. וזהו שניחמו הקב״ה בנרות חנוכה שידלקו בהתלהבות שמחה, ומזה יאירו שבעת הנרות (במדבר ח:ב) ושמונת הנרות כבימי חשמונאים, והלו נרו עלי ראשי (עי׳ איוב כט:ג).

חילוק בית שמאי ובית הלל

ובזה יובן דידוע מחלוקת ב״ש וב״ה במצות ההדלקה, דלבית הלל מוסיף והולך, ולבית שמאי פוחת והולך. טעמם של בית שמאי משום שבתחילה יש לאדם יותר התלהבות. אולם בעומק הענין אין זו אלא התפעלות והתלהבות של החיצוניים, עיקר ההתפעלות של האדם היא ביום הראשון - בו רואים את ההתחדשות. משא״כ לשיטת בית הלל שהלכו בדרך השפלות, כמאמר התנא (שבת ל:) לעולם יהא אדם ענותן כהלל. ובדרך השפלות מדליקין בתחילה נר אחד, ואין רואים במנורה אלא עניות כשאין אלא נר א׳.

זאת משמיעים לנו בית הלל - עבודת ה׳ היא לשמוח בנר אחד. למחר תדליק שני נרות זה היה הענין של חנוכה, וידוע הרמז: חַ׳ נֵרות וַהלכה כְבית הַלל, דהיינו דכח המנורה שיתלהב יותר ויותר.

וזהו החזרת המקדש כעין במקומה הכ״ף של כסא פ״ך שמן המנורה שמאיר כבזמן

הבית לכל אחד וכשם שבא לראות כך בא ליראות, על ידי ההתלהבות והשמחה של המצוה, היא זוכה וראוה בשמחה המקדש בהעלותך את הנרות.

השי"ת ירחם וישפיע מאור הגדול לנו ולכל ישראל, ונזכה להיוושע בדבר ישועה ורחמים משמי שמי קדם בברכת בני עם רב, נחת דקדושה וחיי אריכי מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ומזוני רויחי בעושר המשמח את חלקו, ושמירה עליונה לנו ולכל ישראל, ויתרבו שידוכים טובים נאה ומתקבל, וישְׁרה שכינה שלום ביניהם, ובקרוב נזכה לישועת השי"ת בבנין ביהמ"ק בביאת משיח צדקנו בב"א.

❖

קידושא רבה

לבת הרה"ג ר' אבא שטרנבוך שליט"א, משגיח בישיבה"ק י-ם תובב"א

אצל אשה אם לומדים במעי אמו אינו מחויב בלימוד התורה

אחו"ל (נדה ל:) הַוֹלד נמצא במעי אמו, נר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, ואין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים, שנאמר (איוב כט:ב) "מי יתנני כירחי קדם כימי אלו־ה ישמרני". ואיזהו ימים שיש בהם ירחים ואין בהם שנים, הוי אומר אלו ירחי לידה. ומלמדין אותו כל התורה כולה. ויש לעיין אם לומדים לכל תינוק, או דוקא מי שמחויב בלימוד התורה.

פיה פתחה בחכמה

והנם שהיא מליצה בעלמא, אך יש בזה עומק רב. דהנה הילקוט הגרשוני מבאר את הפסוק (משלי לא:כו) "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה", דיש להבין מהו פיה 'פתחה', הוי ליה לומר פיה 'אמרה'.

רק הביאור בזה עפ"מ דאיתא בגמרא (שבת ל:) דרבה, מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא, ובדחי רבנן, לסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא. והטעם מה שאי אפשר להתחיל הלימוד מיד בלי אמירת מילתא דבדיחותא, כי גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה (קידושין לא.). כי המצווה ועושה יש לו יצר הרע גדול שחוטף ממנו את החשק ללמוד. ולכן צריכים לפתוח את הלימוד במילתא דבדיחותא, כדי שזה יחזיר להאדם את החשק ללמוד.

אמנם כל זה אצל האיש שהוא מצווה ועושה. אבל האשה שאיננה מצווה ועושה, אין היצר הרע לוקח ממנה את החשק ללמוד. ולכן יש לנשים חשק וצמאון עז ללמוד, והן מוכנות ללמוד מיד, גם בלי פתיחה עם מילתא דבדיחותא. והן מוכנות ללמוד יומם ולילה, כי אין להן יצר הרע המעכב אותן.

וזהו כוונת הפסוק "פיה פתחה בחכמה", האשה יכולה לפתוח מיד בחכמה, בעצם הלימוד, ואינה צריכה להקדים מילתא דבדיחותא לפני הלימוד, מפני ש"תורת חסד על לשונה" - כל לימודה הוא בבחינת חסד - לפנים משורת הדין, כיון שאינה מצווה ועושה, ולכן אין לה יצר הרע המונע את חשקה ללימוד התורה, ולכן היא פותחת מיד בלימוד.

דהנה איתא בגמרא דכשהַוֹלד נמצא במעי אמו, נר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט

מסוף העולם ועד סופו, ואין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים, שנאמר "מי יתנני כירחי קדם כימי אלו־ה ישמרני". ואיזהו ימים שיש בהם ירחים ואין בהם שנים, הוי אומר אלו ירחי לידה. ומלמדין אותו כל התורה כולה. וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו, ומשכחו כל התורה כולה.

ואיתא מהחיד"א הק', דמי שלומד תורה לשמה יכול להיזכר בהתורה שלמד במעי אמו. וכיוצא בזה פירש כ"ק אאמו"ר הגה"ק זי"ע מה שאמרו בגמרא (חגיגה טו:) עה"פ "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבא־ות הוא" (מלאכי ב:ז) - אם דומה הרב למלאך ה' צבא־ות יבקשו תורה מפיהו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו.

וקשה, וכי מי ראה כבר מלאך שיוכל להתבונן אם הרב דומה למלאך או לא. ופירש אאמו"ר, דאכן כל אחד מישראל כבר ראה מלאך שלימדו כל התורה כולה בהיותו במעי אמו, ועפ"ז הוא יכול לבדוק ולשער אם הרב דומה ג"כ להמלאך שלימדו כל התורה כולה או לא.

ואבן על הרה"ק מרוז'ין זי"ע אמרו שלא שכח את כל התורה כולה שלמד במעי אמו. ומסופר, שפעם שאלו לאחד מבניו הקדושים, האמת הוא שהמלאך שכח לסטור לאביכם הקדוש, ולכן לא שכח את התורה שלמד מפי המלאך? וענה הבן בדרך צחות, וכי איזה מלאך העיז לסטור בפניו של אותו צדיק וקדוש ...

בהזדמנות אחרת שאלו לאמו של הרה"ק מרוז'ין על זה. והעידה אמו, שאכן כך הם פני הדברים, שאכן זכר כל התורה כולה מיד בימי ילדותו לפני שלימדוהו איזה דבר. והסבירה את פשר הדברים, דהנה בזכות המצוה הגדולה של פריה ורביה שההורים מקיימים, שבזה הם גורמים להמשך קיום העולם, בזכות זה בא מלאך להתינוק כשהוא במעי אמו ומלמדו את כל התורה כולה. אך היות שאין עושים המצוה לגמרי לשם שמים, לכן נברא עוד מלאך לעומת זה, מלאך השכחה, וזה המלאך השני סוטרו להתינוק ומשכחו כל התורה שלמד מפי המלאך הראשון.

וממילא תבינו, היות ובעלי הקדוש - הרה"ק רבי שלום מפרובהיטש זי"ע, אבי הרה"ק מרוז'ין, קיים את המצוה לגמרי לשם שמים, לכן נברא מזה רק המלאך הראשון שלימד את הרה"ק מרוז'ין את כל התורה כולה, ואילו המלאך השני - מלאך השכחה לא נברא כלל, ולכן זכה לזכור את כל התורה כולה שלמד מפי המלאך.

מ"מ יש בה חלק התורה שצריכה לדעת הלכותיה, והיא צריכה להעמיד מקום שישרה השכינה ללמוד התורה. וכדברי כ"ק אאדמו"ר 'תורת אמך' שלומדים במעי אמו, א"כ בודאי יש לה זכויות מי יתנני ירחי קדם.

❖

צפרא דשבתא

בטעם שהזכיר בתורה באריכות כל כך אלופי עשו ועמלק (בראשית פרק ל"ו). אולי כמ"ש בספה"ק קדושת לוי ובעוד ספרים הק' לבאר ענין אהבת יצחק לעשו, על פי דברי האר"י הק' שמעשו יצאו כמה נשמות קדושות ונשמות תנאים, כגון רבי מאיר

ושמעיה ואבטליון ועוד צדיקים - מחמת זה אהב אותו יצחק כיון שהתענוג של הצדיקים הוא להוציא מיד הסטרא אחרא הניצוצות שנפלו וניצודו שם. ועל כן יצחק אהבו, שראה שיש נשמות צדיקים כאלה שניצודו בידו. וזה 'כי ציד', שהצדיק מעלה אותם הניצוצות ע"י התורה והתפילה שלו. ולכן אמר "כי ציד בפיו" (כה:כח). ואולי הכ"נ כל כח שהיה יכול להיות כי ציד בפיו, וכח שבא הנשמות רבי עקיבא מבני בניו של המן שלמדו תורה, בא מכח שנזכר אלופיהם בתורה, והכתובים בתורה המשיך שיהיה תנאים ואמוראים מהם - אסתכל באורייתא וברא עלמא (זוה"ק ח"ב קסא.).

❖

סעודת רעוד"ר

ולא למדתי ממעשיו הרעים

"עם לבן גרתי ואחר עד עתה" (לב:ה). וברש"י, דבר אחר 'גרתי' בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים. ויש להבין הלשון 'ולא למדתי ממעשיו הרעים', שהרי אמר 'ותרי"ג מצות שמרתי'.

ובאתא קלילא דלית בה מששותא

משיר אקדמות: "ובאתא קלילא דלית בה מששותא זמין כל עבידתיה בהך יומי שתא". ויש לדייק 'באתא קלילא' - מה שייך קל בזה. [ובפשטות הכוונה דאות ה' בא מהגרון, וא"כ הכ"נ באות א' ע'].

הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת

ויש לומר דאיתא (אבות פ"ו מ"ג) הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת וכו'. בספה"ק בן פורת יוסף (דף כ"ג ע"ד ודף כ"ט ע"ד), צפנת פענח (דף ס"ח ע"א), בעל שם טוב (פ' ואתחנן אות ס"א) שמעתי בשם מורי זלה"ה ביאור דרש באכסניא של תורה (עיין הלשון בברכות סג:), דאיתא הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת וכו' על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד. וקשה, מה קאמר שני דברים בלבד. ועוד קשה היה לנו לומר דיו לבוא מן הדין להיות כנידון.

ופירש, דכשאדם לומד מרב הגון התורה הוא פרה ורבה אצלו, כנודע וכו'. וכשלומד מרשע אזי אינו פרה ורבה, אלא כפשוטו כמו שלמד ממנו. ולזה אמר מה דוד שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד, דהיה רשע, ולא פרה ורבה רק נשאר שני דברים בלבד כמו שלמד ממנו, וקראו רבו וכו', הלומד מחבירו ששניהם צדיקים דאז התורה פרה ורבה, על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד. ובזה מתורץ שפתחו באכסניא של תורה שהיו כולם צדיקים וכו'.

עוד שמעתי בשמו קצת באופן אחר, כי עשרת הדברות כולל כל התורה, כמו שביאר רבינו סעדיה גאון וכו' יעוין שם. וכמו שנכללת כל התורה בעשרת הדברות, כך נכלל כל התורה כולה בתיבה אחת וכו', וכל זה אם נשמת הרב שלומד ממנו שורשו מן עולם האחדות. משא"כ אם נשמתו מעולם הפירוד, גם התלמיד שלומד ממנו מקבל ממנו ג"כ דברים נפרדים. וזהו שאמר שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד וכו', ודפח"ח.

העולה מזה כי הלומד לשמה ליחד בעולם האחדות, אז גורם היחוד שיהיה תורתו פרה ורבה. "ומבשרי אחזה אלוק" (איוב יט:כו) כמו ביחוד הגשמי פרה ורבה בגשמי, כך ברוחני: עכד"ק.

כל חפציה לא ישוו בה אפי׳ דבר אחד של תורה

והנה אי׳ בירושלמי (ריש פאה), מ״מ ״וכל חפציה לא ישוו בה״ (משלי ג:טו) אפי׳ דבר אחד של תורה, והוא חשוב יותר אפי׳ מעשיית מצוה, עכ״פ אם המצוה אינה עוברת. וידוע אזהרת החפץ חפץ חיים כמה וכמה מצוות יש בכל דקה של לימוד התורה. ובביאור הענין כדאי׳ בספה״ק (חת״ס בשם הפלא״ה, ערבי נחל, הבאר מים חיים) בטעם שכל העולם אינו מקבל שכר מצוה של אדם, שהרי מצוה א׳ שוה יותר מכל העולם.

ובספה״ק ערבי נחל מבאר דאמרו חז״ל (קידושין לט:) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. וטעם הדבר כיון ששכר מצוה היא גדולה כ״כ, עד שכל חללא דעולם הזה אינו מספיק לתת שכר טוב על מצוה אחת. משא״כ עונשים על עבירה, גם צער קטן של עוה״ז יחשב לכפר על עונות. וע״כ הגם שעל עצם המצוה לא שייך שכר בהאי עלמא, אבל על דקדוקי מצות וחומרות על זה יש שכר בהאי עלמא.

וזהו כוונת אומרם (ברכות כ:) וכי לא אשא להם פנים לישראל וכו׳ שהם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה. שהם מקבלים על עצמם חומרות ודקדוקי מצוות, שעל דקדוקים הללו יכולים לקבל שכר בעולם הזה, עכד״ק. וכדברים האלה מצינו גם בספה״ק בני יששכר (חודש תשרי מאמר י׳ אות ז׳).

שהרי מצוה א׳ שוה יותר מכל העולם

ומובא בספה״ק באר מים חיים (ריש פ׳ עקב בד״ה השני) וגם בספה״ק מאור עינים (סוף פ׳ בשלח) מובא זאת הפירוש על מאמר רז״ל (קידושין לט:) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. כי כל העולם הזה אינו מכיל בקרבו לשלם שכר בעד מצוה אחת. דהנה מצינו גבי נבוכדנצר עבור שהלך שלש פסיעות עבור ה׳, נתנו לו שכרו ומסרו לו כל העולם וכל חיות ברא. ואדם הישראלי שהולך לכבוד ה׳ למאות ולאלפים פסיעות, ועושה מצוות בממונו ויגיעת גופו - אין כל העולם כדאי מה שמגיע בעד מצוה אחת. וזהו ״שכר מצוה בהאי עלמא ליכא׳ אפילו הקטנה שבמצוות, וכל שכן מצוה המושג בצער ועמל ובטורח. משא״כ בעולם הבא ״יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה״ב מכל חיי העוה״ז׳ (אבות פ״ד מי״ז).

ובספה״ק דברי חיים (עה״ת פ׳ ואתחנן בסופו דף נ״ח ע״ג) עהג״מ (לט:) רבא אמר הא מני רבי יעקב היא, דאמר שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. לאין כל העולם יכול לקבל שכר המצוה, שע״י צמצום המצוה נתגלה אור העלם הגדול יותר מכל העולם הזה.

והכ״נ אפי׳ אות א׳ מן התורה כל חפציה לא ישוו בה (עי׳ משלי ג:טו). אולי הכוונה ׳דבר אחד׳, הכוונה כדברי הבעש״ט זי״ע אפי׳ שאינו פרה ורבה וצריך עוד תיקון הלומדה והאומרה, מ״מ כל חפציה לא ישוו בה, ומה שלמד דוד מאחיתופל יורה כן, עיי״ש בתויו״ט ותפאר״י.

וזהו ובאתא קלילא. וזהו הכוונה אפי׳ רק אות אחד בלבד, דהיינו שאינו פרה ורבה. וזה הלשון באתא קלילא אות ה׳, אפי׳ שאינו פרה ורבה כבר נברא העולם, כי אולי הי׳ פרה ורבה לא היה נגמר העולם. וזה הגערה של אמר לעולמי די.

וזה כוונת יעקב אבינו לא למדתי ממעשיו הרעים אפילו לטובה. דהיינו כי אם ילמד ממעשיו אפי׳ לטובה ואינו פרה ורבה, מ״מ יש בזה איזה נקודה טובה.

ויש להעיר על קדושת שבת. כתיב ״ראו כי ה׳ נתן לכם השבת על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים וגו׳״ (שמות טז:כט). וזקיני

הק׳ בית שערים כ׳, י״ל הכוונה דהנה השי״ת נתן לנו השבת להתעגן בתענוגים גשמיים כמ״ש ׳וקראת לשבת עונג׳ (ישעי׳ נח:יג) ולנוח בו ולשמוח בו בתענוג אכול ושתו כל עדת ישראל יעשו אותו.

למה לא ירד המן בשבת קודש

והטעם בזה, כי קדושת השבת גדולה כ״כ עד שמחמת קדושה הגדולה יתפשט האדם מגשמיותו ויתבטל במציאות. אך מחמת שנהנה ומתענג באכילה ושתי׳, נתגשם ולא יתבטל במציאות. ומזה הטעם לא ירד המן בשבת, כי המן בעצם הוא כולו רוחני כמז״ל ״לחם אבירים״ (תהלים עח:כה), שמלה״ש אוכלי׳ אותו (יומא עה:). ואלו הי׳ יורד בשבת ואכלו ממנו נתבטלו במציאות, בצירוף שתי קדושות, קדושת השבת ומאכל רוחני בזה. לכן הי׳ ההכרח שירד בע״ש ויתגשם קצת לאכול ממנו בש״ק.

וא״כ זה שצריך להתענג בש״ק ושירד המן לצורך ש״ק ביום שלפניו טעם אחד להם - שלא יגיע האדם למדת התפשטות הגשמיות התבטלות במציאות שהוא מדרגה היותר גבוה, שכולו רוחני אינו במקום ובמציאות.

הנה תיבת לכם מורה על צרכי הגוף כדחז״ל ׳לכם׳ (ויקרא כה:ו) - לכל צרכיכם (סוכה מ.). ודרשו ז״ל (פסחים סח:) חציו לכם. וזש״ה ״ראו כי ה׳ נתן לכם השבת״ להתענג בתענוגים גשמיים, ״על כן״ מזה עם עצמו ההכרח כי ״הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים״ (שמות טז:כט), שירד המן בששי ולא בש״ק. ומבאר הטעם למען ״שבו איש תחתיו״, שלא יתעלה למדרגה גבוה וישאר איש תחתיו, שלא יתעלה למדרגה היותר גבוה וישאר תחתיו במדרגה ולא שיתבטל במציאותו מרוב הקדושה. וז״ש ״אל יצא איש ממקומו ביום השביעי״, שלא יצא ומציאותו מקדושת יום השביעי, והבן.

עב״פ יום השבת יום כולו רוחני, יום מלא תורה, בימי השבת הקצרים לינצל הליל שבת בתורה ושיחות קודש ושירות ושבחות לא׳ חי וקים שיהיה תורה פרה ורבה כדבעי. ואולי הכוונה ׳עם תרי״ג מצות שמרתי׳, הכוונה על שבת קודש - כל השומר שבת כאילו קיים כל התורה. ״ויהי לי שור וחמור״ הכוונה ששבתו בשבת ״למען ינוח שורך וחמורך״ (שמות כג:יב). וכן בשבת קודש למען שורך וחמורך, דהיינו החלק הבהמיות באדם ינוח, שיהיה שביתת בהמתו ויעיר נשמתו - הנשמה יתירה בתורה ועבודת יתברך שמו בכל מה ששייך.

השי״ת ישפיע רחמים וחסדים ברוחניות ובגשמיות וכל ברכאן דלעילא ודלתתא ביומא שביעא תליין, בני חיי אריכי ומזוני וסייעתא דשמיא, ובקרוב נזכה לביאת משיח צדקנו בב״א.

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש זי"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי — ערכין כ"ב ע"א

אמר רב חסדא אמר אבימי, הלכה שום היתומים ששים יום וכו' הכי אמר רב חסדא, קולפי טאבי [פי' הכאות גדולות] בלעי מיניה דאבימי עלה דהא שמעתא.

הנה באור זרוע (ח"א אלפא ביתא סי' י') דרש אותיות האל"ף בי"ת, וכתב שאל"ף הוא בא"ת ב"ש תכ"ו ללמד שדרך לימודו של אדם הוא ע"י הכאה וכתותה, כמו שאמר הכתוב "אף חובב עמים כל קדושיו בידך והם תכו לרגליך ישא מדברותיך" (דברים לג:ג). ואמרו (ב"ב ח.) 'והם תכו לרגליך', תנא רב יוסף אלו תלמידי חכמים שמכתתים רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה. 'ישא מדברותיך', לישא וליתן בדברותיו של מקום. ולמדנו מכאן שזכות הגלות שהוא גולה עומדת לו ומסייעת בידו שיצליח בתורה, ע"ש.

ורבינו (שו"ת משנה הלכות ח"ז סי' קנ"ד) הביא מה שאמרו (ברכות סג:) מנין שאין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר "זאת התורה אדם כי ימות באהל" (במדבר יט:יד), אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה. ומה שאמרו אין מתקיימין ה"ק, שאף אם לפי שעה אפשר שילמוד וידע גם ע"י תענוג, אבל לא יתכן שיתקיימו הדברים בידו אם יעסוק בהם בדרך תענוג.

ובזה יש לפרש מה שהשתבחו חכמים על שקיבלו מכות על לימוד התורה כמבואר בסוגין, כיון שבכך זכו שיהיו דברי תורה ברוכים ומתקיימים.

והביא רבינו מה שכתב הלקט יושר, שבין תלמידיו של תרומת הדשן היו בחורים עשירים שעשו לעצמם שולחנות, שכשהיו יושבים במקומם היו יכולים לסבבם ולהפכם לאיזה צד שירצו. ועל השלחנות הללו היו מונחים הרבה ספרים, ויכלו לסבב השלחנות ולהביא הספרים אליהם בלא טורח.

ואמר התרומת הדשן שלא טוב עשו, כיון שכאשר הלומד מבקש אחר הספר ובא לו בטורח גדול, הוא זוכר ע"י כך מה שרוצה ללמוד. ואין התורה מתקיימת באלו הלומדים מתוך עידון.

והנה בתורה כתיב "ואתה תצוה וגו' שמן זית זך כתית למאור" (שמות כז:כ), ודרשו חז"ל (מנחות פו.) 'כתית למאור' ולא כתית למנחות. וכתב רבינו (מגיד משנה שמות עמ' ש"ח) במדרש איתא, 'שמן זית זך' - הקשו ישראל לזית, מה זית זה אינו נותן את שמנו אלא ע"י כתישה, כך בני ישראל אין זוכין לתורה אלא ע"י כתישה.

וביאר רבינו מ"ט אין זוכין לתורה אלא בכתישה, לפמ"ש הרמב"ם בפיהמ"ש (אבות פ"ה מכ"ג) בן הא הא אומר לפום צערא אגרא. וכל תורה שלומד מתוך תענוג אין בה תועלת ואין בה קיום. וכתיב "אף חכמתי עמדה לי" (קהלת ב:ט) - תורה שלמדתי באף עמדה לי,

וכתיב "אדם כי ימות באהל", אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. ותמוה, דהא בתורה כתיב "וחי בהם" (ויקרא יח:ה) - ולא שימות בהם (יומא פה:), ופקו"נ דוחה כל התורה כולה.

ובגמ' (ב"ק סא.) איתא, אמר [דוד] כך מקובלני מב"ד של שמואל הרמתי, כל המוסר עצמו למות על דברי תורה - אין אומרים דבר הלכה משמו. דהוא בכלל מאבד עצמו לדעת. ותירץ רבינו, דכבר אמרו (אבות פ"ו מ"ד) כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל וכו'. כלומר, שמי שרוצה לזכות לתורה מוכרח דוקא שיחי' בחיי צער ובעמל ויגיעה רבה עד קרוב לממית עצמו עליה. וזה 'ובתורה אתה עמל', שתהיו עמלים בתורה ונראה כממית עצמו בחיי צער, אבל להמית עצמו בפועל ח"ו, ד'וחי בהם' כתיב.

והנה בעשיית השמן למנורה אמרו דוקא כתישה - 'כתית למאור', אבל טחינה אסור בה. והרמז לזה, שהכתישה הוא ענין של סחיטה, שסוחט וכותש הזית, ועצם הזית נשאר שלם. לא כן הטחינה, שמרסק הזית ולא נשאר מן הזית כלום, וזה פסול למנורה. כן נמי בתורה, חיי צער תחיה הוא ענין של כתישה, אבל להמית עצמו ממש אסור, כמו טחינה שאסור למנורה, כי פקו"נ דוחה כל התורה.

ומי שילמוד במשנה הלכות
אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
אשתדל להתפלל בעדו

מהקדמת שו"ת משנ"ה מהד' תשס"ט

שיעורי הלכה

יום א' פ' וישלח תשפ"א לפ"ק

הלכות חנוכה

זמן הדלקת נרות חנוכה

זמן הדלקת נרות חנוכה, שיטת המחבר שיש להדליק הנרות בזמן שאת הכוכבים לפי זמן רבינו תם, דסבירא ליה דמה שאמרו בגמרא (שבת כח:), דזמן הדלקת נר חנוכה הוא משתשקע החמה, היינו סוף שקיעה. ויש רשונים שסוברים שהכוונה על תחילת שקיעה שניה, דהיינו תחילת בין השמשות לפי ר"ת [58 וחצי דקות אחר שקיעה הגרחית]. ושיטת הגר"ח הוא כשיטת הגאונים שזמן משתשקע חמה הוא השקיעה הגרחית לעיניים, ויש לומרים שהוא בזמן שאת הכוכבים לפי שיטת הגאונים.[א]

וכ"ק אאדמו"ר זי"ע נהג להדליק בזמן שאת הכוכבים לפי זמן ר"ת כשיטת המחבר.

בארץ ישראל יש כמה קהילות שנוהגים להדליק 20 דקות אחר השקיעה, ומתפללים מעריב אח"כ. ושמעתי מהרה"ג ר' מרדכי פינסקי שליט"א בעמח"ס עמק מרדכי שיש להביא ראיה לשיטתם שמדליקים בזמן שנאסף עדיין ליום לפי שיטת ר"ת, כי בעל העיטור מביא גירסא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ובעל הבית בטלית מנוילת בשמאל, והרי לילה לאו זמן גילית הוא, אלא שמע מינה שיש להדליק מבעוד יום.

ונראה דיש לדחות הראיה, כי יש לומר שמיירי בערב שבת חנוכה שכולם מדליקים מבעוד יום, או י"ל על פי מנהג מנהגי ירושלים שמתעטפים בטלית כשמדליקים נרות, כגון בליל שבת ובליל יום הכיפורים, דכיון שמאיר אור הנרות שייך בהו ולאיתסר לותו, והוא הדין בחנוכה שמדליקים נרות.

מהרש"ל: אסור ללמוד משהגיע זמן ההדלקה

ללמוד קודם הדלקת נרות חנוכה: המגן אברהם (סי' תרע"ג סק"ה) מביא מה שכתב המהרש"ל (שו"ת סי' ע"ה) שאסור ללמוד משהגיע זמנה. וכן פסק הב"ח דאפילו ללמוד לאחר משעה שהגיע זמן הדלקת הנרות, שמא יטרד בלימודו ויבוא מלהדליק.

מחצית השקל: למה לא יאסר חצי שעה קודם

במחצית השקל הקשה על המהרש"ל למה לא יאסר כבר חצי שעה קודם זמנה. ומצין לעיין לקמן בסי' תפ"ט (ס"ל) בשגן

[א] הזכרנו השיטות בקצרה, ועוד חזון למועד להרחיב בביאור השיטות במקורותיהם בדברי הראשונים.

מברהם (ס"ק י"ח) שהעיר על מש"כ הרמ"א לענין ספירת העומר, דמשהגיע הזמן מסורים למכול עד שיספור, דהוה ליה למימר שאלו שעה קודם הזמן נמי מסור, כמבואר בכמה מקומות שכבר אלו שעה קודם זמן המצוה מסור שמא ימצא.

יעיר שאין איסור ללמוד חצי שעה קודם זמנה

יש להעיר על מה שמקשה מסי' תפ"ט, דשם מיירי לענין מכילה, דזה בשמא מסור אפילו אלו שעה קודם הזמן. משמ"כ הכא דהמהרש"ל מיירי לענין לימוד, ולימוד אין למסור אלו שעה לפני זמנה.

וכמבואר בשמנה ברורה (סי' רל"ה ס"ק י"ז) דללמוד לכו"ע מותר סמוך למעריב, ומדרבה מלוה נמי מיכא. כמבואר בגמ' (ברכות ד:) מלם בא מן השדה בערב נכנס לבית הכנסת, אם רגיל לקרות קורא, לשנות שונה, וקורא ק"ש ומתפלל. ובשמת בכילה יש סיבה מיוחדת למסור כיון שמצינ שינה על המלם כמ"ש הט"ז (סי' רל"ה סק"ג)[ב] וזה לא שייך בלימוד, וכן הוא גם בשמנה ברורה (סי' רל"ב סקי"ח) לענין תפלת מנחה. ומכן בשער הציון (ס"ק י"ד) הכריע דלענין לימוד אין להחמיר אלו שעה קודם הזמן,[ג] אבל דברי המחצית השקל אינם מובנים.

בצל החכמה: שיטת מחצה"ש מצוה שאינה תדירה אסור ח"ש קודם זמנה

בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סי' ל"ד) תירץ דהמחצית השקל לשיטתו שכ' (בסי' תל"ב סק"ח) דלדוקא לענין תפלה שהיא תדיר כל יום מותר ללמוד בשלו שעה שלפני זמנה, אבל לפני בדיקת חמץ שאינה תדירה גם ללמוד מסור אלו שעה לפני זמנה כדרך שמסור לאכול, ולהכי הדלקת נר חנוכה דגם כן אינה תדירה מסור ללמוד אפילו בשלו שעה קודם זמנה.

מחלוקת האחרונים אם בזמנינו שמדליקין בפנים יש להדליק בזמן

באופן אחר נראה לחלק לפי מה שאמרו (שבת כח:) מצותה משתקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. ומבואר הגמרא דאי

[ב] שם כתב הט"ז לבאר מה שאמרו בגמ' (שם) שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ויאמר אוכל קימעא ואשתה קימעא ואישן קימעא ואח"כ אקרא ק"ש ואתפלל, ואם חוטפתו שינה נמצא ישן כל הלילה וכו' כדי שלא יהא עובר על דברי חכמים, וכל העובר דברי חכמים חייב מיתה. לכאורה משמע שאין עובר אלא בעושה שלשתן: אכילה ושתיה ושינה. אבל אין האמת כן דהא עיקר החשש מחמת חוטפתו שינה, ונמצא יש איסור בשינה לחוד וא"כ גם באכילה ושתיה כל אחד לבדו אסור דשמא מתוך כך תחטפנו שינה.

[ג] ונימוקו דלפי דעת הפרי חדש והגר"א דיש להדליק אחר שקיעה ממילא צריך להחמיר חצי שעה מקודם לכל הדברים הנ"ל, אכן לענין לימוד נראה דאין להחמיר, דיש לסמוך אשארי פוסקים הסוברין דזמנה של הדלקה הוא עם סוף שקיעה.

יש להעיר על מה שהקיל המשנה ברורה בלימוד יותר מאכילה, דבחק יעקב (סי' תל"א) כתב לגבי בדיקת חמץ שיש סברא לומר שללמוד יותר חמור מאכילה כיון שלאכילה יש קצבה, משא"כ לימוד התורה אין לה קצבה כמ"ש והגית בו יומם ולילה.

לא אדליק מדליק, ואי נמי לשיעורה [שיעור מדת השמן שיש ליתן בנר לכתחילה].

וכתבו בתוס׳ (ד״ה דאי לא אדליק) שיש חילוק ביניהם להלכה אם איחר הזמן ולא הדליק עד שכלתה רגל מן השוק, דלפי ביאור הראשון עבר הזמן ואינו יכול להדליק. ולפי ביאור השני יכול להדליק גם אחר שכלתה רגל מן השוק. ולכן כ׳ התוס׳ שיש ליזהר ולהדליק בלילה מיד שלא יאחר יותר מדאי, ומ״מ אם איחר ידליק מספק דהא משני שינויא אחרינא.

והנה בשו״ע (סי׳ תרע״ב ס״א–ב׳) פסק שלכתחילה יש להדליק בזמן, ואם שכח או הזיד ולא הדליק אז מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק [ובדיעבד ידליק כל הלילה]. ומוסיף הרמ״א יש אומרים שבזמן הזה שמדליקין בפנים אינו צריך ליזהר להדליק קודם שתכלה רגל מן השוק (תוס׳ שם), ומ״מ טוב ליזהר גם בזמן הזה.

ומבאר הביאור הלכה (ד״ה ומכל מקום) שאע״פ שמדליקין בפנים, כיון שמדליקין בפתח הבית והוא פתוח יש היכירא לעוברים ושבים. ומשמע מדבריו שאם מדליקין בפנים ביתו ממש אין שום ענין שימהר להדליק בתחילת הלילה. אולם יש אחרונים שסוברים שאפילו בזמן הזה שמדליקין בתוך הבית ממש, טוב ליזהר להדליק בזמן ההדלקה (ראה מ״ש במשנת השבוע פ׳ מקץ תשע״ח).

האיסור ללמוד חצי שעה קודם תלוי במחלוקת הנ״ל

ולפ״ז יש לבאר שהמחצית השקל סובר כהני שיטות שגם בזמן הזה שמדליקין בפנים יש להדליק לכתחילה בזמן עד שתכלה רגל מן השוק. וכיון שזמנו קצר מאוד, לכן כבר חצי שעה קודם הזמן אסור ללמוד שמא ימשך ויעבור הזמן שיש להדליק לכתחילה.

ואילו בדעת המהרש״ל יש לומר שסובר שבזמן הזה שמדליקין בפנים, אפשר לכתחילה להדליק כל הלילה גם אחר שכלתה רגל מן השוק. א״כ גם לענין הלימוד יש להקל בחצי שעה קודם. ובפרט אם נאמר שבזמן הזה שמדליקין בפנים אין צריך גם להדליק מיד בתחילת הזמן, אין צריך להחמיר בחצי שעה שקודם הזמן.

ללמוד הלכות חנוכה מותר אף משהגיע זמנה

ללמוד הלכות חנוכה מותר אף משהגיע זמן הדלקת הנרות, וכעין מה שהתירו לקרות המה מדליקין לאור הנר, שהרי הוא מזכיר איסור שבת ואיך ישכח (סי׳ ער״ה ס״ז). כ״כ בארחות רבינו (ח״ג חנוכה אות נ״א), וכ״כ בעל ויגד יעקב מפאפא זצ״ל (הגש״פ אגודת אזוב). אולם כתב דמסתברא דשרי ללמוד דוקא בלא עיון ופלפול.

***

הטעם שאין הנשים מדליקות לעצמם כמהדרין

נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו נס (סי׳ תרע״ה ס״ג), והמנהג שבבית

שהנשים מדליק אין הנשים והבנות[ד] מדליקות לעצמן, אפילו במקום שנוהגים כמהדרין שכל אחד מדליק לעצמו, מפני שאשתו כגופו (תלי׳ רנה סי׳ תרע״ו סק״ג).

וגם ידוע מ״ש בחידושי חתם סופר (שבת כא:) כי בתחילה כשתקנו נר איש וביתו על פתח ביתו מבחוץ, ונמצאו בישראל מהדרין שיצאו לחוץ והדליקו בעצמם נוסף על הדלקת של בעל הבית, אז לא נמצא שום אשה שהיתה מהמהדרים, כי אין כבודה לצאת בחוץ ברשות הרבים לעתותי ערב ולהדליק בין השמשים. והשתא לע״ג שכולם מדליקין בפנים, מ״מ מנהג הרשאון לא זז ממקומו שאין הנשים והבנות מדליקות כמהדרין.

❖

אשה הממתינה להדלקת בעלה, אם מותרת לאכול קודם ההדלקה

יביא ראיה ממצות מילה שמותרת לאכול

משהגיע זמן ההדלקה אסור לאכול (מ״ש שם), ואשה שממתינה על הדלקת בעלה, אם מותרת לאכול קודם הדלקת הנרות, בנחלת צבי (יו״ד סי׳ רס״ב) דן בזה שמוטל עליו מצוה למול את בנו, ומינה תחתיו מוהל כשליח לקיים המצוה, אם מותר לו לאכול קודם הברית. ומסיק שעל המוהל שעליו מוטל לקיים המצוה יהי׳ אסור לאכול קודם הברית. אבל האב שכבר מינה שליח תחתיו מותר לאכול קודם הברית. ולפ״ז לכאורה יהי׳ הדין דהנשים שיוצאות בהדלקת בעליהן מותרות לאכול קודם הדלקת הנרות.

יברר חילוק בין מצות מילה לנר חנוכה

איברא דיש מקום לחלק, עפ״מ שנפסק ההלכה בתקיעת שופר ובמקרא מגילה שאחד יכול לברך הברכות, ואחר שיצא ידי חובת הברכות בשמיעה יכול לתקוע או לקרוא את המגילה.[א] והטעם דכיון שכל אחד כשעומע קריאת המגילה הרי הוא יוצא בזה ידי חובת המצוה, נמצא שכל אחד היה צריך לברך לעצמו אלא תיקנו שאחד מברך ומוציא את כולם.

והנה מצות מילה היינו עצם עשיית המילה שייך רק באדם אחד או האב כשמל את בנו או המוהל כשהאב מינה לזה שליח. אבל נר חנוכה שלכתחילה צריכים כל בני הבית להשתתף בהדלקה, כמ״ש המג״א (שם) בשם המעגלי צדק שילדים כשהוא לילה ובני ביתו מקובצים יחד. נמצא שהיא גם מקיימת מצוה [בזה שים על ידה פרסומי ניסא]. לכן הגם שבדיעבד יוצאים כשאינה משתתפת בהדלקה, מ״מ כיון שלכתחילה צריכה להשתתף בהדלקה אינו דומה למצות

[ד] כ״ק אאדמו״ר זי״ע לא נתן גם לבנות הקטנות להדליק נרות חנוכה, כיון שלא שייך חינוך בזה שהרי כשיגדלו לא ידליקו. וסתם להדליק נרות בעלמא לא היה ניחא דעתיה.

[א] ונחלקו הפוסקים אם גם לכתחילה אפשר לנהוג כך, או שזה רק בדיעבד.

מילה שהאב אינו צריך להשתתף במעמד הברית, ויכול להיות שאסור לה לאכול קודם הדלקת הנרות.

במקום הצורך יכולה קודם הדלקת הנרות

והנראה למעשה: לפי הנמלת נדי יכולה אשה לאכול קודם הדלקת הנרות של בעלה. ועכ"פ בעת הצורך ודאי יכולה לאכול כהכרעת בעל נגל החכמה (מ"ד סי' נ"ח) שמעיקר הדין מותרת לאכול. אבל מנהג המנהגים הוא שאינם מוכלים לפני הדלקת נר חנוכה. ובמקום הצורך יש לסמוך על הפוסקים שמקילים כיון שהיא עושה המצוה בעצמה מלגו ע"י שליח, לכן אין עליה איסור אכילה.

וחשבתי להוסיף בזה, כי יש שתי טעמים לאיסור אכילה קודם עשיית המצוה, שמא ימשך ויבוא לעשות המצוה, או משום כבוד המצוה, כמבואר בירושלמי שאסידים הראשונים היו מתענים קודם כל עשיית מצוה. והנה על הטעם שמא יבוא מלעשות המצוה, על זה מהני להעמיד שומר, וכמן שממתינה על הדלקת בעלה הרי זה כהעמדת שומר. ואם רק הטעם משום כבוד המצוה אפשר יותר להקל בעת הצורך להתיר אכילה, כי יש לדעת שטעימה בעלמא נכלל מופן מותר.

***

מי שאינו יכול להדליק
אם יש ענין להדליק נר חשמלי

חולה שנמלת בבית חוליס ואינו יכול להדליק אם נרות, או מי שאינו יכול להדליק נר חנוכה מכל סיבה שהוא, יש לדון אם יכולים להדליק נר חשמלי בשביל נר חנוכה, והנה הגם שהסכמת רוב הפוסקים, וכן כ"ק אאדמו"ר זי"ע בשו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' מ"ח) שלכתחילה אין יוצאים ידי חובת הדלקת נר חנוכה או נר שבת ע"י הדלקת נר חשמלי,[ב] מ"מ בפופן של בדיעבד שאינו יכול להדליק נרות, יש לצדד אם יש ענין שידליק נר חשמלי.

בשו"ת ציץ אליעזר (ח"כ סי' מ"ה אות ד') הורה שאין לעשות כן, הגם שאין איסור רק להדליק על מנורת חשמל מבלי לצדך על זה, מ"מ יש לד להשוש למכשול פן יבואו הרואים שהורו כן שידליק לומר שמוריס

[ב] ומיהו סמך על שיטת המקילין לצירוף בנוגע לאברכים שהולכים לאכול ליל ש"ק בבית הוריהם. ואפילו אם לפעמים כשחוזרים כבר כבו הנרות שהדליקו לכבוד שבת, מ"מ יש לצרף דודאי הם מניחים גם נר עלעקטרי דולק בביתם, וכשחוזרים אף ששאר הנרות כבר כבו, מ"מ העלעקטרי אכתי דולק. ולכאורה ברכת הנר קאי אכל האור שמדליקין לצורך שבת, ונר העלעקטרי בכלל.

ובבית יצחק התיר להדליק בנר עלעקטרי, והגם כי באחרונים נמצא שלא ניחא להו להדליק בעלקטרי לשבת - עיין שו"ת פקודת אלעזר (סי' כ"ב) ובשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' ק"ז) ובירושת פליטה (סי' ד'). מ"מ אומר אני דהגם דלכתחילה אין לברך על נר האלעקטרי, מ"מ אם מברך גם על שאר נרות הכשרים להדלקה, וגם העלקטרי דלק, אז הברכה הוא גם על הנר הזה. וא"כ אם שאר נרות יכבו וישאר הנר האלעקטרי, עכ"פ לא נימא דעברה האשה אברכה לבטלה, דכשאנו דנין לענין ברכה לבטלה אז כבר אנו דנין בזה להקל שיצא.

התירו שאפשר לצאת יד"ח הדלקת נרות חנוכה על מנורת חשמל.

אולם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל והגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל הורו שמי שאין לו ברירה אחרת, רשאי להדליק פנס של מנורת ליבון (לאפוקי מנורת פלורעסענט) ולברך עליו (הליכות שלמה פט"ו ס"ג). אלא שיש לעיין במה שהתירו לברך עליו כיון דספק ברכות להקל.

***

נאבד השמן שלקח לנר חנוכה וקנה אחר ומצא השמן הראשון

בשו"ת משנה הלכות (חי"א סי' תקל"א) כתב בענין חקירת האחרונים במי שהזמין שמן לנר חנוכה ולא מצאו, ולקח שמן אחר, ואח"כ מצא השמן הראשון – אי יש קדימה איזה מהם יקח, אי הו"ל כתמורת קרבן שמצוה בקרבן גופיה או אין חילוק. ודוחה הדמיון לתמורה, ומביא ראיה מהגמ' (יומא סב.) שנחלקו ר"י ורבנן באבד פסחו והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון, אם מצוה בראשון או איזה מהם שירצה יקריב.

ומביא סתירה בפסקי הרמב"ם, ומכריע שאיזה מהם שירצה ידליק. ומיהו כיון דספיקא הוא עכ"פ, ורבנן נמי מודו איזה מהם שירצה יקריב, א"כ מהיות טוב יקדים הראשון ע"ש. חידוש יש בדבר, כי אפילו שלא עשה שום פעולה בהכנת השמן למצוה אלא קנייה בעלמא, אפילו הכי כבר קנה זכות קדימה למצוה.

מי שהכין נרות שעוה להדלקת נר חנוכה ואח"כ נזדמן לו שמן זית

מי שהכין נרות שעוה להדליק לנרות חנוכה, והדביקם במנורה לצורך ההדלקה, ושוב נזדמן לו שמן, יש מחלוקת האחרונים אם יניח מידו נרות השעוה וידליק בשמן, או כיון שכבר הזמין הנרות ידליק בהם. עי' שבות יעקב (ח"א סי' ל"ז, ח"ב סי' ל'), חכם צבי (סי' מ"ה), פרי מגדים (א"א ס"ס תרע"ו).

להדליק נר חנוכה משיורי שמן של נוי סוכה

המהר"ם א"ש היה נוהג להדליק נר חנוכה משיורי השמן שהיה תלוי בנוי סוכה, הואיל ואיעבד בה מצוה חדא ליתעבד בה מצוה אחרינא (זכרון יהודה אות רכ"א).[ג]

[ג] והוסיף בעל המשנה שכיר בהגה, גם אני הפעוט נוהג כן מעודי, ומצאתי רמז לזה בש"ס ממס' סוכה, הסיום של מסכת זו הוא בנס חנוכה, כמו שאמרו שם גבי מעשה דבילגה וכשנצחום. עיי"ש דמסיימת בנצחון דחנוכה, הרי דיש לסוכה התקשרות עם נס חנוכה. וזה שמתחילת המס' בסוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה כמו בחנוכה, ודו"ק. ע"כ שפיר לנהוג להדליק בשמן שהיה בסוכה (ספר אלף כתב אות שמ"ז).

ניצוצי הדף

ערכין ב׳ ע״א

ורבנן האי ׳קרבנו׳ (ויקרא ג:ב) מאי עבדי ליה? מיבעי ליה, קרבנו ולא קרבן עובד כוכבים. הנתיבות הקודש (מנחות צב:) הקשה, דל״ל קרא למעט קרבן עכו״ם מסמיכה, הא רש״י בכת״י (מנחות שם ד״ה קרבנו) כתב, דמשו״ה בכור ומעשר ופסח אינם בסמיכה, משום שאין באים לריצוי ולכפרה, אלא חובה הם עליו, עיי״ש. וא״כ לפ״ז יש גם למעט קרבן עכו״ם, משום דעכו״ם לאו בני הרצאה נינהו, וכמו שמבואר (זבחים מה:) דעובדי כוכבים לאו בני הרצאה נינהו. וא״כ ממילא קרבן עכו״ם לאו בר סמיכה הוא, כמו בכור ומעשר ופסח. ונשאר בצע״ג.

בגמ׳ הנ״ל עכו״ם לאו בני הרצאה נינהו. בשו״ת זרע אברהם (סי׳ כ׳ אות י״ט) כ׳ הגר״מ זמבא זצ״ל, אני מסתפק טובא אם ישראל ועכו״ם יכולים להביא קרבן בשותפות, שהרי עכו״ם לאו בני הרצאה נינהו. וגם התוס׳ (תמורה ג.) כתבו שאין איסור דאורייתא על הנאה בקדשי עכו״ם. וא״כ י״ל שישראל לא יוצא בקרבן כזה שחציו אינו בקדושה גמורה, וגם שלכו״ע חציו אינו לרצון (וכ״כ בשיעורי רמ״ד הלוי תמורה ב: תוד״ה קתני).

אמנם יעוי׳ בדבר אברהם (ח״א סי׳ ט״ו אות ג׳) שהביא מאחד האחרונים שג״כ כתב יסוד זה שעכו״ם לא נקרא בעל הקרבן. [ובזה תירץ מ״ט הגמ׳ בנדרים לא פשטה שכהנים שלוחי דרחמנא מזה שעכו״ם מביא קרבן, אע״פ שאין שליחות לעכו״ם]. אך הדבר אברהם דחה דבריו כיון שדנה הגמ׳ (תמורה ב:) שעכו״ם יכול לעשות תמורה. וחזינו דעכו״ם נקרא בעל הקרבן, כיון שרק בעל הקרבן יכול לעשות תמורה.

ובאמת יעוי׳ באבן האזל (פ״א מפסוה״מ הל׳ ל״ד ד״ה והנה) שהוכיח מהגמ׳ בתמורה שם דעכו״ם נקרא המתכפר של הקרבן. דז״ל הגמ׳ שם, ״בהקדיש עכו״ם להתכפר בו, עכו״ם לא קמיבעי לי״, הרי שעכו״ם נקרא המתכפר. וע״ע בחשק שלמה (מנחות עג:) שהביא מהדברי חיים דעכו״ם אין להם כפרה בקרבן ואינו בעליו, והחשק שלמה תמה עליו.

והנה בחי׳ רע״א (כתובות י״א) הקשה בנו רש״א כנ״ל על צד האיבעיא (נדרים לה.) דהני כהני שלוחין דידן נינהו, א״כ איך מקבלין קרבנות עכו״ם דאין שליחות לעכו״ם. ותי׳ כדברי הא״נ בתוס׳ (קידושין כג: ד״ה דאמר) שכ׳ דחקירת הגמ׳ אי שלוחי דידן נמי, אבל לכו״ע שלוחי דשמיא נינהו. וא״כ מתוך דמהני שליחות לשמיא מהני נמי לעכו״ם, יעו״ש. וזה שאמר משה רבינו לפרעה ״גם אתה תתן בידינו עולות וזבחים״ (שמות י:כה). עי׳ מגיד משנה (פ׳ בא) ובשו״ת משנה הלכות.

וכן יש להקשות מזבחים (קטז:), דאיתא התם ת״ר ״דבר אל בני ישראל״ (ויקרא יז:ב) - בני ישראל מצווין על שחוטי חוץ, ואין העכו״ם מצווין על שחוטי חוץ. לפיכך כל אחד ואחד בונה לו במה לעצמו ומקריב עליה כל מה שרצה וכו׳ אסור לסייע ולעשות שליחותן. ומובא שם מעשה

דאיפרא הורמיז שדרא קורבנא לרבא, יעו״ש דמוכח משם שאותו קרבן הקריבו תרי עולמי גולאי [שני בחורים נכרים בני גיל אחד]. וא״כ יקשה למ״ד אין שליחות מעכו״ם לעכו״ם, לא מהני ההקרבה (עיין מג״א או״ח סי׳ תמ״ח).

בספר שו״ת פנים מאירות הקשה על הא דקי״ל מקבלין קרבנות עכו״מ, הלוא בעינן שליחות לשחיטת הקרבן, ועכו״ם לאו בני שליחות נינהו, כדמוכח מריש פרק האיש מקדש. ועל זה תי׳ בס׳ המקנה, דס״ד דגמרא לאגמורי שליחות מקדשים, ודחינן מה לקדשים שכן רוב מעשיהן ע״י שליח, וילפינן שליחות בעלמא מתרומה, ובתרומה כתיב אתם ׳גם אתם׳ (במדבר יח:כח) למעט עכו״ם (גיטין כג:). אבל שליחות בקדשים דילפינן מ׳ושחטו אותו׳ ליכא מיעוטא למעט עכו״ם, וא״כ מקבלין קרבנות עכו״ם, דלענין קדשים יש שליחות לעכו״ם.

וכזה מיישב בס׳ צאן קדשים (מנחות עג:) ישוב על קושיא מה ששמעתי מחכם אחד ע״פ סוגיא זו, דבגמ׳ (נדרים לה:) איבעיא הני כהני שליחי דידן או שליחי דרחמנא. למ״נ למודר הנאה כו׳. והקשה, תפשוט מסוגיא זו דשליחי דרחמנא נינהו מדאשמעינן מ׳איש איש׳ לרבות שמקבלים קרבנות מנכרים, ואנן קי״ל דאין שליחות לנכרי, ל״ש אינהו לדידן ל״ש אנן לדידהו, כדאמרינן (ב״מ עא:). ואי אמרי׳ דהני כהני שליחי דידן, היאך יכול הכהן להקריב קרבן נכרי ולעשות שליחות נכרי. אלא ע״כ שליחי דרחמנ׳, ע״כ.

ונ״ל ליישב בדרך אמת, דתמן תנינא (ב״מ שם) דר׳ אשי אמר כי אמרינן אין שליחות לנכרי, ה״מ אינהו לדידן, אבל אנן לדידהו ה״ל שליח. וקאמר הא דר״א בדותא היא. מ״ש אינהו לדידן דלא דכתב אתם גם אתם כו׳ אנן לדידהו נמי מה אתם בני ברית כו׳, ע״כ נמצא דמ״ה דר״א בדותא משום דילפינן אין שליחות לנכרי מ׳אתם׳ דמשמע בין אינהו לדידן בין אנן לדידהו. רק במס׳ קידושין (מא:) קא מסיק לר״ש דס״ל דמירוח נכרי פוטר, יליף דלא הוה נכרי שליח לתרומה מצד הסברא כיון דליתא בתרומה דנפשיה, ומידי דלא שייך ביה לא מיתעביד עליה שליח. ואתם גם אתם אתי לדרשא אחריתי.

ולפ״ז איכא למימר דר״א לאו בדותא היא, דדוקא אינהו לדידי לא הוי שליח, דבמידי דלא שייך ביה לא מתעביד עליה שליח. אבל אנן לדידהו הוינא להו שליח, ומ״ה גבי קרבן יכול הכהן לעשות שליחות נכרי להקריב קרבנו ולהיות שלוחא, ומ״ה מיבעי שפיר כנ״ל ברור ונכון:

והנה בס׳ מדת הקודש (סי׳ א׳ הערה ז׳) העיר עוד בזה, דהנה באבנ״ז (חו״מ סי׳ פ״ו) הביא קושית החת״ס, דאם בעלים יכולים לפגל איך מקבלים קרבנות מעכו״ם, ניחוש דילמא מפגלי, ע״כ. וחזינו דהחת״ס נקט בפשיטות דלעכו״ם איכא דין בעלים לפגל.

אמנם בס׳ הנ״ל העיר שמאידך מצאנו בכמה מקומות שנראה כיסוד האחרונים שהובא לעיל שנקטו שאין העכו״ם בעלים על הקרבן ואין להם כפרה. דהנה (זבחים מה:) מבואר דעכו״ם לאו בני הרצאה נינהו, ולכאו׳ הכוונ׳ דאינם מתכפרים בקרבן. ועיי״ש בכתבי הגרי״ז ובתו״כ (אח״מ ח׳ ה׳) עה״פ ״ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר״ (ויקרא יז:יא) דרשינן ׳לכם׳ ולא לאחרים, והיינו עכו״ם.

ובשטמ״ק (מנחות סא: אות ב׳) כתב וז״ל, אבל קרבן עכו״ם אין העכו״ם אוכלין את

הבשר, לפיכך אין להם דין בעלים, ע״כ. ועי׳ בזית רענן לבעל המג״א (ביאורו לילקוט ריש פ׳ צו) שכתב לבאר הא דאין עכו״ם מביאים נסכים (עי׳ מנחות עג:) משום דחובת נסכים הוא משום כפרה כמבואר (מנחות כ.), ועכו״ם כיון דלאו בני כפרה נינהו אינם מביאים נסכים, עכ״ד. וצ״ע בכ״ז.

ועי׳ ירושלמי (נזיר פ״ט ה״א) ״וכפר עליו״ (במדבר ו:יא) את שיש לו כפרה, יצאו עכו״ם שאין להן כפרה. וע׳ ג״כ פי׳ רבינו שמואל (על תו״כ ויקרא חובה פרשה א׳ פרק א׳) שעכו״ם אינו בר כפרה על ז׳ מצות שלו. ובהגהת אשרי (ב״ב סי׳ ל״ו בשם מהרי״ח) כתב דלזה שייך עכו״ם לקרבנות נדר ונדבה לפי שאינם באים לכפר. ואף דהן מכפרין על עשה ולא תעשה הניתק לעשה, מ״מ זה לא שייך אצל גוי. ואין עיקרו אלא לדורון.

עוד טעם מובא בראשונים להא דנשים ועכו״ם אינם סומכין, והיא רבינו הלל (צו פרשתא י״א א׳) דגוים ונשים לא מצו למיעל בעזרת ישראל לסמוך. ועי׳ שטמ״ק (מנחות ס״א אות י׳) שכתב בדברי רש״י שם לפי שאינן יכולות לבוא בעזרה. עכו״ם, דכתיב ״כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי״ (יחזקאל מד:ט) וכו׳ אשה לאו אורח ארעא. ועי׳ רש״י (קידושין נב: ד״ה וכי אשה) ובתוס׳ (שם ד״ה וכי) ובתוס׳ הרא״ש שם דפליגי בענין זה.

וראיתי בס׳ דבר משנה שכתב דיל״ע לדינא אי הפריש העכו״ם קרבן ואח״כ נתגייר, אי טעון סמיכה או לא. ואולי שזה יהיה תלוי במ״ש לעיל למה מהני שליחות לגבי קרבן עכו״ם. דאי נימא ששיך מחמת שליחי דרחמנא, א״כ הכ״נ נשאר אצלו הקרבן, וכעת הוה בר הרצאה, א״כ נימא דהכ״נ יכול לסמוך. ועוד, דהרי יכול להיכנס בעזרה. ואי נימא דאינו קרבנו, א״כ בודאי דלא שייך סמיכה. ובזה ניישב קושיית הנתיבות הקודש דלהכי צריך הלימוד ׳קרבנו׳ ולא קרבן עכו״ם באופן שנתגייר ונשאר אצלו קרבנו, ולהכי צריך קרא ׳קרבנו׳ ולא קרבן עכו״ם.

וכעת לולי דמיסתפינא נראה נלענ״ד הכוונה דאינם בני הרצאה, דהנה עיקר כניסת האדם נפש רוח ונשמה למקום המקדש בכל היכא דאפשר. ובזה שאינה יכול להכנס לעזרה, זה כבר נקרא שאינו מתרצה, שהרי אינו רוצה לראות ואין בו הכלל של ׳כדרך שבא לירא׳ות כך בא להיראות׳ (חגיגה ב.). ואולי דזה החידוש דנכרי שעוסק בתורה ככהן גדול שנכנס לפני ולפנים, כדאי׳ בגמ׳ (ע״ז ג.). וזה החידוש דבאמת אינו נכנס לפני ולפנים, והקרבן שלו אינו לרצון, היינו שאינו נכנס בפנים בעזרה. ולפי פי׳ רב הלל דנכרי אינו סומך שאינו נכנס לפנים, זה ביאור שאינו בר הרצאה, שהקב״ה אינו רוצה אתו בפנים.

ולהמתיק ביותר כדברי המדרש (ב״ר ל״ב ג׳) ר׳ אליעזר בנו של ר׳ יוסי הגלילי אמר, מצינו שאומרים מקצת שבחו של מי שאמר והיה העולם בפניו, שנאמר (תהלים סו:ג) ״אמרו לאלקים מה נורא מעשיך״. שלא בפניו, אומר (שם קלו:א) ״הודו לה׳ כי טוב כי לעולם חסדו״.

וראיתי בפי׳ הגדה לרבינו יהודה ב״ר יקר (תלמיד הרמב״ן, הביאו בס׳ נטעי גבריאל) שהנוסח בכל השנים ׳מן הפסחים ומן הזבחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון׳, דכתיב (יחזקאל מה:כא) על העתיד - ״בראשון בארבעה עשר יום לחודש והי׳ לכם הפסח חג, שבועות ימים מצות יאכל״. ומן הזבחים לכשיגיע דמם על קיר מזבחך

לרצון, כלומר לרצון לפני ה׳ כדין הקרבנות. ופשיטא לן שלא יאכל לא זבחים ולא פסחים עד שיעשה הזאה מן הדם. אלא ר״ל שלא יוכל אדם להביא שם פסח ולא זבח בתחילת הבנין בארבעה עשר של ניסן שעושין פסח וזבח חגיגה עד יחנכו תחילה המזבח מדם קרבנות מתחילת החודש, עכ״ל. ויש להרחיב הענין.

❖

דף ב׳ ע״ב

בגמ׳: קטן היודע להתעטף חייב בציצית וכו׳ היודע לשמור תפילין, אביו לוקח לו תפילין. בתוס׳ (ד״ה אביו לוקח וכו׳) עמדו על השינוי, שלגבי ציצית לא כתיב ׳לוקח לו׳ כמו בתפילין. וכתבו: וגבי ציצית לא נקט לישנא דלוקח, דמסתמא טלית יש לו, ע״כ.

וכתב בשפת אמת (סוכה מא:), הי׳ נ״ל דדוקא אם יש לו ד׳ כנפות מחויב בציצית, אבל אין צריך ליקח לו בגד המחויב בציצית. ולכך בתפילין [דהוי מצוה דרמי אקרקפתא דגברא] נקט ליקח לו כו׳. אכן המג״א (סי׳ י״ז) הביא דחייב נמי ליקח לו בגד. וכן מסתבר כדי שיהי׳ מחונך למצוה זו כשיגדל. וכן מבואר בתוס׳ (ערכין ב:) שכ׳ דלכך בציצית לא תני ׳לוקח׳ כדקתני בתפילין, משום דמסתמא יש לו טלית, משמע דאה״נ דבאין לו מחויב ליקח לו, ע״ש.

ולפי שיטת המג״א הנ״ל הי׳ אפ״ל, דאפי׳ קודם שיודע להתעטף אסור להלבישו ד׳ כנפות בלי ציצית, אלא דאז אין חיוב ליקח לו בגד החייב בציצית. אך למ״ש התוס׳ הנ״ל דמסתמא יש לו טלית, משמע דבקטנותו קודם שיודע להתעטף לובש ד׳ כנפות בלי ציצית. ולפ״ז א״ש ג״כ, דה״ט גופא נקט התנא חייב בציצית ולא ליקח לו, להשמיענו דקודם שיעור זה לובש ג״כ ד׳ כנפות בלי ציצית.

וצ״ל דלא דמי לנבילות דאסור להאכילו בידים, דאיסור חמור ממצוה [וכעין מ״ש המג״א (סי׳ רס״ט) להתיר להאכיל לקטן בלי קידוש ע״ש]. ובתפילין דנקט ליקח לו הי׳ אפשר, דדוקא ליקח לו תפלין ללובשן כל היום אין החיוב עד שיעור דיודע לשמור. אבל לחנכן להניחן זמן מה, אפשר דזה הכל יודעין לשמור.

ובזה הי׳ מיושב נמי שיטת בעל העיטור שמביא הב״י (סי׳ ל״ז) דהא דהיודע לשמור מיירי בבן י״ג שנים. ותמוה, דהא מדאורייתא מחויב ולא מטעם חינוך. והגרעק״א ז״ל בשו״ע (או״ח שם) נדחק טובא. ולמ״ש י״ל דאה״נ דמניחין פעם אחת ביום, רק לילך כל היום אינו מחויב אלא ביודע לשמור. ולפ״ז אפשר לדידן גם קטן ממש ביודע לשמור, מניח כל היום ולוקח לו תפילין, וגם מקודם לכן מניח עכ״פ לפרקים, אם יודע לשמור שעה קלה מיהת, עכ״ד ודפח״ח.

ואולי דלגבי בגד של ציצית לשי׳ התוס׳ דעיקר חיוב ציצית בא רק אחר הלבישה, א״כ איסור הלבישה אין בה איסור אלא התחייבות בלקשור בה ציצית, וממילא אינו מחויב לקנות לו בגד. משא״כ בתפילין שחייב לקנות שיוכל להניח תפילין.

הגרי״ז (מובא בשיעורי הג״ר משולם דוד) כתב לתרץ דהא דיודע לשמור תפיליו, משמע ברמב״ם דהוא לא רק בשעה שמניחים, אלא כל הזמן איכא דין שמירה שלא יהי׳ נוהג

בהו בזיון. והיינו דאיתא לשון 'לוקח לו תפילין', דהיינו שתהי' שלו וברשותו ותהי' ראוי לשמור התפילין, ואינו זמן שראוי לעשות גוף המצוה, אלא שיכול לשומרו תח"י, ולכן נקט לשון לוקח.

וראיתי בכלי חמדה (עה"ת פ' וילך) שכתב לחייב את האב לקנות לכל אחד מבניו תפילין מיוחדות, עפ"מ שכתב בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' קפ"ג אות ה'), וזה לשונו: ראיתי להזכיר כאן מה שלמדתי מהגהות מרדכי דחולין, דלדידן דלא קיי"ל כר' אליהו [המובא בתוס' (מנחות לה: ד"ה משעת) דס"ל דצריך לקשור התפילין בכל יום], אינו יוצא בתפילין אלא בקשר של קיימא, כמו בשבת דלא חשיב קשר אלא של קיימא.

דלדידן אין לומר דרחמנא קרי' קשר אף אינו של קיימא, דמנא לן הא, דלדידן סתם קשרי תפילין של קיימא הם. והני דנסבי תפילין של אחרים ומשנין הקשר לפי מדת ראשם, לאו שפיר עבדי, דהבעלים ישנו אח"כ הקשר לפי מדת ראשם, נמצא ראשון לא הוי של קיימא ולא יצא ידי חובתו, ומצוה לפרסם הדבר, עכ"ל.

ולפ"ז, מדין חינוך יוצא אפילו כשאין קונה לבנו אלא יכול להשאילו. אולם מכיון שיצטרך לשנות הקשר בכל יום, דבדרך כלל לאו כל ראשים שוים, א"כ לא יצא האב ידי חובת תפילין אחר שישנה הקשר בשביל הבן. לכן עדיף אפילו להמהרש"ל שיקנה תפילין לבנו, והוא הדין לב' בנים.

וכתב הביאור הלכה (סי' ל"ז ד"ה לקנות): ויש לעיין אם יש לו ב' בנים, אם חייב לקנות תפילין עבור כל אחד, או שיוצא במה שיחנך מתחילה לבנו האחד, ואחר תפלתו יתנם לבנו השני. וכן ביש לו בן אחד, והוא משיג לשאול עבורו תפילין, או שיתן לו את תפיליו לק"ש ותפלה בכל עת החינוך, "דהיינו עד שיעשה לאיש", אם יוצא בזה. דאפשר מה דנקט הברייתא (סוכה מב.) אביו קונה לו תפילין, היינו דוקא בזמנם שהיו מניחין תפילין כל היום ואין מצוי שישאיל א' לחבירו תפיליו, משא"כ בזמנינו. תדע דלא נקט כן בלולב. שוב מצאתי בב"ח שמשמע קצת כדברינו, ויש לדחות ע"ש וצ"ע, עכ"ל.

ולפ"ז כתב ח"א בס' אהל פנחס ששמע מת"ח אחד שאמר דנראה לו כשבא ליקח תפילין כשהגיע בנו לגיל בר מצוה, ואז קונה תפילין מהודרים ביותר, האב ראוי' ליקח התפילין החדשים המהודרים לעצמו וליתן לבנו התפילין שהי' לו להאב זה כמה שנים ואינם מהודרים כ"כ כמו החדשים. ועי' גמ' (קידושין כט:) לענין מצות ת"ת דהוא קודם לבנו.

ומשו"ה לאפוקי מסברא זו קאמר מתני' דאביו קונה לבנו, דהיינו דעיקר הידור מצוה הוא עד שליש, וממילא זה דוקא בשעת קנוי'. אבל להתפילין שיש לו אין להחליפו, אלא שיש מצוה מיוחד לקנות לבנו, ואז עושה כל ההידורים.

אכן כבר דנו כל ספרי הפוסקים בדברי האבני נזר. וידוע מש"כ בשו"ת ארץ צבי (סי' ז') שהגה"ק בעל שם משמואל זי"ע השיב על דברי האבני נזר, דהני שנסבי תפילין של אחרים לא פותחין בקשר, אלא משליך שלפי ליה לקשר להגדילו או לקצרו, וע"י ריפוי הקשר מתרפה קצת ונעתק ממקום למקום. אבל הקשר בעצם נשאר כמו שהוא מקושר. כהאי גוונא לכאורה אין זה בכלל קושר ומתיר, שנשאר הקשר הראשון בעצם כמו שהוא מקושר והוי ליה קשר של קיימא, עיי"ש.

ואין כאן המקום להאריך בדברי האחרונים על חידוש האבנ״ז. עכ״פ למעשה לא נהגו לחשוש בזה (עיין פסק״ת סי׳ ל״ג אות פ״א). וא״כ אין ראיה מדבריו, דאפילו להמהרש״ל והט״ז צריך לקנות. ובס׳ גם אני אודך הביא מהגר״י ליברמאן זצ״ל, אולם ודאי הרוצה להחמיר לשיטת האבני נזר וקונה תפילין מיוחדות לבנו, תבוא עליו ברכה.

האם אשה חייבת לקנות תפילין לבנה

לפי חידוש שיש חיוב מ״ע של הזמן הגרמא באדם על השני, והכ״נ אם נאמר דחייב האדם על בנו בתפילין, הכ״נ תהיה אשה חייבת בקניית התפילין ג״כ, וזה חידוש לומר כן.

כמבואר בתוס׳ (קידושין כט. ד״ה אותו ולא אותה) וא״ת למה לי קרא, תיפוק לי׳ דמצות עשה שהזמן גרמא הוא וכו׳. וכתב הרמב״ן, איצטריך סד״א כי פטרי נשים ממ״ע שהז״ג, הני מילי במצוות דבגופייהו, כגון תפילין דמהתם גמרינן. אבל מצות מילה דלאחריני, והיא לא שייכא בה, אימא תיחייב מידי דהוה אבית דין שחייבין למול, קמ״ל. וכתירוץ הרמב״ן כן הוא גם בריטב״א.

וכן כתב האור זרוע (ח״ב סי׳ צ״ו). ובשו״ת תורה לשמה (סי׳ ש׳) הביא את הריטב״א וכתב דנפ״מ במצות שריפת נותר של קדשים. וכנראה כוונתו משום דהוא רק ביום. ולפי״ד התוס׳ יש לפטור משום דהו״ל מ״ע שהז״ג. אולם לפי״ד הרמב״ן והריטב״א כיון שאינו מצוה על גופו של האדם, אלא על תיקון החפצא, נשים חייבות (ועיין בס׳ ברכת ציון סי׳ קל״א).

עיין בס׳ מנחת חינוך (פ׳ שלח מצוה שפ״ו אות א׳) וז״ל, בח״ז הבאתי כ״פ בשם הריטב״א דמ״ע שהז״ג דנשים פטורות דוקא במצוה שבגוף, אבל במצוה שאינו בגופו, כמו מילת הבן, נשים ג״כ חייבות במקום דלא מיעטה התורה. ורק במילה דהתורה מיעטה אותו וכו׳. א״כ נראה פשוט למאן דס״ל דציצית חובת טלית, וכלי קופסא חייבים בציצית אף דכסות לילה פטור או המיוחד ללילה או בכ״ע בלילה לכל מר כדאית לי׳, מ״מ לא מיקרי מצות עשה שהז״ג לענין לפטור הנשים, דלא הוי מצוה שבגוף רק להטיל ציצית בבגד. א״כ נשים חייבות ג״כ, דכאן לא איתמעטי נשים רק מחמת מ״ע שהז״ג.

מראי מקומות

בשו"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' ערכין	חלק - סימן
י.	ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל וכו' ..... טו-רד
	תוד"ה י"ח ימים ..... י-ד
י:	דחג חלוקין בקרבנותיהן דפסח אין חלוקין בקרבנותיהן ..... טו-רד
	מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בר"ה וביוהכ"פ ..... יח-שסא
	אפשר מלך יושב על כסא הדין וכו' וישראל אומרים שירה ..... יא-רי
	אבוב היה במקדש חלק היה דק היה של קנה היה ומימות משה ..... יט-קפה
יא.	מנין לעיקר שירה מן התורה ..... י-סז
	מנין לביכורים שטעונין שירה ..... י-סז
	מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין ..... י-סז
	הביא ענבים ודרכן מנין ת"ל תביא ..... י-סז
	רש"י ד"ה הביא ..... י-סז
	תוד"ה מנין ..... י-סז
יא:	ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד ..... יז-כט
יג:	בארץ היו עומדין וכו' וצערי הלוים היו נקראין ..... יז-כט, קפט
	תנא וסועדי הלוים היו נקראין ..... יז-קפט
	כיון דהני קטין קלייהו וכו' קרי להו צערי ..... יז-כט
	רש"י ד"ה וצוערי ..... יז-קפט
	רש"י ד"ה מקטטי ..... יז-כט
טו.	נמצא האומר בפיו חמור מן העושה מעשה ..... ד-קסז
טו:	כל מילתא דמיתאמרא באפי מרה לית בה משום לישנא בישא ..... ג-קעג
	תוד"ה כל ..... ג-קעג
טז.	כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא ..... ג-קעג, ט-שנג
	מברך רעהו בקול גדול בבוקר השכם קללה תחשב לו ..... ט-תג
	אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי רעתו ..... ט-תג
	ומצח אשה זונה היה לך ..... יח-ג
	על מה קטרת מכפרת על לשון הרע ..... י-ח
	רש"י ד"ה דמיתאמרא ..... ג-קעג

הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי ברוך ממעזיבוז זי"ע י"ח כסלו תקע"ב

רבינו ברוך נולד בשנת תק"ג (1753 למס') לאביו הרה"ק רבי יחיאל אשכנזי מטולטשין (Tul'chyn, Ukraine) זי"ע, ולאמו הצדקנית מרת אדל ע"ה, בתו של מרן אור שבעת הימים רבינו ישראל בעש"ט זי"ע. על גודל נשמתה העיד הבעש"ט: כי לקח נשמת בתו מן התורה מן הפסוק (דברים לג:ב) "אֵשׁ דָּת לָמוֹ" ר"ת 'אדל'.

ימי נעוריו

סיפר הרה"ק ר' יצחק מסקווירא (Skvyra, Ukraine) זי"ע: פעם אחת חזר רבינו מבית הספר לביתו, ושאלו הבעש"ט: "איזה מסכת אתה לומד"? אמר לו: "מסכת בבא קמא". שאל לו הבעש"ט: "מפני מה אתה לומד דייקא בבא קמא"? אמר לו רבינו: "כי 'בבא קמא' ר"ת בָּרוּךְ בֶּן אֲדֶל קָדוֹשׁ מְרֻחָם אָמוֹ". (מעשיות ומאמרים יקרים עמ' קי"ט)

פעם אחת לא רצה רבינו לילך למלמד שלו. וסיפר המלמד לבעש"ט שהנער אינו רוצה לבוא אליו. שאל הבעש"ט את רבינו: "מפני מה אינך רוצה לילך לחדר"? ענה רבינו: "אין אני רוצה את המלמד הזה". שאל לו הבעש"ט: "אצל מי אתה רוצה ללמוד"? השיבו: "אני רוצה ללמוד אצל הרבי שלך". שאלו הבעש"ט: "מי הוא הרבי שלי"? השיבו: "אחיה השילוני". (כתבי ר"י שו"ב מערכת רבינו אות ז')

הבעש"ט היה משתבח פעם אחת בנכדו הילד - רבינו, שהיה אז כבן ד' או ה' שנים, שיש לו גילוי אליהו. בתוך כך בא נכדו לחדר זקינו הבעש"ט, והיו שם איזה מתלמידיו הקדושים. שאלו הבעש"ט: "ברוכ'ל, ווער שטייט דארט"? והראה באצבעו על איזה מקום בחדרו, ושם לא עמד שום איש. והשיב רבינו: "איך ווייס נישט". ושאל אותו הבעש"ט: "זאגסט שקר, והלוא אתה יודע". והשיב רבינו בבכיה: "איך ווייס נישט צו מעג איך זאגען", ושם היה עומד אליהו הנביא זכור לטוב.
(כתי"ק של הרה"ק צמח דוד זי"ע על קהלת)

מסופר: הבעש"ט היה פעם אצל גוי פריץ אחד, וביקש הפריץ עצה על החולאת שיש לו ברגליו. אמר לו הבעש"ט: שלא ימלא כל כך אחר תאוותיו, ואז ירפא לו. לימים נזדמן שוב הבעש"ט אצל אותו הפריץ, והתאונן שעדיין לא עלתה ארוכה למכתו. שאלו הבעש"ט: "וכי קיימת את מה שציוויתך"? ענה הפריץ: "שכן". אמר לו הבעש"ט: "יודע אני בך שמשקר אתה, וכלבך מעיד בך, שכן ידוע שדרך הכלב לחקות את מעשי בעליו", וכלבו של הפריץ עשה שם תנועות של תאוה. וטען לו הפריץ: "וכי אפשר בכלל להתגבר על תאוה, איני מבין איך אתה מתגבר על עצמך?" והשיב לו הבעש"ט: "הן זקנתי וכבר נח בי רתיחת הדמים". כשיצאו ממנו שאלו נכדו - רבינו שהיה עמו: "זיידע, למה לא ענית לו שאתה יהודי, ויהודי יש לו כוחות להתגבר על תאוותיו"? ענה לו הבעש"ט: "ס'איז שווער גיבן א גוי צו פארשטיין וואס מיינט א יידּ". לימים כשסיפר זאת רבינו, נאנח ואמר: "היינט איז שווער צו גיבן א יידן צו פארשטיין וואס א יידּ איז". (מאמר מרדכי ערך הבעש"ט אות י"ט)

רוב חכמתו קיבל רבינו מזקנו הבעש"ט. אחרי פטירתו נתגדל בבית הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, אשר אז היה משכן כבודו בעיר אוסטרהא (Ostroh, Ukraine). ומסופר: פעם אחת ראה הרה"ק רבי פנחס שרבינו משחק בקופסא של זהב שמחזיקים בה טבק להריחה, שאיש אחד עשיר נתנה לו במתנה. ראה הרה"ק רבי פנחס שרבינו כאילו מתגאה בזה, ואמר לו: "ברוכ'ל ברוכ'ל, האם יכול אתה להריח טבק כמו זקינך הבעש"ט הקדוש, כי זקינך בכל פעם שהריח טבק היה הולך מהיכל להיכל, אם אתה יכול להריח טבק באופן כזה תוכל להחזיק את הקופסא". השיב לו רבינו: "אין אני יכול להריח טבק כמו זקני הקדוש, יען שאני עודני ילד, אבל אקוה כי לכשאגדל אוכל להריח טבק כמו זקני הקדוש". אמר לו הרה"ק רבי פנחס: "אם כך, תוכל להחזיק את הקופסא".
(אמרי פנחס ח"ב שער הסיפורים אות פ"ט)

גם קיבל תורה מפי הרה"ק בעל תולדות יעקב יוסף זי"ע. רבינו היה מקושר להרה"ק ר' מנחם מענדיל מוויטעבסק (Viciebsk, Belarus) זי"ע, וכן היה קשור בעבותות אהבה להרה"ק רב ייבי מאוסטרהא זי"ע.

פרק האיש מקדש

הרה"ק התולדות יעקב יוסף זי"ע היה השדכן של רבינו עם בתו של הנגיד רבי טוביה קצקש ז"ל מאוסטרהא, וממנה נולדו לו כל יוצאי חלציו. אחרי החתונה נתדלדל חותנו מנכסיו, ורבינו חי חיי עוני ודוחק. כאשר שמע הדאקטר רבי אהרן גארדין זצ"ל, מתלמידי המגיד ממעזריטש (Mezhyrich, Ukraine) זי"ע על דחקו של רבינו, קיבל על עצמו לפרנס את רבינו, ובלי להודיע מכך לאיש היה שולח בכל שבוע מעות עם חסיד אחד לאשתו של רבינו. אחרי פטירת רבי אהרן נודע לרבינו מזה, והוא הקפיד על החסיד שלא הודיעו מזה, ואמר לו: שאם היה יודע על כך בחיי הדאקטר היה יכול לעשות לו טובה גדולה יותר. (כתבי ר"י שו"ב מערכת רבינו אות כ"ג)

מסופר: פעם אחת היה חסיד אחד אצל רבינו על שבת קודש. אחר שבת קודש התנצלה לפניו הרבנית, איך שהיא בעלת חוב גדולה, כי הפרנסה אינה מספקת להם. החסיד ששמע את דבריה, לקח עמו עוד חסיד, ונסעו אל הערים ואל הכפרים אשר בסביבה, וגבו הרבה מעות והביאו לרבנית, והיא שילמה את החובות שלה. החסיד הנ"ל התעכב במעזיבוז (Medzhybizh, Ukraine) ג"כ על השבת השניה.

ויהי בשבת קודש כאשר ישב רבינו אצל שלחנו הטהור, אמר: "רבש"ע, עזור לחסיד זה [והזכיר את שמו], שיהיה לו סך מעות כך וכך אלפים רובל כסף. ואני נותן לך עצה שתקח מעות מאת איש אחד שהולך בדרך רע ר"ל, ותתן לאיש החסיד הנ"ל. ואם תאמר שהאיש רע מעללים יתרעם עליך למה לקחת מאתו המעות שלו? אני נותן לך עצה, שתקח מעות מאיש אחד שהוא כופר הכל ר"ל, והוא לא יתרעם עליך כלל". וכן היה, שכל ימיו של אותו חסיד היה לו סך מעות כמו שגזר עליו רבינו.
(אהלי צדיקים עמ' נ')

סיפר הרה"ק רבי יעקב צבי מפאריסוב (Parysów, Poland) זי"ע, נכד היהודי הק' זי"ע: חסיד אחד שבת אצל היהודי הק' בשבת, ואמר לו היהודי הק': "בשבת קודש זו יאמר הרבי ר' ברוך דברי תורה אשר יגעו במקום אחד, ויפסיד עי"ז את זוגתו רח"ל". ואמנם כן היה, שאמר רבינו דברי תורה אלו על שולחנו. אחר כך שאל את זוגתו מה מגיע לו ע"י דברי תורה אלו, והשיבה לו בלשון לטותא על עצמה

ל"ע, ונפטרה לחיי עד. כשבא אותו חסיד לרבינו ואמר לו כל הדברים, אמר רבינו: "ער האט דאס גיזעהן, עס זעהט אויס אז ער איז פון א רייכע קעך". (אמרי יהושע עטרת אבות)

אחרי פטירת אשת נעוריו, נשא רבינו את מרת סימא חסיא ע"ה, בת ש"ב הרה"ק רבי אהרן מטיטיוב (Tetiiv, Ukraine) זי"ע נכד הבעש"ט. בסעודת הנישואין הסבו הרבה צדיקים על שלחנו, ושאל רבינו את זוגתו: "האם גם אצל אביך ראית שולחן כזה"? והשיבה: "כאן אני רואה שולחן עם אנשים, ואצל אבי ראיתי שולחן עם מלאכים". (מאמר מרדכי ח"ב עמ' ק' אות ג')

על כס ההנהגה

בחודש חשון שנת תקמ"ה (1784 למס') התחיל רבינו להנהיג עדה בעיר טאלטשין. ממכתב ששלח רבינו אל הרה"ק מוויטבסק זי"ע, אנו רואים שקיבל את ההנהגה במסירות נפש, ומבקש מהרה"ק מוויטבסק שיברך אותו שיתגדל שמו של הקב"ה על ידו. וזל"ק: "בתחילת חודש מרחשון העבר נתקבלתי לקבוע איתן מושבי פה ק"ק טולטשין. הגם כי בעז"ה מעולם התחזקתי לבל יעבירוני על דעתי וסדר עבודתי לפי השגת נשמתי, לא יכולתי להתאפק לכל הנצבים עלי והפצירו בי עד בוש, ויראתי לדחות עוד ומסרתי את נפשי ממש, ונעניתי להם ראשי. ותיכף בביאתי לק"ק הנ"ל הגיעני אגרת שלומים מכבוד קדושתו, ושם בארה מפורש ויצא מפיו הקדוש הלכה קודם למעשה, ראיתי כי דבר ד' הוא, וברכתי ברכת הודאה לשעבר על כי נחני ד' בדרך אמת, ובטלתי רצוני מפני רצונו ית' וכו'.

הנה נא ידעתי נאמנה, כי כבוד קדושתו העיר עלי עול משא ועבודה קשה זו, כי אי אפשר לפרש ולבאר החבילי טרדין אשר הקיפוני כל היום מיום בואי למדינה זו, מקטנם ועד גדולם עָשְׂמו פניהם עלי דבר קטן וגדול, ואת ד' אלקי השמים והארץ אני ירא להעלים עיני מהם, ולהסתיר פנים מעניני בקשתם, וברחמים גדולים אני מנהלם, וכשל כח הסבל מחמת חלישות גופי, ישלח דברו וירפאני. ובפרט שנה זו כמה הרפתקאות דעדו עלי, הרחמן יצילני, ואין שעה עוברת שלא יבהילוני בעניני גופם ומאודם. ולא נעלם מכבוד קדושתו מיעוט כחי מעולם, ובפרט שנתוסף בי החלישות גופי, ד' ירפאני רפואה שלימה. לכן חלותי פני קדשו לקשרני תמיד בעבותות על לוח לבו הטהור חקוקה ממש, לעורר עלי באהבה רבה חסד ורחמים מא"ל טוב וחסד, ובניקל יגיעוני טובה וחיים ושלום מכל אופני ההנהגה, וטרם אקרא יענני, למען יתגדל ויתקדש שמו ית' ע"י לחזק ולאמץ ידים רפות וברכים כושלות, ולאמונה יגברו, ולא יטרידני שום ענין, כי אם מה שהבורא ית' יגמור לטובה ולחסד על ידי, וה' ברחמים יצילני מקנאת סופרים, וד"ל".

בטאלטשין היו לו הרבה מתנגדים שרדפו אותו. וכדי שלא יענשו עליו ממרומים, פתח את ארון הקודש ואמר הפסוק (תהלים מא:יב) "בזאת ידעת כי חפצת בי כי לא יריע אויבי עלי", ופירש: "כשלא תעניש את אויבי עבורי, אז אדע כי חפצת בי". (בוצינא דנהורא)

בשנת תק"ס (1800 למס') קבע את משכנו בעיר מעזיבוז עיר אבותיו, והנהיג שם עדה עד יום פטירתו.

כתב הרה"ק רבי לייבוש מאוז'רוב (Ożarów, Poland) זי"ע: "שמעתי בשם הקדוש רבינו ר' ברוך ז"ל ממעזיבוש, שאמר: שאינו ירא כל כך מהעבירה מהעונש, רק ממה שנתרחק על ידה מהבורא יתברך שמו, שלא יוכל להיות דבוק בו יתברך שמו כל כך". (ברכת טוב פ' נח ד"ה א"י אלה תולדות אות י')

פעם אמר רבינו אל הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש (Lyakhavichy, Belarus) זי"ע: "אספר לכם הכח של אמונה, ותדעו להזהיר את העם על אמונה. אברך אחד היה לי בק"ק שדה לבן (Bila Tserkva, Ukraine), והיה איש כשר וחביב אצלי. ויהי היום ונחלה האברך הזה חולי מסוכן, ואֲנה ה' לידי שבאתי לק"ק שדה לבן, ובאו אלי עם פיתקא עם שם החולה. התפללתי מנחה, והבנתי כי הדבר לא טוב עם האברך. וצויתי להחם המקוה, ובמקוה ג"כ ראיתי כי הוא עומד במצב רע, והלכתי אליו והסתכלתי בפניו, וראיתי שהמצב אינו טוב. אז אמרתי: "הנה האברך הוא איש כשר, ואני אוהב אותו, ואני מאמין באמונה כי עוד יבריא ויחיה, אף שאיני יודע האיך". וצויתי שתיכף כשייטיב לו יתנו לי ידיעה, ונסעתי משם.

בכל יום שלחתי הגבאים להוודע בשווקים מבעלי העגלות וסוחרים, אולי יש איזה ידיעה, ואמרו: אין. ויהי ביום השלישי בבוקר השכם, אמר אחד מן הגבאים לחבירו: "מה לנו להמתין עד שהרבי יצווני להוודע אודותיו, אלך עתה אולי אוודע דבר מה אודות האברך". והלך החוצה, ופגע במתווך (broker), ושאל לו: "אם יש אנשים שהגיעו משדה לבן". אמר לו המתווך: "הנה בלילה הזו באה אשה משם, והיא באכסניא פלונית". מיד הלך הגבאי לשם, ושאל עליה, ויאמרו: "הנה היא בחדר פלוני". הגבאי דפק על הדלת, והאשה ענתה: "תמחלו להמתין עד אשר אפתח את הדלת". והמתין הגבאי זמן מה, ונפתח הדלת. ויצאה אליו אשה עשירה, ותאמר אל הגבאי: "מה מעלתו מבקש"? אמר הגבאי: "רצוני לשאול על האברך פלוני, מה נעשה עמו"? והתפרצה אנחה ממנה, ואמרה: "אתמול הייתי בלויה שלו".

מיד חזר הגבאי בפחי נפש לביתי. וכשקמתי משינתי, אמרתי להגבאי: "לך והוודע אודות האברך". ואמר לי: "אין מה להוודע". ושאלתי לו: "מה זאת", וסיפר לי כל המאורע. וכשמעי כך אמרתי: "רבונו של עולם, וכי חס ושלום אין אמונה שלי נחשב כלום?" ואמרתי להגבאים: "האברך ההוא יבריא ויחיה, ואני אומר שאין האשה והמתווך מבני אדם". וביום המחרת באה אלי ידיעה כי הוטב הרבה לאברך, והאשה הזאת היתה הס"מ בעצמו, וכוונתו היתה שאפול מעט מן האמונה, ולא הועיל לו".
(ספרן של צדיקים מערכה ג' אות ג')

פועל ישועות

כל מגמתו של רבינו היה לפעול ישועות לכלל ישראל. ופירש את הפסוק (תהלים עג:א) "אך טוב לישראל אלקים לברי לבב": רבש"ע, 'אך טוב' לצדיקים, אבקש ממך שתתן לישראל כל טוב. 'אלקים' - מה תעשה עם מדת הדין? 'לברי לבב', לי ולאחי. (ארץ החיים מערכה ב' אות קל"ז)

מסופר: פעם אחת נתארח רבינו בק"ק ראשקיב (Raşcov, Moldova) בימי החורף. היה זה לילה האחרון של קידוש לבנה, ורבינו עדיין לא קידש את הלבנה, מחמת שלא האירה הלבנה עד זו הלילה. ואף בזו הלילה לא האירה הלבנה, והיה מעונן מאד וירד הרבה שלג. רבינו הכין את עצמו לקדש את הלבנה, כי היה זו הלילה האחרון לקדשה. בכל פעם שלח החוצה לראות אם האירה הלבנה, ובכל פעם בא השליח לבית, והודיע שעדיין לא נראית הלבנה. רבינו אמר אז ביאור על הפסוק (בראשית טו:ה) "ויאמר הבט", שנתן הקב"ה לאברהם אבינו כל העולמות בידו, שהוא ינהיגם כרצונו. וזהו שאמר לו הקב"ה: "הבט נא השמימה" - כמו שתראה. "וספור" - תאיר את הכוכבים ומזלות. ובכל פעם שלח החוצה לראות אם נראית הלבנה, והשיבו לו שעדיין אינה נראית.

אצל רבינו עמד אז הרב רבי ישעי' שהיה למדן גדול וירא שמים. אמר לו רבינו: "רבי ישעי', אמור לי באמונה שלך, כל המדות שיש לך ממי למדת, אמת שממני למדת?" אמר לו: "אמת". אמר רבינו: "אם יש בידי מעשים טובים, מפני מה לא תעשה הלבנה רצוני? בודאי שעונותי גרמו זאת, וידעתי שצריך לי תשובה גדולה על עונותי. אך השי"ת יודע האמת שאין בי כח לעשות תשובה, רק אתחרט על כל מעשי, והשי"ת ירחם עלי". ופתח את פיו בדברי חרטה, עד שנמלאו כל העומדים חרטה על כל מעשיהם, ומגודל הפחד שנפל על כל העומדים עמד שער ראשן כמסמרות, וארכבותיהן דא לדא נקשן. והוא הלך על פני הבית ודובר ומתחרט, ופיו היה כמעין הנובע. בתוך כך בא אחד לבית, ואמר: "השלג אינו יורד, ומעט נראה מאור הלבנה". מיד צוה שיתנו לו הבגדים ללבוש, ולבש הבגדים ויצא לחוץ, נתפזרו העבים ונתמלא השמים כוכבים, וקידש הלבנה. (בוצינא דנהורא)

מסופר: העיר טשוטשלניק (Chechel'nyk, Ukraine) עם ז' כפרים הסמוכים לעיר היו שייכים לאדון אחד. יום אחד קבע האדון את דירתו בעיר בערלין (Berlin, Germany) במדינת אשכנז, כי נעשה שני למלך. אחת לכמה שנים היה דרכו לבוא לאחוזותיו להשגיח עליהם. בבואו, קיבלו אותו בכבוד גדול כראוי למשנה למלך. בין האנשים שסחרו עמו היו שני יהודים ושמם היה ליב, והיו קורין אותם לייבליך. הלייבליך נשאו חן בעיני השר, ומינה אותם למנהלים על כל העסקים שלו, וכל העסקים הן מהכפרים והן מהעיר היו רק על ידיהם.

הלייבליך נתעשרו בעושר רב, ועשו צדקה וגמילות חסדים והכנסת אורחים כראוי. דרכם היתה ליסע מפעם לפעם אל רבינו. אמנם אחד מהם נסע יותר בתכיפות, וכמעט בכל חודש הסתופף בצל רבינו. והשני היה גם כן נוסע, אך לא כמו הראשון. בבואם נתנו תמיד הון רב לצדיק, וגם לכל האנשים אשר היו מתגוררים שם. ככה נהגו במשך שנים רבות.

ויהי היום, והלשינו עליהם לשר, ואמרו לו: "דע כי האנשים האלו שולחין לך רק חלק אחד מעשרה מהכנסת עסקך". השר שלח אדון אחד מבערלין, באזהרה לבל יגלה לשום אדם מה שצריך לו, ויחקור וידרוש אחרי מעשיהם של המנהלים היהודים. האדון חקר ודרש, וכתב לשר שהם אכן שולחים לו רק אחד מעשרה מההכנסות. השר שלח לשני לייבליך שהם יחזרו את כל הכסף בעד כל השנים.

אך לא היה להם האפשרות להחזיר לו את כל הסכום. הם התחילו לדון בערכאות בעיר קאמענץ (Kamyanyets, Belarus). השר לקח לעצמו עורך דין, וגם הם לקחו להם עורך דין, ונמשך הדיון זמן רב עד שנשארו בעירום ובחוסר כל. אחר כך הגיע אליהם מכתב מהעורך דין, כי לערך עוד שבועיים יבוא הפסק שלהם, שיחזירו הון רב לשר, ואם הם לא ישלמו, יגזרו עליהם תלייה, לכן יראו ליסע אליו לקאמענץ לטכס עצה. כשמעם הבשורה לקחו עגלה, והתחילו ליסע לקאמענץ.

בדרכם אמר האחד לשני: "שמע נא אשר אומר לך, הגם שאנחנו נחוצים ליסע לקאמענץ, אמנם אנחנו לא רחוקים ממעזיבוז, נסע נא אל רבינו. ממ"נ - אם יעזור ה' שיהיה טוב, מה איכפת לנו שנהיה אצל רבינו. ואם חלילה יהיה על אופן השני, מוכרחים אנחנו בוודאי להיות אצל כבוד רבינו". הם נסעו מביתם ביום א', והחליטו בדעתם להיות בערב אצל רבינו, ובבוקר יסעו לדרכם לקאמענץ. בבואם למעזיבוז, אמרו הגבאים לרבינו שהלייבליך באו, והיה שם חדוה, כי היה דרכם להנות לכל אחד, ועדיין לא ידעו שם על מצבם. רבינו סגר את עצמו, ולא הניח לשום אדם ליכנס אליו. ביום ב' ביקשו מהגבאים שרצונם להיכנס, ולא הועיל כלום. הם התחילו לריב ביניהם: "הלוא אמרתי לך שלא תיסע

כעת לרבינו, ואתה לא רצית לציית לי". הם שהו שם יום ב' ויום ג'. ביום ד' נכנסו לבת רבינו שהיתה מאד חשובה אצלו, ובכו לפניה שתכנס לאביה, לבקש לשלוח אחריהם, שיספרו מה שבלבם. השיב לה רבינו, אשר ביום ה' יקרא להם, וכן היה ביום ה' שלח אחריהם.

הם נכנסו אל הקודש פנימה בבכיה גדולה. על שלחנו של רבינו היה מונח שעון, ורבינו לקח את השעון ונתן להם שלום, ומשך השעון ואמר להם: "מה אתם אומרים"? רבינו עסק בשעונו, והם בכו מאוד לערך חצי שעה, וסיפרו לו הכל. אחר כך אמר להם רבינו: "שוין, כלומר יותר אין לכם לספר, תסעו לחיים ולשלום", וקם מהכסא שלו, והלך וליוה אותם. הם יצאו מחדרו, ורבינו אחריהם, בבואו אל הדלת, והם כבר יצאו מן הדלת, אמר להם רבינו: "אצל כבוד אא"ז הבעש"ט היה גם כן מעשה כזה, ואמר להם אא"ז לבל תסעו לקאמעניץ, סעו לביתכם. כשתבואו ליער הראשון אשר הוא פרסה מכאן ותראו דייטשיל מלובש בגוון ירוק, ויהיה איש רע מבשר רע ח"ו, אל תשגיחו על זאת. כשתבואו אל היער השני, אשר הוא רחוק מכאן שני פרסאות, ותראו דייטשיל מלובש בגוון ירוק, ויהיה איש טוב מבשר טוב". וסגר הדלת, והנה נשארו בחוץ, ולא היו יודעים מה לעשות, כי לא גמר את דבריו.

זה שנסע יותר אל רבינו אמר לשני: "ניסע מכאן לביתנו לשלום, ולא לקאמעניץ". אמר לו השני: "הוא סיפר לך מעשה מזקנו, ואתה תאמר לבלי ליסע לקאמעניץ?" והתחיל מריבה ביניהם. אמר אחד לחבירו: "הלוא אנחנו איחרנו כל השבוע פה במעזיבוז, ניסע עוד פרסה אחת כמו שאמר רבינו, ונראה מה יהיה". הם התחילו ליסע לביתם. בבואם אל היער הראשון, עמד שם דייטשיל אחד, ואמר להם: "יהודים מאין אתם, אגיד לכם חדשות, זה שלשה ימים אשר בא פקודה מבערלין לתלות שני לייבליך, וכבר העמידו עמוד התלייה, ושלחו לכל האדונים שיבואו ויראו איך תולים אותם". כשמעם זאת, לא השיבו לו כלום, והמשיכו בנסיעתם. בבואם ליער השני, עמד שם גם כן דייטשיל אחד מלובש בגוון ירוק, ואמר להם: "יהודים אגיד לכם חדשות, הן זה ג' ימים אשר בא פקודה מבערלין לתלות שני לייבליך, וביום השני בא פקודה אחרת, לבלי לתלות אותם ח"ו, ויחזרו להם כל הוצאות, ויהיו מנהלים כמקדם". בשמעם נתמלאו שמחה, וביקשו להדייטשיל לישב עמהם על העגלה וליסע עמהם. אמנם הבשורה הטובה כבר בא לביתם, ושלחו שליח מביתם אולי יפגוש שליח אותם שיאמר להם הבשורה טובה. בבוא השליח נגדם נמלט הדייטשיל מהעגלה שלהם, וחזרו למעזיבוז אל רבינו. אמר להם רבינו: "שוטים, מדוע לא בקשתם מהדייטשיל על כל פנים שיברך אתכם, כי הוא היה אליהו הנביא הממונה על בשורות טובות". (בוצינא דנהורא)

רוגזא ושמה ברוך

מנהגו של רבינו היה לדבר על כל הצדיקים, ומנהגו היה נראה שהיה ברוגז תדיר. בעת הסתלקותו מצאו שהחזיק בלימודו הקדוש בו ביום בזוהר (ח"א קפד.) על הפסוק (בראשית לז:יט) "ויאמרו איש אל אחיו", ומבואר שם, כי יש ברוך בניחותא, ויש ברוך ברוגזא, והוא למעלה בהשגה, והיה הדף נקמט במקומו שם בהזוהר, ומתקריא ברוך דרוגזא עד תיבת ברוך. (כתבי ר"י שו"ב מערכת רבינו אות ט')

פעם אחת באה לפניו אשה אחת בקול בכי, וביקשה ישועה בשביל בתה, והתחיל לקללה בקללות נמרצות, אשר נמס לבב השומע, והיה לתמיה בעיני העומדים. ואמר להם: "מה אתם מתמיהים, תדעו שקללות היוצאים מפי ברכות הם", ולקח את ספר הזוהר והראה להם (ח"א קפד.) וז"ל: "אית רוגזא ואית רוגזא, אית רוגזא דאיהו מברכא עילא ומתתא ואקרי ברוך". (בוצינא דנהורא)

סיפר הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב (Chortkiv, Ukraine) זי"ע: רבי ליב לעטיטשיווער היה בן בית אצל רבינו, ודרכו בקודש היה לפרקים לכעוס ולקלל בקללות נמרצות. פעם אחת היה רבינו כל כך בכעס עד שרבי ליב ברח מבית רבינו לחוץ. כשיצא מהבית בא איש עני אחד ושאל את ר' ליב: "אם הר"ר ברוך בביתו, ואם ביכולת כעת לדבר עמו". ונתן לו הר' ליב שלום, וישאלהו מאין הוא. ויענהו מארץ ישראל. והנה רבינו היה רגיל להתרעם על איש מארץ הקדושה שיוצא לחוץ לארץ. אמר לו ר' ליב: "עצתי שלא תלכו כעת לבית הר"ר ברוך, כי כעת עידן ריתחא". אך העני לא שמע לעצתו, והלך אל בית רבינו, ואחרי כמה שעות הגיע רבי ליב לבית רבינו, ושאל אותו רבינו: "ראית את היהודי מארץ הקודש"? השיב רבי ליב: "ראיתי אותו, ואמרתי לו שלא יתראה כלל לפניכם". אמר לו רבינו: "העני הזה היה אליהו הנביא". וסיים הרה"ק מטשארטקוב כמפליא: "מה תאמרו על כעס כזה של הרבי ר' ברוכ'ל, שהיה לו בשעת הכעס גילוי אליהו". (דברי דוד ליקוטים עמ' קט"ז)

פטירתו

כל ימי חייו מסר רבינו נפשו בעד כלל ישראל, וגם הסתלקותו מן העולם היה כדי להגן על כלל ישראל. ומסופר: בשנת תקע"א (1811 למס') בפרשת תבוא שָׁבת מחותנו הרה"ק רבי יוסף מיאמפלי (Yampil', Ukraine) זי"ע במעזיבוז אצל רבינו זי"ע. לאחר השבת בעת שנסע חזרה, נתן רבינו פקודתו שיסע ללוותו ביחידות, ואת עגלתם ינהג רק נכרי כדי שלא ישמע איש דבריהם. הרה"ק רבי יצחק זי"ע בן הרה"ק מיאמפלי וחתן רבינו, הלך אחריהם, וראה אותם נכנסים ליער אחד, שם ירדו מהעגלה, והעמידו עצמם אצל אילן אחד, ודיברו. רבי יצחק התקרב אליהם כדי לשמוע את דבריהם.

וכן שמע שאמר רבינו לאביו הקדוש מיאמפאלי: "מחותן, כאשר יש בעולמות עליונים קטרוג גדול על כלל ישראל, ואין שום עצה לזה, רק שיסתלקו מן העולם שני צדיקי הדור, ואין אני רואה בעולם שני צדיקים גדולים מאתנו, ומצדי אני מוכן לזה, רק אתכם אבקש שתסכימו ג"כ לזה להסתלק מן העולם, בכדי שלא יהיה עוד קטרוג על ישראל". השיב לו מחותנו הקדוש מיאמפאלי, שהוא לא יכול להסכים על זה, רק לבקש עצות אחרות להשבית הקטרוג. ורבינו השיב לו שאין לזה שום עצות, ואחרי הפצרות מרובות פעל אצלו שיסתלקו שניהם מן העולם בשנה הזאת.

כאשר שמע רבי יצחק אשר הסכים אביו הקדוש לזה, ולדאבון לבו מוכרח הוא להיות אובד מאביו ומחותנו הקדושים, אזי מרוב מרירות לבו השמיע קולו באנחה על זה, וראה אותו רבינו שעומד אחוריהם, וצעק עליו ואמר לו: "שמע נא דברי, אם תתן לי תקיעת כף על זה שלא תגלה למי מזה, עד אחר פטירתינו אזי טוב, ואם לא אעשה ממך תל עולם, ומכל ב"ב", ונתן לו ידו על זה.

בחודש חשון בשנת תקע"ב נחלש רבינו, ונסתלק ביום ח"י כסלו במסירות נפש עבור כלל ישראל. קודם הסתלקותו התיישב עצמו על מטתו, ואמר על עצמו: "ברוך שאמר והיה העולם, ואין 'והיה' אלא לשון שמחה. בעת ש'ברוך' אומר דיבור, נעשה שמחה בכל העולמות. ברוך גוזר ומקיים - 'ברוך' מחתך את הגזירות הרעות מישראל, ומקיים גזירות טובות על ישראל. 'ברוך' אומר, והקב"ה עושה. מעולם לא אמרתי דבר שקר, רק שקר אחד אמרתי - אשמנו בגדנו וכו'". וצוה לשלוח למחותנו מיאמפאלי שלשה חפצים שלו: תפילין דר"ת שלו, מטתו, ועוד חפץ של כסף, וביקש שיאמר אחריו קדיש. ויצאה נשמתו הקדושה, ונטמן בבית החיים בעיר מעזיבוז. (קהל חסידים החדש אות פ"ד)

הרה"ק מרוזין (Ruzhyn, Ukraine) זי"ע אמר לבת רבינו מרת אדל ע"ה: "הנה אספר לכם מה שאמר וסיפר הרה"ק מאפטא (Opatów, Poland) זי"ע על אביכם. כשנפטר אביכם, ונשמתו הק' עלתה למעלה, יצאו לקראתו כל הצדיקים שהיה לפניו בעלמא הדין להכניסהו לגן עדן, ולא רצה ליכנס עד שיהיה תיכף הגאולה שלימה. ויצאו לפניו כל התנאים והאמוראים, וביקשהו שילך לגן עדן, ולא רצה. אחר כך יצאו לפניו הנביאים, ולא רצה ליכנס. אחר כך יצאו השבעה רועים ולא רצה, רק באופן שיבוא משיח. עד שבא הקב"ה בכבודו ובעצמו, ואמר לו: "ברוכ'ל בני, בני, לך לגן עדן, כי לא הגיע עוד זמן הגאולה, שיהיה בב"א, והלך אז". (בית ישראל דברות קדשו אות ג')

צאצאיו

רבינו השאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים, ואלו הן: בתו מרת אדל ע"ה, אשת הרה"ק רבי יעקב פנחס אוירבוך זי"ע, בן הרה"ק רבי אברהם דוב מחמלניק (Khmil'nyk, Ukraine) זי"ע, חתן בתו של הרה"ק בעל התולדות יעקב יוסף זי"ע. בתו מרת חנה חיה ע"ה, אשת הרה"ק רבי יצחק זי"ע דרוהביטשער (Drohobych, Ukraine) ממעזיבוז, בן הרה"ק רבי יוסף מיאמפולי זי"ע, בן הרה"ק הרבי מיכל מזלאטשוב (Zolochiv, Ukraine) זי"ע. בתו מרת רייזל ע"ה, אשת הרה"ק רבי דובער מטולטשין זי"ע, בן הרה"ק רבי שלמה מקארלין (Karolin, Belarus) זי"ע.

בעת שרבינו עשה חתונה לבתו עם בן הרב מחמעלניק זי"ע, כשראה רבינו בשעה שהובילו את החתן עם המחותנים בכבוד גדול, אמר רבינו לאנשים העומדים אצלו: "אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה". ובעת שבא לקבל פני החתן, אמר לו המחותן הרב מחמעלניק: "אמת שאמרתם כך?" והשיב לו: שאמת שכך אמר. וישאלהו: "מה זאת?" ואמר לו רבינו: "שיש שתי מדרגות בצדיקים, ודרגה אחת היא שהקב"ה גוזר והצדיק מבטל (מו"ק טז:), כמאמר הכתוב (ש"ב כג:ג) "צדיק מושל ביראת אלקים". והצדיקים ממדריגה הזאת נקראים 'עוברי רצונו', כי רצון השי"ת היה שיהיה הגזירה, והם ביטלו הגזירה. ויש מדריגת צדיקים גדולים מזה, שפועלים במעשיהם הטובים שהקב"ה לא יגזור הגזירה, והם נקראים 'עושי רצונו', שעושים לו רצון שלא יהיה הגזירה".
(ליקוטים יקרים מערכה ו' אות א')

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מצבת הרה"ק רבי ברוך ממעזיבוז זי"ע באהל הבעש"ט

מגיד משנה לנוער

פַּרְשַׁת וַיִּשְׁלַח

תַּרְיַ"ג מִצְווֹת שָׁמַרְתִּי וּפָרָה אֲדֻמָּה הִקְרַבְתִּי

"כֹּה תֹאמְרוּן לַאדֹנִי לְעֵשָׂו כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם לָבָן גַּרְתִּי וָאֵחַר עַד עָתָּה" (לב:ה). עֶס שְׁטֵייט אִין מִדְרַשׁ פְּלִיאָה (לֹא יָדוּעַ מְקוֹרוֹ): עִם לָבָן גַּרְתִּי וְתַרְיַ"ג מִצְווֹת שָׁמַרְתִּי, וּפָרָה אֲדֻמָּה הִקְרַבְתִּי. דַארְף מֶען פַארְשְׁטֵייעֶן דֶעם מִדְרָשׁ.

טַעֲנַת עֵשָׂו שֶׁלֹּא קִיֵּם יַעֲקֹב כִּבּוּד אָב

מֶען קֶען זָאגֶען, עֵשָׂו אִיז גֶעקוּמֶען מִיט אַ טַעֲנָה צוּ יַעֲקֹב, אַז עֶר הָאט מְקַיֵּם גֶעוֶוען דִי מִצְוָה פוּן כִּיבּוּד אָב, אָבֶּער יַעֲקֹב הָאט אָפְּגֶעלָאזְט זַיין טַאטֶע צְוֵויי אוּן צְוָואנְצִיג יָאר, אוּן עֶר הָאט נִישְׁט מְקַיֵּם גֶעוֶוען מִצְוַת כִּבּוּד אָב. אוּן עֶס שְׁטֵייט אִין תַּרְגּוּם יוֹנָתָן (לב:ח) "וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד", יַעֲקֹב הָאט מוֹרָא גֶעהַאט, אוֹיף דֶעם וָואס עֶר הָאט נִישְׁט מְקַיֵּם גֶעוֶוען מִצְוַת כִּיבּוּד אָב צְוֵויי אוּן צְוָואנְצִיג יָאר. פַארְדֶעם הָאט עֵשָׂו אִיהם גֶעוָואלְט שְׁלֶעכְטְ'ס טוּהְן. אוּן אֲפִילּוּ אַז יַעֲקֹב אִיז גֶעגַאנְגֶען וַוייל יִצְחָק אוּן רִבְקָה הָאבִּין אִיהם גֶעהֵייסֶען (כח:ב), אוֹיב אַזוֹי הָאט עֵשָׂו נִישְׁט קֵיין טַעֲנָה קֶעגְן יַעֲקֹב. אָבֶּער אוֹיף דִי פֶערְצְן יָאר וָואס עֶר אִיז גֶעוֶוען אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ פוּן שֵׁם מִיט עֵבֶר, וָואס אוֹיף דֶעם הָאט עֶר נִישְׁט גֶעהַאט אַ בַּאפֶעל פוּן זַיין טַאטֶע, אוֹיף דֶעם הָאט עֵשָׂו אַ שְׁטַארְקֶע טַעֲנָה, אַז יַעֲקֹב הָאט נִישְׁט מְקַיֵּם גֶעוֶוען מִצְוַת כִּבּוּד אָב, אוּן עֶר וָואלְט גְלַייךְ גֶעדַארְפְט גֵיין חֲתוּנָּה הָאבִּין, אוּן שְׁפֶּעטֶער גֵיין לֶערְנֶען.

לְכַתְּחִלָּה יִלְמֹד תּוֹרָה אַחַר שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה

אָבֶּער חֲזַ"ל זָאגֶען (קִדּוּשִׁין כט:) אַז אַ מֶענְטְשׁ זָאל קוֹדֶם לֶערְנֶען אוּן נָאךְ דֶעם חֲתוּנָּה הָאבִּין, אוּן דִי גְּמָרָא פְרֶעגְט דָארְט אַז אִין אַ אַנְדֶערֶע פְּלַאץ שְׁטֵייט מֶען זָאל קוֹדֶם חֲתוּנָּה הָאבִּין אוּן נָאךְ דֶעם לֶערְנֶען. עֶנְטְפֶערְט דִי גְּמָרָא, אַז דִי בְּנֵי בָּבֶל וָואס זֶענֶען אָרֶעמֶע לַייט אוּן קֶענֶען נִישְׁט לֶערְנֶען אוּן שְׁפַּייזְן דִי וַוייבּ, זֵיי זָאלֶען קוֹדֶם לֶערְנֶען אוּן דֶערְנָאךְ חֲתוּנָּה הָאבֶּען. אָבֶּער אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָואס זֵיי קֶענֶען שְׁפַּייזְן דִי וַוייבּ אֲפִילּוּ זֵיי לֶערְנֶען, זֵיי קֶענֶען קוֹדֶם חֲתוּנָּה הָאבֶּען, אוּן עֶס אִיז בֶּעסֶער אַזוֹי צוּ טוּהְן, כְּדֵי מֶען זָאל לֶערְנֶען תּוֹרָה בְּטָהֳרָה.

אַחֲרֵי שֶׁנִּגְזַל רְכוּשׁוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה צָרִיךְ לִלְמֹד לִפְנֵי שֶׁיִּשָּׂא אִשָּׁה

יַעֲקֹב נָאךְ וָואס יִצְחָק אוּן רִבְקָה הָאבֶּען אִיהם גֶעשִׁיקְט חֲתוּנָּה הָאבֶּען, הָאבֶּען זֵיי אִיהם גֶעגֶעבֶּען אַסַאךְ גֶעלְד, עֶר זָאל קֶענֶען חֲתוּנָּה הָאבֶּען אוּן נָאךְ דֶעם לֶערְנֶען. אָבֶּער אוֹיף דֶעם וֶועג אִיז דָאךְ גֶעקוּמֶען אֱלִיפַז אוּן הָאט אִיהם צוּגֶענוּמֶען דִי גַאנְצֶע גֶעלְד, אִיז עֶר גֶעוָוארְן אַן אָרֶעמַאן, הָאט עֶר שׁוֹין נִישְׁט גֶעקֶענְט שְׁפַּייזְן זַיין וַוייבּ אוּן לֶערְנֶען, הָאט עֶר גֶעמוּזְט קוֹדֶם

לֶערְנֶען. און דָאס אִיז אוֹיךְ גֶעוֶוען כִּיבּוּד אָב, וַוייל עֶר מַאכְט אַזוֹיוִוי דִי תּוֹרָה זָאגְט, און דִי טַעֲנָה פון עֵשָׂו אִיז בָּטֵל גֶעוָוארְן.

מַעֲשֶׂה בְּדָמָא בֶּן נְתִינָה שֶׁנּוֹלְדָה לוֹ פָּרָה אֲדֻמָּה בִּזְכוּת כִּבּוּד אָב

עֶס שְׁטֵייט אִין גְּמָרָא (קִדּוּשִׁין לא.) מֶען הָאט גֶעפְרֶעגְט פַאר רֶבִּי אֱלִיעֶזֶר, וִוי וַוייט גֵייט דֶער חִיּוּב פון כִּיבּוּד אָב וָאֵם. הָאט עֶר גֶעזָאגְט גֵייט אַרוֹיס און קוּקְט, וָואס הָאט אַ גּוֹי גֶעטוּהְן אִין אַשְׁקְלוֹן פַאר זַיין טַאטֶע, און זַיין נָאמֶען אִיז דָּמָא בֶּן נְתִינָא. דִי חֲכָמִים הָאבֶּען גֶעבֶּעטֶען פון אִיהם שְׁטֵיינֶער פַאר דֶעם אֵפוֹד, פַאר אַ גְרוֹיסֶען פְּרַייז פון זֶעקְס הוּנְדֶערְט טוֹיזֶענְט. אָבֶּער דֶער שְׁלִיסְל פון דִי פּוּשְׁקֶע וואו דֶער שְׁטֵיין אִיז גֶעוֶוען, אִיז גֶעלֶעגְן אוּנְטֶער זַיין טַאטֶענְ'ס קָאפּ, און עֶר הָאט אִיהם נִישְׁט אוֹיפגֶעוֶועקְט וֶועגֶען כִּיבּוּד אָב. דִי אַנְדֶערֶע יָאר הָאט דֶער אֵייבִּישְׁטֶער אִיהם גֶעגֶעבֶּען אַ פָּרָה אֲדֻמָּה. זֶענֶען דִי חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל גֶעקוּמֶען צוּ אִיהם אָפּקוֹיפְן דִי פָּרָה אֲדֻמָּה. הָאט עֶר גֶעזָאגְט אִיךְ וֵוייס אַז אֲפִילּוּ אִיךְ גֵיי בֶּעטֶען אַסַאךְ גֶעלְד וֶועט אִיר מִיר גֶעבֶּען, אָבֶּער אִיךְ בֶּעט נָאר דִי גֶעלְד וָואס אִיךְ הָאבּ דֶערְלֵייגְט וֶועגֶען דֶעם וָואס אִיךְ הָאבּ מְכַבֵּד גֶעוֶוען מַיין טַאטֶע.

זֶעהְט מֶען פון דֶעם אַז דִי שְׂכַר פון כִּיבּוּד אָב אִיז אַ פָּרָה אֲדוּמָּה. קוּמְט אוֹיס אַז אוֹיבּ יַעֲקֹב וָואלְט גֶעזִינְדִיגְט מִיט דֶעם וָואס עֶר הָאט גֶעוַויילְט פֶערְצְן יָאר בַּיי דִי יְשִׁיבָה פון שֵׁם מִיט עֵבֶר, אָדֶער אִין דִי צַייט וָואס עֶר אִיז גֶעוֶוען בַּיי לָבָן, וָואלְט אִיהם נִישְׁט גֶעבּוֹירֶען אַ פָּרָה אֲדוּמָּה. און אוֹיבּ עֶס אִין יָא גֶעבּוֹירֶען אַ פָּרָה אֲדוּמָּה, אִיז אַ רְאָיָה אַז עֶר הָאט מְקַיֵּם גֶעוֶוען דִי מִצְוָה פון כִּבּוּד אָב וָאֵם וִוי עֶס דַארְף צוּ זַיין, אַזוֹיוִוי בַּיי דִי מַעֲשֶׂה פון דָּמָא בֶּן נְתִינָא.

פָּרָה אֲדֻמָּה רְאָיָה שֶׁקִּיֵּם יַעֲקֹב אָבִינוּ מִצְוַת כִּבּוּד אָב וָאֵם

דָאס זָאגְט דֶער מִדְרָשׁ, אַז יַעֲקֹב הָאט גֶעהֶערְט דִי טַעֲנָה פון עֵשָׂו, אַז עֶר הָאט נִישְׁט מְקַיֵּם גֶעוֶוען דִי מִצְוָה פון כִּיבּוּד אָב וָאֵם. הָאט עֶר אִיהם גֶעשִׁיקְט שְׁלוּחִים 'כֹּה תֹאמְרוּן לַאדֹנִי לְעֵשָׂו, כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב, עִם לָבָן גַּרְתִּי וְתַרְיַ"ג מִצְווֹת שָׁמַרְתִּי' - אִיךְ הָאבּ מְקַיֵּם גֶעוֶוען אַלֶע תַּרְיַ"ג מִצְוַת, און גָארְנִישְׁט אוֹיסְגֶעלָאזְט, אוֹיךְ נִישְׁט מִצְוַת כִּיבּוּד אָב וָאֵם. און דִי רְאָיָה דֶערְצוּ אִיז, אַז אִיךְ הָאבּ מַקְרִיב גֶעוֶוען אַ פָּרָה אֲדוּמָּה, און פון דֶעם וָואס דֶער אֵייבִּישְׁטֶער הָאט מִיר גֶעגֶעבֶּען אַ פָּרָה אֲדוּמָּה, אִיז אַ רְאָיָה אַז אִיךְ הָאבּ מְקַיֵּם מִצְוַת כִּבּוּד אָב, און דָאס וָואס אִיךְ הָאבּ מִיךְ אוֹיפְגֶעהַאלְטֶען בַּיי שֵׁם וָעֵבֶר אִיז גֶעוֶוען עַל פִּי תּוֹרָה, און דָאס אִיךְ אוֹיךְ בִּכְלַל כִּיבּוּד אָב. (שנת תשי"ט)

יָארְצַייטֶען פוּן צַדִּיקִים

הַרְהַ"ק רֶבִּי דֹּב בֶּער 'הַמַּגִּיד הַגָּדוֹל מִמֶּעזְרִיטְשׁ' זי"ע י"ט כִּסְלֵו תקל"ג

דֶער רֶבִּי ר' דֹּב בֶּער אִיז גֶעבּוֹירֶען אִין יָאר תס"ד אִין דִי שְׁטָאט לָאקַאטְשׁ [רוּסְיָא], צוּ זַיין טַאטֶע רֶבִּי אַבְרָהָם זַצַ"ל, אוּן צוּ זַיין מַאמֶע מָרַת חַוָּה ע"ה.

וֶוען עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ יוּנְגֶל הָאט אוֹיסגֶעבְּרָאכֶען אַ שְׂרֵפָה אִין שְׁטוּבּ, אוּן אוֹיךְ דֶער יִחוּס בְּרִיוו הָאט זִיךְ פַארְבְּרֶענְט, וָואס דָארְט אִיז גֶעשְׁטַאנֶען דֶער יִחוּס בִּיז דָּוִד הַמֶּלֶךְ. דִי מַאמֶע הָאט אָנְגֶעהוֹיבְּן וֵויינֶען. הָאט אִיר דֶער רֶבִּי ר' בֶּער גֶעזָאגְט: "דֶער יִחוּס וֶועט אָנְהֵייבְּן פוּן מִיר פוּן דָאסְנַיי".

פַאר עֶר אִיז גֶעוָוארֶען מְפוּרְסָם אַל'ס דֶער גְרוֹיסֶער מַגִּיד פוּן מֶעזְרִיטְשׁ, אִיז דֶער רֶבִּי ר' בֶּער גֶעוֶוען אַ מְלַמֵּד. אֵיינְמָאל הָאט דֶער בַּעַל שֵׁם טוֹב גֶעזָאגְט צוּ אֵיינֶער פוּן זַיינֶע תַּלְמִידִים, אַז וֶוען עֶר גֵייט אַרִיבֶּער אַ גֶעוִויסֶע שְׁטָאט, זָאל עֶר אִיבֶּערְגֶעבְּן אַ גְּרִיס פַאר דֶעם חָסִיד רֶבִּי בֶּער, וָואס עֶר גֶעפוּנְט זִיךְ אִין יֶענֶע שְׁטָאט.

וֶוען דֶער תַּלְמִיד אִיז דָארְט אָנְגֶעקוּמֶען, הָאט עֶר זִיךְ גֶעאֵיילְט מְקַיֵּם זַיין דֶעם שְׁלִיחוּת פוּן זַיין רֶבִּי. עֶר הָאט זִיךְ נָאךְ גֶעפְרֶעגְט אוֹיבּ זֵיי קֶענֶען רֶבִּי בֶּערְל. זֵיי הָאבֶּען אִיהם גֶעוִויזֶען עֶפֶּעס אַ גְּבִיר, אָבֶּער נָאךְ וָואס עֶר הָאט גֶערֶעדְט מִיט אִיהם אַ פָּאר וֶוערְטֶער, הָאט עֶר פַארְשְׁטַאנֶען אַז נִישְׁט אִיהם הָאט דֶער בַּעַל שֵׁם טוֹב גֶעמֵיינְט. אוּן עֶר הָאט וַוייטֶער גֶעזוּכְט, בִּיז אֵיינֶער הָאט אִיהם גֶעזָאגְט: "אֶפְשָׁר מֵיינְט דֶער בַּעַל שֵׁם טוֹב דֶעם מְלַמֵּד וָואס עֶר וואוֹינְט בַּיים עֶק שְׁטָאט, וָואס עֶר לֶערְנְט מִיט דִי אָרֶעמֶע קִינְדֶער", מֶען הָאט אִיהם גֶעוִויזֶען דֶעם וֶועג, אוּן דֶער תַּלְמִיד אִיז אַהִינְגֶעגַאנְגֶען.

דֶער טָאג אִיז גֶעוֶוען רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, דֶער תַּלְמִיד אִיז גֶעשְׁטַאנֶען נֶעבֶּען דֶעם פֶענְסְטֶער, אוּן הָאט גֶעהֶערְט וִוי דֶער מְלַמֵּד עֶרְקְלֶערְט פַאר דִי תַּלְמִידִים דִי פְּסוּקִים פוּן בָּרְכִי נַפְשִׁי (תְּהִלִּים ק"ד), וָואס מֶען זָאגְט רֹאשׁ חוֹדֶשׁ. וֶוען דֶער מַגִּיד אִיז אָנְגֶעקוּמֶען צוּם פָּסוּק: 'מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ ה' כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ', הָאט עֶר גֶעפְרֶעגְט: "לִכְאוֹרָה אִיז שְׁוֶוער, דֶער פָּסוּק קוּמְט דָא נִישְׁט אַרַיין, עֶס וָואלְט גֶעדַארְפְט שְׁטֵיין אָנְהֵייבּ קַאפִּיטֶעל, פַאר עֶר הֵייבְּט אָן צוּ דֶערְצֵיילֶען דִי וואוּנְדֶער פוּן דֶעם אֵייבִּישְׁטֶער, אָדֶער בַּיים עֶנְדֶע פוּן קַאפִּיטֶעל.

נָאר דֶער פְּשַׁט אִיז, דָּוִד הַמֶּלֶךְ וֶוען עֶר הָאט גֶעזִינְגֶען פַאר דֶעם אֵייבִּישְׁטֶער, אוּן הָאט אַרֵיין גֶעטְרַאכְט אִין דִי גְרוֹיסֶע וואוּנְדֶער פוּן דִי בְּרִיאָה, הָאט עֶר אָנְגֶעהוֹיבְּן פְלַאמֶען מִיט אַ גְרוֹיס הִתְלַהֲבוּת, אוּן עֶר הָאט נִישְׁט גֶעקֶענְט מַמְשִׁיךְ זַיין אִין מְפַרֵט זַיין, נָאר עֶר הָאט גֶעזָאגְט אַ זַאךְ וָואס אִיז כּוֹלֵל דִי גַאנְצֶע בְּרִיאָה - 'מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ ה' וְגוֹ", וַוייל עֶר אִיז אַזוֹי נִתְפַּעֵל גֶעוָוארֶען צוּלִיבּ זַיין אַהֲבָה צוּם אֵייבִּישְׁטֶער".

וֶוען דֶער תַּלְמִיד הָאט דָאס גֶעהֶערְט, הָאט עֶר פַארְשְׁטַאנֶען אַז אִיהם הָאט דֶער בַּעַל שֵׁם טוֹב גֶעמֵיינְט, אוּן עֶר הָאט אִיהם גֶעשִׁיקְט אַ גְּרִיס פוּן זַיין רֶבִּי. (דִּבְרֵי יְחֶזְקֵאל פ׳ בְּשַׁלַּח)

דִי לֶעצְטֶע יָאר הָאט דֶער גְרוֹיסֶער מַגִּיד גֶעוואוֹינְט אִין אַנִיפּוֹלִי, עֶס וֶוערְט פַארְצֵיילְט: יֶענֶע תְּקוּפָה אִיז אוֹיסגֶעבְּרָאכֶען אַ מַגֵּיפָה אִין דִי גֶעגֶענְט פוּן מֶעזְרִיטְשׁ. דִי רֶעגִירוּנְג הָאט אַרוֹיסגֶעגֶעבֶּען אַ בַּאפֶעל אַז קֵיינֶער טָאר נִישְׁט אַרוֹיסגֵיין פוּן שְׁטָאט אוּן זִיךְ בַּאזֶעצְן אִין אַן אַנְדֶערֶע שְׁטָאט, וַוייל אֶפְשָׁר וֶועט עֶר מִיטְבְּרֶענְגֶען מִיט זִיךְ דִי קְרֶענְק.

דִי תַּלְמִידִים פוּן דֶעם מַגִּיד הָאבִּין אִיהם גֶעוָואלְט רַאטֶעוֶוען מִיט דִי מִשְׁפָּחָה, אוּן בְּרֶענְגֶען צוּ דִי שְׁטָאט אַנִיפָּאלִי. דֶער רֶבִּי ר׳ זוּשָׁא זי״ע וָואס אִיז גֶעוֶוען אַ תַּלְמִיד פוּן מַגִּיד, אִיז גֶעגַאנְגֶען צוּ דֶעם בִּירְגֶערְמַייסְטֶער פוּן דִי שְׁטָאט, אוּן גֶעבֶּעטֶען עֶרְלוֹיבֶּענִישׁ אַרֵיינְבְּרֶענְגֶען דֶעם מַגִּיד אִין שְׁטָאט. דֶער בִּירְגֶערְמַייסְטֶער הָאט גֶע׳עֶנְטְפֶערְט, אַז עֶר הָאט מוֹרָא אִיהם אַרֵיינְלָאזְן, אֶפְשָׁר וֶועט עֶר מִיט בְּרֶענְגֶען דִי קְרֶענְק. הָאט רֶבִּי ר׳ זוּשָׁא גֶעזָאגְט: ״אִיךְ זָאג צוּ אַז בְּמֶשֶׁךְ דִי גַאנְצֶע יָאר וֶועט קֵיינֶער נִישְׁט שְׁטַארְבֶּען אִין אַנִיפָּאלִי״. דֶער בִּירְגֶערְמַייסְטֶער אֲפִילּוּ עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ גּוֹי, אָבֶּער עֶר הָאט גֶעוואוּסְט פוּן דִי גְרוֹיסְקַייט פוּן רֶבִּי זוּשָׁא, הָאט אִיהם גֶעזָאגְט: ״אוֹיבּ דוּ וֶועסְט מִיר אוּנְטֶערְשְׁרַייבְּן אוֹיף דֶעם, בִּין אִיךְ מַסכִּים״. רֶבִּי זוּשָׁא הָאט אוּנְטֶערְגֶעשְׁרִיבְּן.

דֶער מַגִּיד הָאט זִיךְ גֶעצוֹיגְן קַיין אַנִיפָּאלִי אִין טָאג י״ט בְּכִסְלֵו תקל״ב. פּוּנְקְט אַ יָאר שְׁפֶּעטֶער, י״ט כִּסְלֵו תקל״ג, אִיז דֶער מַגִּיד נִסְתַּלֵּק גֶעוָוארֶען, אוּן מֶען הָאט אִיהם גֶעלֵייגְט אִין אַנִיפָּאלִי. פַארְשְׁטֶענְדְלִיךְ אַז עֶס אִיז מְקֻיָּם גֶעוָוארֶען דִי וֶוערְטֶער פוּן רֶבִּי זוּשָׁא אוּן אִין דֶעם יָאר אִיז קֵיינֶער נִישְׁט גֶעשְׁטָארְבֶּען אֲפִילּוּ נִישְׁט קֵיין גּוֹי, אוּן אוֹיךְ נִישְׁט קֵיין עֶלְטֶערֶע מֶענְטְשֶׁן.

זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל אָמֵן

מצבת המגיד הגדול ממעזריטש זי״ע באניפאלי

מזלא טבא וגדיא יאי

לידידינו הר"ר **שלמה צבי זינגער** שליט"א
והר"ר **אהרן זינגער** שליט"א
לרגל נישואי נכדו-בנו עב"ג בשעטו"מ

לידידינו הר"ר **אברהם שבתי שוואַרץ** שליט"א
לרגל נישואי בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הרה"ג ר' **משה הלפרין** שליט"א
לרגל נישואי בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידינו הר"ר **יונתן אלכנסדר ישראל** שליט"א
והר"ר **חיים מאיר ישראל** שליט"א
לרגל נישואי נכדו-בנו עב"ג בשעטו"מ

לידידינו הר"ר **אברהם זכריש** שליט"א
לרגל נישואי בתו עב"ג הבה"ח **שמחה אהרן קראנץ** בשעטו"מ

לידידינו הר"ר **משה יהושע צוויבל** שליט"א
והר"ר **אברהם אביש רייכבערג** שליט"א
לרגל הולדת נינם בשעטו"מ

לידידנו הר"ר **אהרן אלימלך הלוי קליין** שליט"א
לרגל הולדת נכדתו בשעטו"מ

לידידינו הר"ר **יחזקאל שרגא יונה הכהן ווייס** שליט"א
לרגל נישואי בתו עב"ג בשעטו"מ